

ÚJ KÖZNEVELÉS

ÉRTÉKTEREMTŐ OKTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ HAVILAP
69. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

Pedagógus portfólió

Egész napos?

Fizika

Meglátni és megszeretni

A hónap témája:

***Tudás és
tudásvágy***

Pálinkás József:

*„A fizika leegyszerűsíti
a természet bonyolult
jelenségeit”*

*A festmények
a debreceni Vénkerti
Általános Iskola és
Művészeti Iskola
tanulóinak alkotásai*

ÚJ KÖZNEVELÉS

Értékmentő oktatási tájékoztató havilap

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma
és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
havilapja,
elődje a Néptanítók Lapja (1868–1945)
Alapította: **Eötvös József**

Felelős kiadó:

Dr. Kaposi József

Szerkesztőbizottsági tagok:

Dr. Aczél Petra, Gloviczki Zoltán,
Horváth Vanda, Indri Gyula, Ötvös Zoltán

Tanácsadó testület:

Bagdy Emőke, Gáspár Mihály,
Lányi András, Lévai Balázs

Felelős szerkesztő:

Pálfi Erika

Főszerkesztő:

Balatoni Kinga

Tervezőszerkesztő:

Pattantyus Gergely

Olvasószerkesztő:

Gyimesné Szekeres Ágnes

Szerkesztőség:

Köznevelés Szerkesztősége
1055 Budapest, Szalay utca 10–14.

Telefon: 235-7276

Email: koznevelas@ofi.hu

Hirdetésfelvétel:

a szerkesztőség címén

Kiadja:

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Nyomda:

Geopress Magazin- és Szaklap Kiadó Zrt.

Terjesztés:

Magyar Posta Zrt.

Előfizetés:

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Az Új Köznevelés lapszámait
minden iskola egy példányban
ingyenesen megkapja.

További példányszámok rendelése,
illetve egyéb megrendelések esetén
egy lapszám ára **600 Ft.**

Címdalton: Pálinkás József
(fotó: Szabó Ivett)

Fotók: Europress Fotóügynökség

*Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk
vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll
módunkban honoráriumot fizetni.*

ISSN 2064-0625

Választás és kételkedés

Mindenhol csak azt halljuk, hogy a tévé és az internet elbutítja az embereket, ömlik ránk belőle a sok szemét, ráadásul a gyerekeket már csak a Facebook érdekli. A média túlzott jelenléte a ma emberének életében rengeteg kérdést vet fel, de valós veszélyeket is rejt, hiszen olyan ereje van, hogy képes egy pillanat alatt felborítani egy nem eléggé stabil értékrendet.

A technika fejlődésével együtt rengeteg olyan információt kap gyerek és felnőtt is, amire az égvilágon semmi szüksége nincs, de még ez a jobbik eset, mert ér minket számtalan kifejezetten ártalmas hatás is, ami rossz irányba befolyásolja a viselkedésünket, eltorzítja az önképünket, összezavar minket. Tehetünk-e valamit azért, hogy a gyerekek és a fiatalok felkészültek legyenek a hatásokkal szemben, hogy ne higgyenek el mindent, amit látnak? Nekünk kell tennünk, mert a net, a tévé, a rádió, az újságok nem lesznek kevésbé szenzációhajhászok, és továbbra is az nézettség, hallgatottság, eladott példányszám és látogatószám bővületében maradnak.

Az a legnagyobb baj, hogy túl izgalmas, túl színes, túl érdekes minden, ráadásul mindenből túl sok van, és túl gyorsan jönnek az újdonságok is, és mivel minden pillanatban online vagyunk, sosincs pihenő. De tegyük fel a kérdést magunknak és a környezetünkben lévő gyerekeknek és fiataloknak, hogy miért is jobb nekünk, ha tudjuk, hogy ki nyerte a legutóbbi tehetségkutatót? Hogy miért kell pontosan ismernünk a celebek hálózati csatlakozásait? Hogy miért nyomasztjuk magunkat azzal, hogy mások sokkal soványabbak/fényesebb a hajuk/tökéletesebben csókolnak/népszerűbbek nálunk? Mennyivel lesz jobb nekünk, ha nem a magunk dolgával foglalkozunk, hanem valaki más életét éljük? Semennyivel. Sőt, rosszabb lesz, mert közben a saját életünkben meg kimaradunk.

Ha megismerjük a trükköket, sablonokat, fogásokat, akkor rájövünk arra, hogy ez az egész valójában szemfényvesztés, és mi döntjük el, hogy mennyire engedünk a csábításnak. Nézzük/olvassuk/hallgassuk ezeket a tartalmakat, ha ahhoz van kedvünk, de tudnunk kell minden pillanatban, hogy ez csak show-biznisz. A keményfiúk nem biztos, hogy olyan nagyon kemények és nem lesz mindenkiből sztár, a siker rengeteg munka és annál is több lemondás eredménye. A kulcs az, hogy mindent a helyén kell kezelni, de ha nem tanítjuk meg a gyerekeknek, hogy hogyan olvassák a képeket, hogyan értelmezzék a hangzatos dalszövegeket, vagy mennyire vegyék komolyan a bulvárlapokat, akkor elveszük tőlük a választás lehetőségét, a kételkedés biztonsági övét. A legizgalmasabbnak tűnő online világ ráadásul komoly veszélyeket is rejt: visszaélhetnek a közösségi oldalra feltöltött fotóikkal, a megadott adataikkal, és ha egyszer feltöltenek egy fotót vagy videót, azt soha többé nem tudják kontrollálni, letörölhetik ugyan, de nem tudhatják, hogy valaki más nem mentette-e le a saját gépére. Ezek azok a veszélyek, amikbe bele sem gondol egy gyerek.

A felnőttekre, és különösen Önökre, pedagógusokra hatalmas feladat hárul, sokkal nagyobb, mint néhány évtizeddel ezelőtt. A média megértésének alapfeltétele a helyes értékrend, és ezt a család mellett az iskolában kaphatják meg a gyerekek. Ha az alapok biztosak, akkor a fiatalok ezeket az eszközöket a saját gyarapodásukra tudják használni, a tévéből, a rádióból és az internetről csak a számukra értékes információkat fogják magukkal vinni. És az iskolai tananyag mellett ez az a friss, naprakész tudás, amivel valóban versenyképesek lehetnek.

Tanítsák meg a diákjaikat a média adta lehetőségekkel élni, adják át nekik a választás és a kételkedés kulcsát!

Horváth Vanda
szerkesztőségi tag

TARTALOM

Horváth Vanda: Választás és kételkedés	1
--	---

AKTUÁLIS

A PEDAGÓGUSPORTFÓLIÓ

Kotschy Beáta: A pedagógusportfólió szerepe a pedagógusok minősítési rendszerében	3
Nagy Regina: A pedagógus e-portfólió informatikai támogatása	6

SZAKÉRTŐI KONFERENCIA

XV. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia.....	8
---	---

EGÉSZ NAPOS?

Egész napos iskola, vagy egész nap az iskolában? – Öntsünk tiszta vizet a pohárba.....	10
Varga Attila: Az egész napos iskola – miben más?	10
Kőpatakiné Mészáros Mária – Mayer József: A lehetőségek iskolája	11

VAN ÚJ A NAT ALATT

FIZIKA

Pál Zoltán: Newton világába vizesrakétán.....	13
Härtlein Károly: Kísérletező fizika az oktatásban. Az elmélet és a gyakorlat harmonikus kapcsolata.....	15
Helyszínek: Csodák Palotája – A debreceni Fizikusnapok – Utazó Planetárium	17
Fizikai vonzalom	18
Csillagászat.....	19

A HÓNAP TÉMÁJA: TUDÁS & TUDÁSVÁGY

CÍMOLDALON

Pálinkás József: „Iskoláink olyanok lesznek, amilyenné a tanárok és a diákok teszik!”	20
--	----

LÉLEKBÚVÁR

Köcséné Szabó Ildikó: Figyelemfelkeltés felsőfokon – a sikeres pedagógus titka.....	24
Ütőné Visi Judit: Mindenkinek megfelelni? Pedagógusok az elvárások és a valóság kereszttüzében	25
Szakmai továbbképzések külföldön – Tempus Közalapítvány	27
Pedagógusvélemények: Nyitottan a világra! Az egymástól tanulás lehetősége.....	28

VÉLEMÉNY

Aczél Petra: Kattintásnyira?	30
Balázs Géza: Tudvány	31

A MI VILÁGUNK

Vénkert Általános Iskola	32
Egy évad a mélységben. Vigasztaló történetek egy tanár naplójából	34
AFS – Az önkéntesség egy életforma.....	39
Reformkenyér – Egy projekt élete	41

AJÁNLÓ

Médiakonferenciák	44
Programajánló.....	45
Kolibri Színház	46
November	48

A pedagógusportfólió

A pedagógusminősítési rendszer bevezetése kapcsán **Kotschy Beáta**, az Oktatási Hivatal szakértője foglalta össze a legfontosabb tudnivalókat a portfólióról. A legevidensebb kérdéstől kezdve: mi is a portfólió?

Gósi Lilla

A cikkben megjelenő ábrákat köszönjük **Tóth Máriának**, az Oktatási Hivatal szakértőjének, a TÁMOP-3.1.5 „Pedagógusképzés támogatása” kiemelt program szakmai vezetőjének. Tóth Mária a XV. Országos Közoktatási Szakértői Konferencián elhangzott előadásának prezentációja elérhető: http://suliszerviz.com/images/stories/Dok/2013/Konferencia_eloadasok/plenaris_okt_09/Toth_Maria.pdf.

Kotschy Beáta (fotó: Nagy Gábor)

– A portfólió nem más, mint egy dokumentumgyűjtemény. Egyáltalán nem a pedagógiában kezdték el használni: egy régen bevált eszköz arra, hogy valaki bemutassa pályafutásának a lényeges állomásait, és most ugyanezt a célt fogja szolgálni a minősítési rendszerben is. Tehát nem maga a portfólió, hanem a benne lévő dokumentumok lesznek lényegesek. Nem a portfóliót értékeljük, hanem a portfólióban szereplő információk alapján értékelünk. A hangsúlyt a forma helyett a tartalomra helyezzük.

– **A régebbi értékelési eszközökkel szemben milyen előnyei vannak?**

– Egyrészt a pedagógus saját maga állítja össze, annak tudatában, hogy mit várnak el tőle. Adott követelményekhez kell a múltjából azokat a tényeket és dokumentumokat összegyűjtenie, amelyekkel igazolni tudja, hogy a követelményeknek megfelel. Nagyon fontos, hogy a portfóliót igazán mindenki saját maga tudja összeállítani, mert ő ismeri a saját munkáját, és ő tudja kiválasztani, mit tart fontosnak.

– **Sokan aggódnak, hogy éppen ebből az előnyből hátrány is lehet. Mi történik azzal a pedagógussal, aki kiváló szakember, de esetleg kevésbé tudja és szeretné „fényezni” magát, tehát nem megy bele az önmarketingbe?**

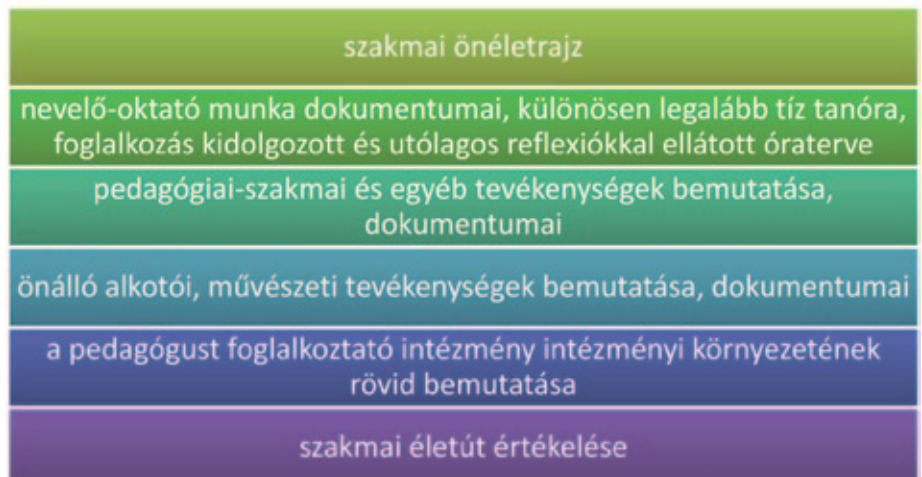
– A portfólió az önértékelésről szól, ugyanakkor a napi rohanásban segít végiggondolni: hol tartok, mit kellene csinálnom? Nem az kell, hogy valaki ötven oldalon keresztül magát „fényezze”, hanem dokumentumokon keresztül igazolja, hogy mit csinált. Milyen eredményei voltak a tanítványainak? Milyen versenyt nyertek a gyerekei? Milyen erdei iskolát szervezett? Ezek tények. De ettől függetlenül természetes, hogy mindenki a legjobb arcát próbálja mutatni – ezt eleve beleszámítja az ember. Az izgalmas az egészben az, hogy tudja-e a pedagógus, hogyan kell szépítenie a saját magáról alkotott képet. Tudja-e, hogy a jó pedagógusról milyen elképzelések vannak? Ha tudja, és ehhez megpróbál igazodni, már az is egy tanulási folyamat.

Másrészt, sok olyan egyéb információhordozó lesz az értékelésben, amely a portfólió realitását igazolja. Valamint az is nagyon fontos szempont az értékelésnél, hogy a pedagógus mennyire van tisztában a problémákkal, és ezekre milyen megoldási stratégiákat talál. Fontos látni, hogy az énképe mennyire reális. Tudja-e, hogyan kell továbbfejlődnie? Melyik területen erős, melyiken gyengébb? Tehát az értékelésben annak lesz óriási súlya, hogy milyen a pedagógus gondolkodása, problémaérzékenysége, az információfeldolgozás minősége, a döntéshozatali mechanizmusai, hogyan tud reflektálni, hogyan tudja értékelni és elemezni azt, amit csinált.

– **Milyen dokumentumokat kell a portfóliónak tartalmaznia?**

– Egy központi kategóriarendszer, a nyolc pedagóguskompetencia elvárásainak kell megfelelni, illetve meglétüket dokumentumokkal igazolni. Ezeket a közös kritériumokat veszik figyelembe a tanfelügyeleti, a szaktanácsadói és a minősítő rendszerben, amikor a pedagógus munkáját értékelik. Ez a nyolc alapkompétencia 2006 óta törvény által, rendeletileg meghatározott. Ez kisebb változtatásokon esett át, és gazdagodott is, most a 2013-ban elkészített képzési és kimeneti követelményekben szerepel. (A feltöltendő dokumentumok körét a 326/2013-as kormányrendelet határozza meg, a részletes követelményeket az Oktatási Hivatal dolgozza ki. – A szerk.)

1. ábra: E-portfólió feltöltése (Tóth Mária előadása)

Pedagógusportfólió

– Mekkora lehet maximum egy portfólió?

– Nem a portfólió, hanem az egyes dokumentumok oldalszáma meghatározott. Például egy oldal a szakmai önéletrajz, szintén egy oldal a pedagógus iskolájának és környezetének bemutatása. Nem kell attól tartani, hogy a pedagógus nem tud elég anyagot feltölteni, inkább az fordulhat elő, hogy kevés lesz a felhasználható terület. De az elkövetkező év próbaidőszak, így, ha szükséges, a rendszer korrigálható, bővíthet és változhat. Szeretnénk, hogy képi és hanganyagot is fel lehessen majd tölteni a későbbiekben.

– Minden portfólió, amely minősítésre kerül, e-portfólió?

– Igen. 160 ezer nyomtatott portfólió óriási papírtömeget jelentene, ráadásul az e-portfólió előnye a védettség: a pedagógus megkapja a kódját, és az anyagait a saját online felületére tölti fel. Ezt nem kell kiadnia a kezéből, és csak egy meghatározott kör nézhet bele. Ha nyilvánosságra akarja hozni, és lehetővé tenni, hogy a szülők vagy a kollégák lássák, természetesen megteheti, de ez a saját döntése lesz.

– Mikortól lesznek elérhetőek a tájékoztató anyagok és az e-portfóliós felület?

– November végén, december elején nyílik meg az e-portfóliós felület, hiszen azoknak a pedagógusoknak, akik automatikusan második fokozatba lépnek, azt ígértük, hogy április végéig tölthetik fel a portfóliót. Ezzel párhuzamosan nyilvánosságra kerül a minősítési rendszert magyarázó Útmutató is. Ez tartalmazza a pedagógus, az igazgató, a minősítő feladatait. Benne van, hogyan kell a portfóliót összeállítani, milyen dokumentumok kerülhetnek bele. Összegyűjtöttük, hogy egy kompetenciát általában mivel lehet igazolni, és fordított helyzetben is felsoroljuk, hogy egy dokumentumtípusból milyen kompetenciákra lehet következtetni.

2. ábra: Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez (Tóth Mária előadása)

Nemzetközi kitekintés
A minősítési rendszer felépítése
Az életpálya szakaszai
Kompetenciák, indikátorok
Minősítővizsga/minősítési eljárás
Eljárásrend
A minősítés lépései
Az e-portfólió felépítése
Az e-portfólió feltöltési segédlete
Az óra/foglalkozáslátogatás menete
Dokumentumminták, sablonok
Fogalomtár

– A fenti szabályozások pontosan kikre vonatkoznak?

– Minden pedagógus-munkakörben dolgozó kollégára érvényesek, a kollégiumi nevelőktől kezdve a szakszolgálatban és a gyermekvédelemben dolgozóig. A tájékoztatóban az általános követelményeken kívül kifejtjük a speciális eseteket, dolgozunk a művésztanárok anyagain is. Külön füzetek készülnek az óvodapedagógusoknak, a tanítók esetében az általános leírást szakos példákkal egészítjük ki. Lesznek sablonok, minták, értékelési

A portfólióban azokat a tényeket és dokumentumokat kell összegyűjteni, amelyekkel igazolni tudja a pedagógus, hogy a követelményeknek megfelel.

szempontok. Ez nagy segítség, de hangsúlyozom, ezek csak példák. Ha a pedagógus egészen máshogy csinálja, az is jó lehet. A lényeg, hogy a saját módszerét a maga módján igazolni tudja.

– 2014. április végéig ki adhatja be a portfóliót?

– Mindenki, aki legalább tizennégy év munkavisztonnal rendelkezik és szakvizsgája van. Ha beadják, automatikusan és ideiglenesen Pedagógus II. kategóriába kerülnek a következő év januárjától. Azonban, ennek véglegesítéséhez a teljes minősítésen való részvétel szükséges. Ezek a kollégák már a Mesterpedagógus fokozat feltételeit kezdik teljesíteni, ami azért fontos, mert rendelet írja elő, hogy aki minősít, annak egy fokozattal a minősített felett kell állnia.

– Előfordulhat, hogy közülük az értékelés során valakit visszaminősítenek?

– Nem tartom valószínűnek. A rendszer maximum azokat szűri ki, akik a pályára abszolút alkalmatlanok. Abban az esetben, ha a pedagógus bármelyik kompetenciájára elégtelent kap, valóban visszaminősíthetik – ekkor meg kell ismételnie a minősítést. A minősítés egyszer ismételtető, összesen tehát kétszer lehet próbálkozni. A kötelező fokozat, tehát a Pedagógus I. és II. ingyenes, a minősítés ismétlése, valamint a Mestertanár és a Kutatótanár önköltséges.

– Mi történik április 30-ig, illetve utána?

– Novemberig az intézményvezetők egyeztetnek az átsorolásra várók személyéről, majd a jelentkezést követően a pedagógus megkapja a kódját, és fél éven keresztül gazdálkodik a felülettel. A minősítési rendszerbe azonban csak az kerülhet bele, aki az e-portfóliót április 30-ig lezárja. A vizsgálat élesben 2015-ben indul meg. A mostani időszak a kipróbálás éve lesz, húszeszes portfólió tömegben vizsgáljuk, jó-e a rendszer. Ebbe nemcsak az automatikus Pedagógus II., hanem másik három projekt is beletartozik. Vizsgáljuk a gyakornokok képzését, a mentorok segítségét és a Pedagógus I.-be kerülést, a Mesterpedagógus kategóriába kerülés körülményeit, illetve a Kutatótanár szintet. A minősítési rendszer 2014 decemberére fog teljes fegyverzetben állni. Ettől kezdve a költségvetés minden februárban ki fogja mondani, hogy az adott évben hány minősítés valósulhat meg. Minden évben május 31-ig megtudják a kollégák, hogy a jelentkezők közül ki kerül a következő évben minősítésre. Miután megtörténnek a minősítések, az átsorolt pedagógusok a következő év január elsejétől az új kategóriába kerülnek.

– A későbbiekben milyen szempontok alapján választják ki a jelentkezők közül, hogy ki kerül sorra?

– Ez egy problematikus kérdés, hiszen az öt év alatt mindenkinek át kell esnie a minősítésen. Elsők között fognak sorra kerülni a gyakornoki éveket befejező és a 14 éve pályán lévő kollégák. Számít a pályán eltöltött évek száma, hogy mennyire van közel a nyugdíjhoz, a területi és szakterületi arányos elosztás.

Pedagógusportfólió

– Kik értékelnek?

– Egy háromtagú bizottság, amelynek tagja az igazgató, valamint két szakértő, akik közül az egyik szakos pedagógus. A Pedagógus I.-nél szerepet kap egy pedagógusképző intézmény oktatója is. Az értékelők akkreditált tanfelügyeleti, iskolaértékelési és minősítő szakértői továbbképzésen esnek át. A harmadik réteg a szaktanácsadók csoportja. Nekik mindent ugyanúgy kell tudni, mint a másik két csoportnak, csak ők minősítés helyett támogatnak, ötleteket adnak – ez egy nagyon szép pedagógiai funkció. Az első fázisban a képzők képzése történik meg, ami kb. 100 főt jelent. Ők később szélesebb körben folytatják a felkészítő munkát. A képzésben lesz saját élményű tanulás, egymás előtt kell megvédeni a saját portfóliót, és értékelni egymás portfólióját. Kiemelten fontosnak tartjuk a minőségbiztosítást, hogy a későbbiekben tőlük és az értékeltektől is visszajelzést kapjunk.

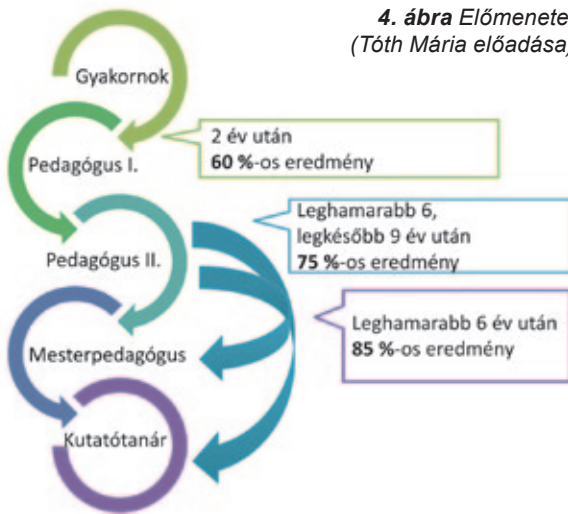
3. ábra: Szakértői feladatok (Tóth Mária előadása)

	e-portfólió értékelése és védése	óralátogatás	intézményi önértékelés	tanf. óralátogatás	tanf. összegző értékelés
Szakértő I. (elnök)	értékel	t á j é k o z ó d í k			
Szakértő II. (szakos)	értékel		t á j é k o z ó d í k		
Intézményvezető	értékel	v é l e m é n y e z	f e l t ö l t		

Nem a portfóliót értékeljük, hanem a portfólióban szereplő információk alapján értékelünk.

Kötelező minősítések az első alkalommal a pedagógus számára díjmentesek, a költségeket az állam vállalja. A megismételt eljárások önköltségesek.

Nem kötelező minősítések – önköltségesek.

4. ábra Előmenetel (Tóth Mária előadása)

5. ábra: Súlyozás / összegző értékelés (Tóth Mária előadása)

A minősítőbizottság áttekinti és beszámítja	A minősítőbizottság értékeli	
az intézményi önértékelés pedagógusra vonatkozó részeit	a pedagógus által feltöltött, a védés alkalmával megvitatt e-portfóliót	50%
az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés során látogatott foglalkozások tapasztalatait	óra/foglalkozás, illetve órák és foglalkozások látogatását	
az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés összegző értékelését	amennyiben a munkakör részét nem képezi foglalkozás, tanóra megtartása, a munkakör ellátása során keletkezett dokumentum elemzése	20%
		30%

– Melyek az értékelés szempontjai?

– A minősítők kompetenciaként átlagosan tíz indikátort értékelnek egy négyfokú skálán. Ezt átszámítják egy osztályzatra, így minden vizsgált területnél kialakul egy összesített jegy. Az információk különböző súllyal szerepelnek: a legfontosabb 50%-kal a portfólió, beleértve a portfólió megbeszélését, megvédését is. A portfólió átnézése után a felmerülő kérdéseket a minősítők elküldik a pedagógusnak, aki a portfólió rövid bemutatásakor ezekre választ ad, a kérdéses részeket kifejtheti. Ugyanígy fontos az óra előtti és utáni megbeszélés, nem csupán a szakóra. Az óralátogatás(ok) és megbeszélésük 20%, illetve a pedagógusra vonatkozó intézményi önértékelés adatai, a tanfelügyelői óralátogatás és az összegző értékelés teszik ki a fennmaradó 30%-ot. A leosztályozott kompetenciákból végső soron maximum 40 pont érhető el.

Utána a differenciált elvárásrendszer értelmében a pedagógusnak 60%-ot kell teljesítenie a Pedagógus I., 75%-ot a Pedagógus II., 85%-ot a Mesterpedagógus és a Kutatótanár kategóriába kerüléshez. De az utóbbi két esetben már más, az életpályamodellben megfogalmazott kritériumoknak is meg kell felelnie.

– A tájékoztatás novembertől hol lesz elérhető?

– A www.oktatas.hu oldalon lesz megtalálható minden információ. A tájékoztatót, amely egyaránt szól a pedagógusoknak és a minősítőknek, az intézmények letölthetik, de otthonról is olvasható és hozzáférhető.

A pedagógus e-portfólió informatikai támogatása

Nagy Regina

A köznevelésben kialakítás alatt álló új pedagógusminősítési rendszer elindításának egyik első állomásaként a pedagógus-szakvizsgával és legalább tizennégy év szakmai

gyakorlattal rendelkező pedagógusok 2014. április 30-ig kérelmezhetik a Pedagógus II. fokozatba történő átmeneti besorolásukat. Átmeneti minősítésük feltétele, hogy feltöltsék portfóliójukat az erre a célra újonnan kialakítandó informatikai felületre. Ezért ebben az első pilot időszakban csak azok a pedagógusok kapnak hozzáférést az e-portfólióhoz, akik a fenti feltételeknek megfelelnek.

Fotó: Nagy Gábor

A portfólió és a **Közoktatási Információs Rendszer Személyi Nyilvántartó** része (KIR SZNY) között szoros adatkapcsolat épül ki. A pedagógusokra vonatkozó személyes adatok kitöltése ebben a rendszerben (KIR SZNY) történik és az arra jogosult intézményi adminisztrátor itt tudja majd a későbbiekben engedélyezni a hozzáférést a pedagógus számára a személyes portfólió felületéhez. Jelenleg már rendelkezésre áll ez a rendszer, a pedagógusok adatainak rögzítését el lehet kezdeni, az engedélyezés az, ami a portfólió megnyitásáig nem elérhető funkció.

PEDAGÓGUS SZAKVIZSGÁK			
Szakirány	Megszerzés dátuma	Okirat száma	Művelet
szakirány	2013.09.02.	123	Részletek

AZ ALKALMAZOTT BESOROLÁSA				
Besorolás	Datum	Fiz. kategória/osztály	Mentor	Művelet
Pedagógus II.	2013.08.31.	6		Részletek

Oktatási azonosító	<input type="text" value="75983693453"/>
Legmagasabb végzettség	<input type="text" value="mesterfokozat MA"/>
Telefonszám	<input type="text" value="+36201234578"/>
E-mail cím	<input type="text" value="aa@bb.cc"/>
Szakmai gyakorlat éveinek száma	<input type="text" value="99"/>

Engedélyezhető pedagógusok listája					
Oktatási azonosító	Pedagógus neve	Anyja neve	Születési hely és idő	Email Cím	
Engedélyezés	75983693453	Biro Erzsébet	Dregevári Erzsébet	1960.09.19.	aa@bb.cc
Engedélyezés	72821107928	Dr. Teljes Pedagógus	Bj. Aníta Anyuka	1970.05.17.	teljes.pedagogus@bb

Az e-portfólió használatához szakmai és technikai útmutató egyaránt készül. A szakmai kézikönyv (*Útmutató a pedagógusok minősítési rendszeréhez c. segédanyag*) bőséges segítséget nyújt majd az egyes tartalmi elemek elkészítéséhez. Ezt a dokumentumot az oktas.hu honlapon is elérhetővé tesszük.

A Profilban megjelenő adatok teljes egészében, a Szakmai önéletrajz adatainak pedig jelentős része a már említett KIR adatokból automatikusan ki lesz töltve, a portfólió felületén nem szerkeszthető formában megjelenítve. Amennyiben ezek között az adatok között valamilyen hibát fedez fel a pedagógus, úgy azt a KIR intézményi adminisztrátorának kell jelezni, aki javítja majd.

Minden pedagógusnak 100 MB tárhelyet biztosítunk, és a fájlokat .pdf formátumban kell feltölteni. A feltöltendő dokumentumok körét a 326/2013. (VIII. 30.) Kormányrendelet határozza meg, az e-portfólió részletes követelményeit az Oktatási Hivatal dolgozza ki.

A dokumentumfeltöltések során az ikonok és a színek segíteni fogják a feltöltés menetét és a feltöltöttség ellenőrzését:

- a nevelő-oktató munka dokumentumainál számok jelzik, hogy az adott dokumentumtípusból hány darab tölthető fel;
- az adott típus fülének lenyitásával megjelenik a szerkeszthető adatok mezője (sárga színű), a fájlfeltöltés lehetősége.

A dokumentumok feltöltöttségének állapotjelzése:

- piros színű „X”, ha a feltöltés nem kezdődött meg;
- sárga színű „1”, ha a feltöltés megkezdődött, de még nem teljes;
- zöld színű „pipa”, ha a feltöltés befejeződött, és minden kötelező mező ki lett töltve.

A portfólióhoz kapcsolódó felhasználói útmutató összeállításakor egyszerűsége, közérthetősége és áttekinthetősége törekszünk. Képernyőképekkel, ábrákkal is igyekszünk a különböző folyamatokat, eljárásokat szemléltetni. Az útmutatók, sűgók rendszerét úgy alakítjuk ki, hogy segítségével a felület könnyen használható legyen a számítógép alkalmazásában kevésbé jártas felhasználók számára is.

(A leírásban **képernyőtervek** szerepelnek, a későbbiekben megjelenő felület ettől eltérő is lehet, a rendszer jelenleg is fejlesztés alatt áll.)

Kérdések és válaszok a hajdúszoboszlói konferencián

A Suliszerviz Pedagógiai Intézet és a Suliszerviz Oktatási és Szakértői Iroda szervezésében 2013. október 8–10. között rendezték meg a XV. Országos Közoktatási Szakértői Konferenciát Hajdúszoboszlón, melynek témája a megújuló köznevelési rendszer jellemzői és az aktuális feladatok, valamint a pedagógusokat érintő konkrét intézkedések. A rendezvény egyik kiemelt együttműködő partnere volt az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI).

Hugyecz Enikő Henriett

A konferencia a Nevelés-oktatás határon innen és túl címet kapta, hiszen a magyar oktatás nem csak az országhatáron belül fontos. Ennek keretében több határon túli intézményből jöttek résztvevő pedagógusok. A köznevelés rendszerének megújítása időről időre megkívánja, hogy a szereplők együtt vitassák meg a változás állomásait. A konferencia kiemelt célja 1999 óta, hogy a közoktatási-köznevelési szakértők és a pedagógusok elsőkézből ismerjék meg a jogszabályi környezet változásait és az azokhoz kapcsolódó konkrét tennivalókat. Emellett pedig alkalmat ad a személyes tapasztalatcserére is.

A konferencia a VIII. Országos Középszintű Középiskolai Tanverseny Díjátörvényével és díjkiosztójával kezdődött meg. Az idei rendezvényt különösen nagy érdeklődés övezte: közel 800 pedagógus és szakértő vett részt a háromnapos szimpóziumon. A 19 plenáris előadáson és a 9 szekciós előadáson elhangzottak sok hasznos ismeret nyújtottak a jelenlévőknek, akik a pedagóguspályára új kihívásaival kapcsolatos kérdéseikre válaszokat kaptak. Aki pedig idén nem tudott volna részt venni az eseményen, az előadásokat tanulmánykötetben fogja megtalálni.

A plenáris előadások fókuszában a jogszabályi változások ismertetése, az újonnan bevezetésre kerülő intézkedések bemutatása és az elmúlt egy esztendőben megvalósult programok, kutatások és fejlesztések intézményi szintű prezentálása volt.

A köznevelés megújításának jogi háttéréről **Thaisz Miklós**, a Köznevelésért Felelős Államtitkári Kabinet politikai tanácsadója beszélt először, kiemelve azokat a jogszabályi változásokat, amelyek a pedagógustársadalmat elsősorban érintik, mint az életpályamodell bevezetésének törvényi kerete, a továbbképzések módjai vagy a munkaidő szabályozása és a béremelés bevezetése. Az oktatásfejlesztés stratégiai irányait **Wolfné dr. Borsi Julianna** (OFI), az uniós források felhasználási terveit pedig **dr. Halász Gábor** (ELTE-OFI) ismertette. Mindketten hangsúlyozták, hogy a 2020-ig tartó időszakot a közösségi és a nemzeti stratégiák szorosabbá tétele és összhangba hozása fogja jellemezni. Az oktatásfejlesztés három pillérre fog támaszkodni: a köznevelés ágazati stratégiájára, az élethosszig tartó tanulás elősegítésére és a korai iskolaelhagyás csökkentésére. A megvalósítással kapcsolatos beavatkozásokat pedig tizenegy területre csoportosították, melyekhez megfelelő forrást is biztosítanak.

Az Oktatási Hivatal; az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet; az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.; a Türr István Képző és Kutató Intézet; valamint a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács vezetői beszéltek arról, hogy intézményükben milyen kutatások-fejlesztések és projektek zajlanak. **Dr. Kaposi József**, az OFI főigazgatója prezentációjában hangsúlyozta, hogy a fejlesztések fókuszában a pedagógus és a pedagógus szakmai

Dr. Szvathné dr. Szalay Márta

Tóth Mária

Wolfné dr. Borsi Julianna

Dr. Halász Gábor

munkájának hatékonysága áll, a cél pedig a mindennapi nevelő-oktató munka segítése és a tanári pálya új kihívásaira való válaszadás. Az OH részéről **Pósvai Péter** elnök az országos kompetenciamérést és az érettségivel kapcsolatos változásokat emelte ki. Elmondta, hogy a közeljövőben az országos kompetenciamérés és a PISA-vizsgálatok mellett két további próbamérés is fog történni a TIMSS és a PIRLS keretében, melyek közül az előbbi a matematikai és természettudományos ismertetket, az utóbbi pedig szövegértési képességeket kutatja. A köznevelés információs rendszerének fejlesztéseiről pedig **Urbán Ferenc Ábel** beszélt. A KIR korszerűsítése biztosítja, hogy a KLIK közel 1500 intézményéről közhiteles nyilvántartás legyen elérhető. Az Educatio részéről **dr. Főző Attila László** irodavezető a digitális írástudás fejlesztésében végzett innovációs trendekről beszélt, ennek keretében a digitális környezet hozzáadott értékeit elemzik. A Nemzeti Tehetség Program sikereiről és tapasztalatairól **dr. Szvathné dr. Szalay Márta** (OFI) elmondta, hogy a megkezdett irány célkitűzései maximálisan megvalósultak, a következő években pedig feladat egy tehetségterkép létrehozása az Európai Tehetségközponttal együttműködve.

A plenáris előadások közül a legnagyobb érdeklődést kiváltóak a szeptemberben életbelépett intézkedések implementációjáról szóló felszólalások voltak: a pedagógus-életpályamodell, a tanfelügyelet, a szakszolgálat és az e-portfólió. A minősítési rendszer bevezetésével kapcsolatban Tóth Mária, a TÁMOP 3.1.5. program szakmai vezetője hangsúlyozta, hogy a minősítés célja a pedagógusok szakmai fejlődésének biztosítása és munkájuk elismerése, amely az új előmeneteli rendszerben kiemelt fontosságú. A minősítés egyik alapfeltétele az e-portfólió elkészítése, melyben a pedagógus a kötelező és a szabadon választott szempontok alapján tudja bemutatni a pedagógiai-szakmai tevékenységét, a munkaközösségben és a tanteremben végzett munkáját, s egyben a személyiségét is. Ebben a folyamatban a szaktanácsadók feladata lesz felkészíteni a pedagógusokat arra, hogy pontosan milyen kötelezettségeknek is kell megfelelniük. A tanfelügyeleti rendszerről **Maus Pál**, a TÁMOP 3.1.8. program szakmai vezetője elmondta, hogy a bevezetésének célja az egyékes külső értékelés feltételeinek megteremtése a köznevelési intézményekben. Az elmúlt egy évben kidolgozásra és elfogadásra kerültek a standardok, az év végéig pedig megindulhatnak a szakértői képzések.

A kilenc meghirdetett szekcióülés törekedett a köznevelés rendszerének teljes körű lefedésére: az óvodai neveléstől az általános iskolán át a szakiskolai fejlesztésekig, illetve a tanártovábbképzésig. A legnépszerűbb szekció mégis az „Ellenőrzés, tanfelügyelet – szaktanácsadás – minősítés” címet viselő volt, hiszen a megjelent pedagógusok leginkább az iránt érdeklődtek, hogy konkrétan milyen változások várhatóak a munkájukkal és a szakmai pályafutásukkal kapcsolatban. Az előadók mindvégig hangsúlyozták a támogató intézményi közeg fontosságát, amely a folyamatos szakmai fejlődés alapkövetelménye a pedagógusszakmában. A pedagógusmunka összessége azonban nem csak elhivatottság és rátermettség kérdése, a munkaközösségben való együttműködés is sokat hozzátehet a tanári élethez. Az életpályamodell bevezetésével a tanári hivatás nemcsak a bérezésben kerül elismerésre, hanem kiemelt feladat megteremtési a pedagóguslét fontosságának és az oktató-nevelő munka jelentőségének társadalmi elismertségét is. A minősítés célja a minőség szakmai standardjainak megalkotása, amelyet megerősít a szaktanácsadás, főleg, mert a tanácsadók maguk is gyakorló pedagógusok lesznek. A szakértői tevékenység megerősítésével ugyancsak a minőség kerül hangsúlyozásra: a pedagógiai-szakmai ellenőrzés által az intézmény, a pedagógus-besorolások és minősítő vizsgák által pedig a tanárok munkája kerül mérlegre.

Dr. Kaposi József

Maus Pál

Urbán Ferenc Ábel

Pósvai Péter

Öntsünk tiszta vizet a pohárba: egész napos iskola, vagy egész nap az iskolában?

A köznevelési törvény előírja az iskoláknak, hogy a délelőtti tanítási órák után kötelező jelleggel 16 óráig foglalkozásokat, 17 óráig adott esetben felügyeletet biztosítsanak a diákok számára. Ez alól a szülő felmentést kérhet. A kötelezettség tehát alapvetően az iskolákra vonatkozik.

Egész napos iskoláról akkor beszélhetünk a jelenlegi jogszabályok szerint, ha a tanórák a délelőtti és a délutáni időszámban egyenletesen oszlanak el, vagyis a tanórák és a tanórán kívüli tevékenységek blokkokban, ritmikus rendszerben követik egymást.

Az iskolai foglalkozások kiterjesztése 16 óráig és az egész napos iskola tehát nem azonos fogalom.

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

4. § 4. egész napos iskola: iskolaszervezési forma, ahol a tanórai és más foglalkozásokat a délelőtti és délutáni időszakra egyenletesen szétosztva szervezik meg, működését, feltételrendszerét az oktatásért felelős miniszter jogszabályban határozza meg,
5. egyéb foglalkozás: a tanórákon kívüli egyéni vagy csoportos, pedagógiai tartalmú foglalkozás, amely a tanulók fejlődését szolgálja.
26. § (3) Amennyiben az általános iskola egész napos iskolaként működik, pedagógiai programjának része valamely, az oktatásért felelős miniszter által kiadott, vagy saját maga által kidolgozott és e törvényben meghatározottak szerint jóváhagyott nevelési-oktatási program.
27. § (1) Az iskolában a nevelés-oktatást – ha e törvény másképp nem rendelkezik – a nappali oktatás munkarendje szerint a kötelező és választható, egyéni és csoportos, tanórai és egyéb foglalkozások, a kollégiumban a kötelező és választható, egyéni és csoportos foglalkozások keretében csoportbontásokkal kell megszervezni (a továbbiakban: nappali rendszerű iskolai oktatás).
(2) Általános iskolában a nevelés-oktatást a délelőtti és délutáni tanítási időszakban olyan módon kell megszervezni, hogy a foglalkozások legalább tizenhat óráig tartanak, továbbá tizenhét óráig - vagy addig, amíg a tanulók jogszerűen tartózkodnak az intézményben – gondoskodni kell a tanulók felügyeletéről. Az általános iskola e törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként is működhet.
46. § (1) A tanuló kötelessége, hogy
a) részt vegyen a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon,
55. § (1) Az igazgató a gyakorlati képzés kivételével a tanulót kérelmére – kiskorú tanuló esetében a szülő kérelmére – felmentheti az iskolai kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, ha a tanuló egyéni adottságai, sajátos nevelési igénye, továbbá sajátos helyzete ezt indokoltá teszi. Az igazgató a tanulót kérelmére mentesítheti a készségi tárgyak tanulása alól, ha azt egyéni adottsága vagy sajátos helyzete indokoltá teszi. Az iskolában – kivéve, ha az intézmény e törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként működik – az igazgató a tanulót a szülő kérelmére felmentheti – az általános iskolában tizenhat óra előtt megszerezett egyéb foglalkozás alól.

Fotó: Nagy Gábor

Az egész napos iskola

Az egész napos iskolában a tanórák és a tanórán kívüli tevékenységek egymásra reflektálnak, kiegészítik egymást. Ez a forma segíti az oktatási intézményeket az állandó fejlődésben. Varga Attila, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet munkatársa mutatja be az egész napos iskolát.

Stöckert-Kozák Annamária

Bár alapvetően különbözik az egész napos iskola attól, hogy az oktatási intézményeknek 16 óráig valamilyen foglalkozást kell biztosítaniuk a diákok számára, ugyanaz áll mind a kettő hátterében. Mind a nemzetközi, mind a hazai tapasztalatok szerint a délutáni időszámban foglalkozásai nagy mértékben hozzájárulhatnak a felzárkóztatás sikeréhez és az esélyegyenlőség megteremtéséhez. Ugyanis a családi háttér függvényében hatalmas különbség van a gyerekek között abban, hogy délután mit csinálnak. Tehát mind a délután négyig kötelező foglalkoztatásnak, mind az egész napos iskolának az a célja, hogy erre az időszámba értelmes foglalkozásokat nyújtson a gyerekeknek. Míg korábban a fenntartó és az iskola döntött a délutáni tevékenységekről, most a jogi környezet is ráerősített arra, hogy foglalkozásokat biztosítson az intézmény.

– **Miként képzeljük el az egész napos iskolát?**

– Délután négyig blokkokban váltják egymást, ritmikus rendszerben a tanórák és a tanórán kívüli tevékenységek, utóbbi lehet szabad játék, vagy épp az ebéd. Vagyis a tanórák nem csak délelőtt vannak, hanem délután is. Az egész napos iskola akkor működik jól, ha a tanórai és a tanórán kívüli tevékenységek egymásra reflektálnak, és az utóbbiak kiegészítik, pluszt adnak az előbbiekhöz. De semmiképpen nem további tananyag formájában. A plusz lehet játékos elmélyítés, tehetséggondozás, felzárkóztatás: kinek mire van szüksége. De mindezt úgy, hogy mégis a nap egésze egységes keretet alkosson, és a reggel nyolc órától délután négy óráig folyó pedagógiai tevékenységnek legyen egy meghatározott célja és iránya.

– **Sok iskolának problémát jelent, hogy a jogszabály szerint 16 óráig foglalkozásokat biztosítson a diákjainak. Ezek az intézmények tudnak meríteni, segítséget kapni az egész napos iskola programjaiból?**

Az OFI-ban jelenleg európai uniós forrásból, a TÁMOP 3.1.1-11/1-2012-0001 projekt keretében egész napos iskola tanórán kívüli tevékenységei számára fejlesztünk nevelési-oktatási programokat. Így abból indulunk ki, hogy a nevelési-oktatási programjaink az egész napos iskola működési programjában lesznek egy az egyben értelmezhetők. A modulok ugyanakkor használhatók lesznek a nem egész napos iskola tanórán kívüli foglalkozásain is. Olyan tehetséggondozó, felzárkóztató, vagy épp szabadidős tevékenységek, amik önmagukban is értelmesek.

– **Ha eddig is volt iskolaotthon, mi indokolja a programot?**

– Eddig az iskolaotthonoknak nem volt külön elfogadott, központosilag szabályozott rendszere. Az általunk kidolgozott program egyfajta egységes szemlélet képviselésére is alkalmas lesz,

a keretek szintjén. De ami ennél sokkal fontosabb, az a segítségnyújtás annak, aki egész napos iskolát akar megvalósítani. Programunkban a rendszert, illetve a szervezési kereteket adjuk meg. Szempontokat fogalmazunk meg és javaslatokat teszünk, hogy miként érdemes felépíteni egy napot, összeállítani az órarendet, felosztani a tantárgyakat.

– **Akkor az egész napos iskolát ne úgy képzeljük el, hogy hétfőn táncórán, kedden kézműves foglalkozáson vesznek részt, szerdán ökológiaórán tanulnak a diákok.**

– Amiről eddig beszéltünk, azok az alsó- és a felsőtagozatos keretprogramok. De három tematikus programunk is készül az egész napos iskola számára: egy természettudományos, egy gyakorlati élet és egy komplex művészet. Ezek keretében heti egy-két alkalomra, egész évre és különböző iskolafokokra különböző modulokat fogunk ajánlani. Itt a tanórán kívüli tevékenységek kiegészíthetők, mélyíthetők, színesebbé tehetik a tanórai foglalkozásokat.

– **Mi garantálja a program jó működését?**

– Minden programunk mögött több iskola gyakorlati tapasztalata áll, hiszen összesen 55 partneriskolával és pedagógusaikkal együtt dolgozzuk ki programjainkat. Célunk, hogy a programok ne pusztán a tanórán kívüli tevékenységeket alakítsák át, hanem szervesen illeszkedjenek az iskolák fejlődési folyamatába. Nevelési-oktatási programjaink akkor érik el céljukat, ha segítenek előre lépni a legtöbb intézmény számára. Hangsúlyozni szeretném, hogy magukat a nevelési-oktatási programjainkat sem szeretnénk véglegesen lezárt rendszereknek tekinteni, célunk, hogy folyamatosan fejlődjenek. Magát a rendszert próbáljuk a lehető legrugalmasabbra tervezni, annak érdekében, hogy a kereteket az iskolák tölthessék meg helyi igényeik szerint.

Egész napos iskola, a lehetőségek iskolája

*Az egész napos iskola mindenki számára elérhető versenyképességet ad, nemcsak a tanulásban, hanem a társadalomban való helytállásban is. Olyan iskola, amelyben a tanár, a diák egyaránt jól érzi magát, és a szülőknek is fontos szerep jut. **Kőpatakiné Mészáros Mária**t és **Mayer József**et, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet munkatársait kérdezzük az egész napos iskola koncepcióról.*

Stöckert-Kozák Annamária

– **Mi hívta életre az egész napos iskolát?**

Mayer József: – Tapasztalható a társadalmi igény, hogy a gyerekek bent legyenek az iskolában, mert a szülők nem tudnak, vagy nem akarnak velük foglalkozni. A középosztályba tartozó gyerekeknek megvan a lehetőségük, hogy piaci alapon, külön-

Fotók: Nagy Gábor

órak formájában szerezzék meg a versenyképességet, a személyiségük gazdagítását. De vannak olyan családok, ahol ezt nem tudják megadni a gyermeknek. Mi az egész napos iskolával mindenki számára biztosítani akarjuk a versenyképességet, a minőséget. Az egész napos iskolában a tanórákat és a tanórán kívüli ►

Egész napos?

foglalkozásokat harmonikus rendben képzeljük el. A cél, hogy az iskolában a lehető legtöbbet megkapja a diák, ami nemcsak a tanuláshoz, az iskolai életúthoz, hanem a társadalomban való érvényesüléshez is hozzájárulhat.

Kőpatakiné Mészáros Mária: – Az egész napos iskolában a pedagógusok lehetőséget kapnak arra, mert időt is kapnak, hogy tanítványaikkal személyre szabottabban foglalkozzanak. Az iskola az egyént szólítja meg, rá figyel, az ő tudásvágyát kelti fel.

– Az egész napos iskola mennyire állítja új feladatok elé a pedagógusokat?

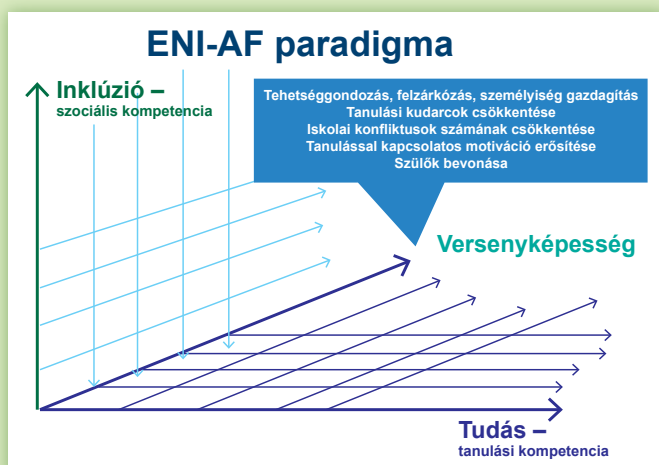
K.M.: – A fejlesztésben résztvevő pedagógusokat egymással kapcsolatba hozzuk, több intézmény folyamatos kapcsolatához kis bokrokat terveztünk, ahol együttműködnek, egymástól tanulnak. Tutorként támogatja őket egy-egy munkatársunk, a tapasztalatcsere folyamatos. A hálózatban történő tanulás nem új dolog, mi arra szeretnénk ráébreszteni a tanárokat, hogy mindenhol és mindenkitől lehet tanulni, és ezt akarják is!

– Milyen keretben működik az egész napos iskola, hogyan épül fel a nevelési-oktatási program?

K.M.: – Húsz iskola nevelőtestületével együtt dolgozzuk ki az egész napos iskola nevelési-oktatási programját. Ez egy komplex csomag, olyan hét elemű rendszer, amely tartalmaz pedagógiai koncepciót, tanulási-tanítási programot, a tanítási-tanulási egységek leírását (modulokat), eszközi elemeket (információhordozók, feladathordozók), a differenciálást támogató értékelési eszközöket, célzottan fejlesztett továbbképzési programokat. Ez utóbbiak készítik fel a pedagógusokat a program alkalmazására. A hetedik elem a támogatási, tanácsadási szakmai fórum, amelynek segítségével vissza lehet pillantani arra, ami eddig történt, korrigálni lehet azokat a folyamatokat, amelyek nem biztos, hogy a gyakorlatban működnek.

A program kidolgozásában, kipróbálásában a pályázatnyertes 20 intézmény 80 pedagógusa vesz részt – alsó és felső tagozatból egyaránt. A fejlesztés folyamatos visszacsatoláson, értékelésen, hatásvizsgálaton alapul. A visszajelzések befolyásolják a fejlesztés menetét. Támogatja a munkát véleményével, észrevételeivel egy szakmai tanácsadó testület is.

M.J.: – Ami igazán nagy kihívás a fejlesztésbe bevont pedagógusok számára, az az, hogy részt kell venniük egy K+F+I-jellegű fejlesztési folyamatban, szoros együttműködésben egymással és egy kutató-fejlesztő intézettel. Ilyen tapasztalatokkal nagyon kevesen rendelkeznek, ezért a mi feladatunk elsősorban az,

hogy erre készítsük fel partnereinket. Nemcsak arról van szó, hogy modulokat kell írni, hanem arról is, hogy egy olyan rendszerben kell gondolkodniuk, amelynek a tartalmi kialakítását részben ők alkotják meg. A legfontosabb az, hogy a fejlesztők felismerjék: rendkívül intenzív tanulási környezetbe kerültek, amelyre maguknak tanúlással kell válaszolniuk. Tudniuk kell a siker érdekében kiaknázni a rendelkezésükre álló erőforrásokat, meg kell tanulniuk menedzselni a tudást.

– Mik a főbb dimenziói a nevelési-oktatási program fejlesztésének?

M.J.: – Az egész napos iskola elképzelt elméleti konstrukciója egy koordinátarendszerben is felvázolhatjuk. Az X tengely a tudás elérését, a tanulási kompetenciák fejlesztését jelenti. Azt várjuk az iskoláktól, hogy az élethosszig tartó tanulásra készítse fel tanulóit, arra, hogy felnőtt korukban az őket érő változásokra, a különféle típusú kihívásokra mindig tanúlással legyenek képesek reagálni. Az Y tengelyen a szociális kompetencia fejlesztésének gondolata áll. Ezeknek az a szerepe, hogy az iskolai gyakorlatban a tanulók képessé váljanak a valódi együttélésre, egymás megismerésére, elfogadására, valamint az együttműködésre. A harmadik, Z tengelynek pedig az a szerepe, hogy az iskola megteremtse a tanulók versenyképességének lehetőségeit (tehetség gondozás; felzárkózás; személyiség-gazdagítás; tanulási kudarcok csökkentése; iskolai konfliktusok számának csökkentése; tanúlással kapcsolatos motiváció erősítése; szülők bevonása).

– Mennyire lesz más a tanárok munkája az egész napos iskolában?

M.J.: – A fejlesztésbe bevont pedagógusok egyik feladata lesz az említett tevékenységeknek a kidolgozása. Mivel az egész napos iskolában lesznek olyan pedagógusi tevékenységek is, amelyek távol állnak a hagyományos tanári szereptől, ezeknek a gyakorlására a továbbképzéseken lehet majd felkészülni. A tanároknak teljesen új kompetenciákra lesz szükségük. Egyrészt motiválniuk kell a diákokat, másrészt a tanórán kívüli világot kell üzemeltetniük. Ebbe a pedagógusoknak bele kell tanulniuk.

Az egész napos iskola nem csak a tanóráról szól, hanem
 – a közösség építéséről,
 – a szociális tér kiszélesítéséről,
 – az egyén lehetőségeinek megteremtéséről.
Olyan hely, ahol a gyerekeket, és a szülőket célzó szolgáltatás is helyet kap.

Newton világába vizesrakétán

Mumust elriasztó kísérletekkel megszerethető a fizika

A fizika érdekes oldalát is belopja tanóráiba Pál Zoltán, mert ha a diákok rácsodálkoznak egy látványos kísérletre, például a vizesrakéta magasba repülésére, akkor sokkal könnyebb rábírní őket az elmélet megértésére, amitől annyira félnek. Ezért a tanár műhelyében ilyen bemutatókat készít elő tanulóinak akkor is, ha Newton törvényeiről akar beszélni nekik, és a fizikai jelenségek magyarázatakor olyan mindennapos modern eszközöket is példának hoz, mint a mobiltelefon.

Rimányi Zita

– Most általános iskolában tanít, de korábban jó néhány évig középiskolában is dolgozott. Az egyes életkorokban hogyan kell oktatni a fizikát?

– Jelenleg hetedik és nyolcadik osztályosokat tanítok, korábban viszont olyan középiskolában, pontosabban szakiskolában dolgoztam, ahol kilencedik és tizedik osztályban van csak fizika. Van különbség a téren, hogyan „tálolom” a különböző korosztályoknak a fizikát. Az életkori sajátosságok meghatározóak. Tudni kell, hogy a diákot az életkorából adódóan mivel lehet jobban lekötni, mit tud jobban megérteni. Az általános iskolában még elsősorban az érzékek révén tapasztaltak ragadják meg jobban a gyermekeket, az, amit látnak, hallanak, amit a kezükbe vehetnek. Az így tapasztaltak sokkal jobban megmaradnak bennük, mint az elmélet. A középiskolába járóknál viszont már az elvont gondolkodás is jelentős mértékű, már lehet rá alapozni. Amit hetedik és nyolcadik osztályban megtapasztaltak, azt már az elméletben jobban el lehet mélyíteni. Persze gyereke válogatja, általánosítani nem lehet. A pedagógusnak pontosan az a dolga, hogy lássa egy osztályközösségben, kik azok, akikkel lehet ilyen téren haladni, kik azok, akiknek más módszer kell. A differenciálást, ameddig lehet – mert a végtelenségig nem lehet – érvényesíteni kell.

– Nagy a tananyag, alacsony a heti óraszám fizikából. Hogyan érdemes felépíteni a tanórákat, hogy ezt az ellentétet áthidalják?

– A tananyag nem növekedett, azért tűnik soknak, mert csökkent az óraszám. Egyébként nem volna az, de így nincs elég idő elmélyíteni a tudást, ezért úgy érzem, az alapozásánál hiányzik néhány tégla. Hetedikeseknek és nyolcadikosoknak heti két órában tanítom a fizikát, de hiányzik, hogy hatodik osztályban ők már nem tanulták ezt a tantárgyat. Így különösen fontos, hogy a tananyagból jól válogasson a tanár, s lényeges a leleményessége. Az órát úgy kell felépítenie, hogy belopja a fizika érdekes oldalát is, például egy-egy kísérlet révén. Mert a mai gyerekeket nagyon nehéz megfogni. De ha ez sikerül, akkor elérhetjük, hogy délután is elgondolkodjanak a délelőtt hallottakon, s így jobban elmélyülhessenek a tanultak. Jó lenne, ha több helyen lehetnének délutáni foglalkozások, szakkörök azoknak, akik érdeklődnek a természettudományok iránt.

– Mivel lehet felkelteni az érdeklődést a fizika iránt, kedvet teremteni a tanulásához? El kellene érni, hogy ne tartsák „mumustantárgynak”, hiszen ami körülöttünk történik, annak nagy része leírható a fizikával.

– Gyakran járok általános és középiskolákba kísérleteket bemutatni. Nem csak diákoknak, a szüleiket is elhozhatják, bárki eljöhhet, akinek kedve van hozzá. Az a tapasztalat, hogy ezekről a bemutatókról senki nem akar hazamenni, ha elkezdtem délután kettő órákor, még este hatkor is ott voltunk. Sikerül felkelteni az érdeklődést a fizika iránt, és ennek az a titka, hogy amivel a diák találkozhat a tananyagban, arról érdekes és látványos kísérleteket láthat. Ez meglepi, rácsodálkozik: „Ilyen is van?”. Ahhoz persze, hogy ezeket az érdekességeket megértse, társítani kell az elméleti tudást is. Ettől félnek általában a tanulók. De ha össze van kapcsolva a kettő, és jól van összekötve, akkor a pedagógus felkeltheti a vágyat, az igényt a gyerekekben, s azt gondolják majd: „No, hát akkor ennek az elmélete is érdekes!”. Az elmélet és a gyakorlat együttes ismereténél kezdődik a tudás.

– Az órai kísérletezésről eltérő szakmai véleményeket hallani. A szavai szerint Ön úgy gondolja, nagyon fontosak ezek.

– Kellene a kísérletek, mert azt a korosztályt, amelyet legelőször kézbe kapunk, a hetedikeseket, a nyolcadikosokat, ezzel lehet megfogni. Ha ledarálom a tananyagot, ha csak az elméletet „nyomom”, akkor nem fogja őket érdekelni a fizika. Életkori sajátosságai szerint nem jók abban, hogy folyamatosan elméleti anyagot fogadjanak be. Ha csak azt magyarázom nekik, akkor nem fogják megkedvelni a tanulnivalókat, s ez nem csak a fizikára igaz. Viszont ámulhatnak-bámulhatnak, milyen varázslatokra képesek a fizikai kísérletek. Van bőven eszköz szép bemutatókhoz, pedagógusa válogatja, mennyit mer, akar bevinni az órára. Én otthoni műhelyemben olyan kísérleteket készítek elő, amik biztosan tetszenek a diákoknak, megragadják figyelmüket, és akkor már sokkal könnyebb rábírní őket az elmélet megértésére. Jobban is emlékeznek a tanultakra évek múlva. Nálam is így van ez, gyerekkoromból máig emlékszem kísérletekre. Az a tanár fogott meg, amelyik ilyeneket mutatott be, és arról beszélt, hogy fordulnak elő az egyes jelenségek a természetben, hogyan szolgálnak a javunkra különböző berendezésekben, amiket a ▶

– Másképp tanítja azoknak a fizikát, akiket kevésbé érdekl, mert olyan szakmát akarnak választani, amelyhez nem ez a tantárgy fontos, és másképp azoknak, akik már diákként elkötelezettek e tudomány iránt, tehetségesek benne?

– Igen. Különbséget kell tenni. Például, ha a középiskolás már elszánta magát valamelyik szakma iránt, s annak nem a fizika az alapja, akkor az embernek megenyhül a szíve, és nem olyan keményen kéri számon a tananyagot. Viszont nemrégiben történt, hogy egy nyolcadikos diákom kibökte, műszaki mérnök akar lenni, és tesz is érte. Nagy öröm fogott el. Ilyenkor szárnyal igazán a tanár. Finoman, de egyre keményebben fogom fogni, a szó nemes értelmében. Ráébresztve arra, hogy érdemes kitartóan, elméletet és gyakorlatot összekötve tanulnia.

– Korunk technikai újdonságainak fizikán alapuló háttérét is van mód bemutatni a tanórákon?

– Úgy fizikaórát tartani, hogy a modern technikáról nem esik szó az egyes témáknál, elképzelhetetlen. E téren fejlődni kell! Van egy olyan tudásanyag, ami a fizika alapja, s amit mindenkinek kell tudnia. Ehhez a mai kor vívmányait a megfelelő szinten, mennyiségben „be kell vinni” a tanórára, mert ezekkel együtt élünk. Például, amikor a hullámok különböző közegekben terjedéséről tanulunk, akkor a mobiltelefont lehet megemlíteni és a GPS-t. Az elektromosság alapjainál, amikor az áramerősségről, a feszültségről, az ellenállásról van szó, akkor a tableteket és a hasonló technikai eszközöket hozom példának, mert tele vannak így működő alkatrészekkel, félvezetőkkel, diódákkal, tranzistorokkal. Ezek mind a fizika vívmányai. Persze olyan szinten kell ezt elmagyarázni az iskolásoknak, hogy megértsék. Nem kell szigorúan a szaknyelvet használni, nem mindig ragaszkodhatunk hozzá, mert ez is elriaszthatja a gyerekeket. Később lehet e téren „keményíteni”.

mindennapokban használunk. Azért igyekszem én is így megnyerni a tanulóimat a fizikának, mert maximum ötven százalékot adhatok hozzá a tanuláshoz, a másik felét a katedra másik oldalán lévő teheti hozzá. Sok múlik azon, a gyerek mennyire befogadó.

– **Mondana példát arra, mivel ragadja meg a diákok figyelmét?**

– Szinte minden bemutatómon szerepel egy kültéri kísérlet. Szerkesztettem egy vízsugárrakétát. A newtoni törvények közül a harmadikat hivatott szemléltetni, a hatás-ellenhatás törvényét. A gyerekeknek kell felpumpálniuk a rakétát levegővel – túlnyomásos levegő működteti –, hogy érezzék, mennyi munkát, energiát kell befektetni abba, hogy a kis szerkezet felrepüljön nyolc-tíz méter magasba. A hatásosabb az, amikor vízzel töltöm fel, kompresszorral, és felmegy harminc-ötven méter magasba. Biztos, hogy ha Newton harmadik törvénye később beugrik nekik, akkor a vizesrakéta is.

Aranyérem fizikaolimpián: Szabó Attila

Pál Zoltán fizikatanár a gödrei iskolában tanít. Eszközkészítő tanár, szakdolgozatát Saját fejlesztésű eszközeim címmel írta. Saját készítésű eszköze már eljutott Hódmezővásárhelyre egy középiskolába, Pécsre a Nagy Lajos Gimnáziumba, Budapestre a Szent Margit Gimnáziumba, Svájcba egy testvérvárosi általános iskolába, és a „LENZ-ágyú” a legendás hírű fizikatanár, Öveges József álmát megvalósító 1993-ban megnyílt Csodák Palotája interaktív játszóház első eszközparkjának része volt, a mai napig az Öveges Terem eszközei között van. 2006-ban megkapta a Mikola-díjat. A főiskolán tanárainak köszönhetően szerette meg a fizikát, annyira, hogy észre se vette, hogy tanulja, szenvedélyként kötötte le az ezzel való foglalkozás. Ahogy ő mondja, egy kétszáz lelkes faluban él, és egy százalékos iskolában tanít, de az Eötvös Lóránd Fizikai Társulat Általános Iskolai Szakcsoportjának is tagja. Fontosnak tartja, hogy minél több diákot megnyerjen a természettudományoknak, a fizikának, s úgy érzi, ezt az ügyet azzal is szolgálja, hogy az Országos Öveges Verseny rendezőségében, feladat-összeállító bizottságában és zsűrizésében is szerepet vállal. Így találkozott azzal a fiatallal, aki korábban megnyerte az Öveges-verseny Baranya megyei fordulóját és az azt követő Országos Öveges József Fizikaverseny Döntőjét 2009-ben. Később középiskolásként kétszer egymás után – tavaly és idén is – a nemzetközi fizikaolimpiát. Szabó Attila a fizikaolimpiáról eszközkészítő kategóriában, kísérletezésben és összesítésben is az első helyezést hozta el. Pál Zoltán szerint erre büszkék lehetünk mindannyian.

Kísérletező fizika az oktatásban

Az elmélet és a gyakorlat harmonikus kapcsolata

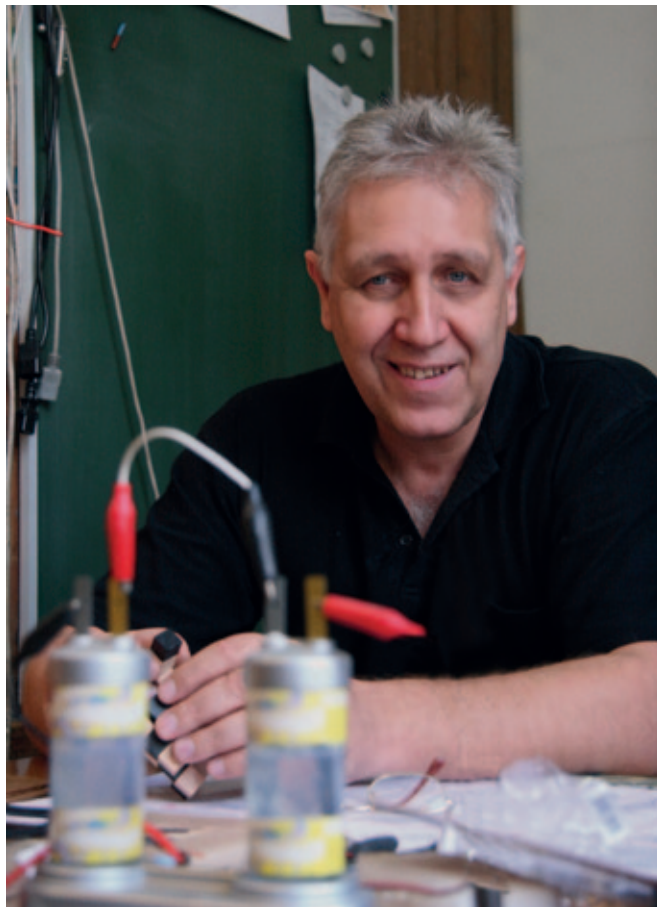
A közoktatásban gyakran elmaradnak a fizika kísérletek. Ahhoz, hogy diákok lássanak kísérleteket, megfelelő felkészültségű tanárookra, használható eszközre, és ami a legfontosabb, több időre lenne szükség.

Tóth András

– Fizikát tanítani kísérletek nélkül fájdalmas mind a diáknak, mind a tanárnak. Ugyanis a fizika alapvető módszere a kísérletezés. A kísérletezés teszi hitelessé és a diákok számára érdekessé a fizikát. Ezért a bemutatás sikere elengedhetetlen – mondja **Härtlein Károly**, a Budapesti Műszaki Egyetem Fizikai Intézetének tanszéki-mérnöke, aki úgy véli: nem csak drága, bonyolult eszközökkel lehet szemléltetni a jelenségeket, egy bonyolult eszköz működésének bemutatására nincs idő. Meg kell találni azt az eszközt, amely könnyen átlátható működésű, és látványosan lehet bizonyítani vele a különböző fizikai törvényszerűségeket, ezek általában kevesebbe is kerülnek.

– Tapasztalatom szerint a fizikaszerterek gyalázatos állapotban vannak, márpedig ha a kísérletezés kudarccal jár, akkor hitelenné válhat a tanár és a tantárgya, a fizika is. Olyan megbízhatóknak kellene lenniük a demonstrációs eszközöknek, mint a gépjárműveink fékei.

A sikeres tanításhoz idő szükséges, az általános iskolában nemrég bevezetett heti egy fizikaóra, az a pedagógiai szempontok arcus csapása, pedagógiához értő ember illet nem írta le. A nem tagozatos középiskolai osztályokban hetente két fizikaóra „jár”, ez az óraszám is hatalmas kompromisszumhoz vezetett, alapvető témaköröket nincs idő középiskolában még csak érintőlegesen sem tárgyalni, amelyek nélkül a természettudományos világkép hiányos marad.

Fotó: Nagy Gábor

De nemcsak a tanítási órán kell időt szorítani a kísérletekre. A legbiztosabb működésű eszközök előkészítéséhez is idő kell. Fontos, hogy a tanárnak legyen lehetősége előkészíteni a kísérleteket, ne kutyafuttában, két óra között kelljen az eszközöket kapkodva előhalászni, ami a jelenlegi kötelező óraszámok esetén sajnos jellemző.

Visszatérve az óraszámokhoz, a hetvenes évek végén érettségiztem, akkor még hetente háromszor volt fizikaóránk, mindig jutott idő a kísérletezésre, és persze három fizika leckét kellett írni hetenként, ennek a lapnak a hasábjain ezt nem kell magyaráznom. Elgondolkodtat, hogy a fiam, aki most nyolcadikos, amíg eljut az érettségi vizsgáig, kevesebb mint fele annyi fizikaórán fog részt venni, és ennek arányában kevesebbet is fog a fizikaórára készülni.

Fizikai kísérletek képletek nélkül

Ma már szinte minden háztartásban található mikrohullámú sütő. Ennek a konyhai eszköznek a működése egy kicsit sem hasonlít a hagyományos melegítő eszközeinkhez. Ennek érzékeltetésére, az állóhullámok bemutatására végezzünk el egy egyszerű kísérletet! Helyezzünk egy kartonlapot a sütőbe, amely méretei éppen megegyeznek a melegítőtér méreteivel, és szórjuk meg egyenletesen reszelt sajttal! Ha forgótányéros a készülék, akkor a forgótányért vegyük ki. Majd kb. harminc másodpercig kapcsoljuk be a sütőt. A kartonlapot kivéve láthatóvá válik a mikrohullámú sütő elektromágneses állóhullám képe, a duzzadó helyeken megolvad a sajt, míg a csomópontokon hideg marad. További hasznos információkat olvashat a Fizikai Szemle folyóirat honlapján:

<http://www.wold.kfki.hu/fszemle/mindtudisk/mikrosuto.pdf>

<http://www.wold.kfki.hu/fszemle/archivum/fsz0503/hartlein0503.html>

Fotó: Nagy Gábor

– **Marad helyette a nyílt nap, vagy a Kutatók Éjszakája. Ezek a külső helyszínek helyettesítik ma a tartalmas fizikaórát? Igaz, korábban is voltak minták a tanároknak és a diákoknak, gondoljunk csak Öveges professzorra...**

– Általános iskolás koromban nagy izgalommal vártam Öveges József kísérleteit, amelyet a televízióban nézhettem meg, velem együtt egy ország várta a műsor kezdetét. Ő volt az, aki észrevétlenül oltotta belém a fizika szeretetét. Más szinten, komolyabban beszélt a fizikáról Sas Elemér tanár úr, a Mindenki Iskolájában Antal Imrével. Ő mutatta meg hosszú éveken keresztül a fizika érettségi feladatokat megoldását is. Akkor csak állami televízió működött, és nem volt senki számára kérdés, hogy kell-e oktatási műsor. Ma akár száz csatornához is lehet hozzáférésünk, sőt megtanultuk, hogy mit jelent a köztvé, de itt oktatási műsort hosszú évek óta kár keresnünk. A nyílt nap és a Kutatók Éjszakája az összesen két esemény, ahova csak kevesen férnek be, jutnak be, így ezekre alapozni a fizikatanítást nem lehet.

– **Hogyan készül fel? Mi alapján találja ki a kísérleteket?**

– Mivel a fizika tanítása nemcsak a foglalkozásom, hanem a hobbim is egyben, amikor csak tehetem, új eszközökön töröm a fejem, eszközöket építek. Fizikai oldalakat böngészek, filmeket nézegetek. Megvan otthon minden „alapmű”, így Öveges József kísérletei, a Mindenki iskolája című sorozat DVD-n. Ezekből a felvételekből még ma is nagyon sokat lehet tanulni. Megemlíteném, és egyen ajánlom a VIDEOTORIUM-ot, amely egy hazai – sajnos kevesek által ismert – tudományos videó megosztó portál. (www.videotorium.hu)

– **Mennyire kell törekedni a látványra, a hatalmas, hangos eszközökre?**

– A pici is lehet érdekes. Minden a közönségtől függ. Bizonyos tekintetben ezt is meg kell koreografálni, mint egy művészeti alkotást. Ha emlékszik, az egyetemi hallgatónak tartott órám onna volt készítve az utolsó eszköz, nem voltam benne biztos, hogy lesz idő rá, de készenlétben volt. Ahogy közelebb húztam a hatalmas asztalt, és elmondtam, mire készülök, rögtön megvolt a hatás. Azok is felfigyeltek rám, akik addig mással voltak elfoglalva. A nyílt napokon, ahol nagyon vegyes a korosztály, sok esetben már az is elég, ha gyönyörködhet az eszközökben a gyerek. Majd

arra fog emlékezni, ha hazamegy, hogy ezt egy fizikus mutatta be neki, a fizikához köthető dolgot látott. Lényeges kérdések, hogy kit akarunk megszólítani, mit lehet neki mondani, mi érdeklí őket?

– **Mivel szólítható meg, mivel fogható meg egy kamasz?**

– Olyan kísérletet, olyan témát kell keresni, amely a mindennapi dolgaikban ad segítséget. Meg vagyok győződve, ha középiskolás lányoknak a sminkelés fizikájáról beszélnek, az érdekelné őket. Persze nem képleteket írnék fel a táblára, hanem megmutatnám nekik, hogy ha valaki fénycső fényében sminkeli magát, akkor hogyan néz majd ki, ha kimegy a természetes napfényre. Ezt fordítva is érdemes megmutatni, napfényben sminkelt arc hogyan mutat fénycső fényében! Ezután akár arról is lehet beszélni, hogy mi a különbség a fénycső fénye és a napfény között, amúgy fizikus módra.

Ott van egy másik példa, a főzés fizikája. Hogyan működik az indukciós főzőlap? Megtudhatjuk a kísérletből, hogy az elektromágneses indukció hatására csak az edény alja fog melegedni. Ennek köszönhetően kevesebb lesz a hőveszteség, kevesebbet kell fizetni a működtetésért!

Ha fiúknak beszélnek, akkor a sportról, a közlekedésről és elektronikai eszközök fizikájáról beszélnek. A mindennapok kérdéseire kell választ adni. De ne feledjük, hogy most nem fizikaóráról beszélünk!

– **Mi a tapasztalata a diákokról?**

– Tapasztalatom szerint a középiskolából érkezőkre jellemző, hogy ha kérdezek tőle valamit, kényszere van arra, hogy azonnal válaszoljon, gondolkodás nélkül. Ez nekem nem tetszik. El kell érniük, hogy belső kényszert érezzen: a válaszadás előtt gondolkodni kell!

NÉVJEGY

Härtlein Károly

1977-ben érettségizett a budapesti József Attila Gépipari Szakközépiskolában. 1980-ban a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskolán szerzett gyártástechnológus-üzemmérnöki, majd 1984-ban ugyanitt gépész műszaki-tanári diplomát. 1990-ben az Eötvös Loránd Tudomány Egyetemen végzett mint fizikaszakos tanár.

1989-től a Budapesti Műszaki Egyetem Fizikai Intézetében tanszéki-mérnök. 1991-től az Eötvös Loránd Fizikai Társulat tagja, több tisztséget is betöltött az elmúlt két évtizedben.

Az ő nevéhez kapcsolódik a ma már országosan is ismert Kutatók Éjszakája programsorozat elindítása. Az első rendezvényt 2005. szeptember 27-én, a Műegyetemen szervezték meg. A Csodák Palotájában az Öveges Józsefről elnevezett terem egyik kitalálója és kísérleteinek megalkotója. Oktatófilmeket készít, ismeretterjesztő előadásokat tart. Több televíziós műsorban mutatott be kísérleteket, jelenleg a Spektrum Televízióban látható a Brutális Fizika című műsor. Kiemelkedő, fizikát népszerűsítő munkáját az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Prométheusz-díjjal jutalmazta 2005-ben.

Látványos fizika – lehet élmény a fizikatanulás

Kísérletek a Csodák Palotájában

Tóth András

– **Hogyan lehet közelebb vinni a fiatalokhoz a fizikát?**

Mizda Katalin ügyvezető igazgató: – Emberközelivé, játékosá és könnyen befogadhatóvá kell tenni. Az angolok erre használják az *edutainment* szavukat, amely körülbelül szórakoztatva tanítást jelent. Számunkra a Magyar Tudományos Akadémia és az Eötvös Loránd Fizikai Társulat biztosítja a szakmai hátteret, a tanítás részét, én és lelkes fiatal munkatársaim pedig a szórakoztató intézményi környezetet teremtjük meg. 17 éve azon dolgozunk, hogy interaktív kiállításunkkal és a látványos kísérletekkel vonzóvá tegyük az elvontnak és unalmasnak tűnő tudományokat.

– **Mely korosztályok látogatják a programokat, és melyiküket hogyan lehet megszólítani?**

– Érkeznek hozzánk óvodás és iskolás csoportok tanári kísérettel, és családok is jönnek több gyermekkel. Minden korosztálynak tudunk emlékezetes élményt nyújtani. A legtöbb program és kipróbálható eszköz a már fizikát tanulóknak a szórakozáson túl a tanulásról is szól. A kamaszok figyelmét nehezebb lekötni, mint a kisiskolásokét, de az mindig működőképes, hogy kihívjuk a társaságból az egyik szerepelni vágyó fiatalot, ő lesz a kísérleti alany vagy éppen a segítő. Volt olyan diák, aki rácsodálkozott a kísérletek közben, hogy milyen érdekes a fizika. Ő biztosan sokáig emlékezni fog arra, mit látott nálunk.

„Kilencven százalék a látvány, tíz százalék a magyarázat, de száz százalékban a tudásra, az ismeretre koncentrálunk. Az a tapasztalatunk, hogy így a látvány mögött a törvényszerűség, a kísérlet lényege is nyomot hagy a látogatókban.”

– **Mitől függ, hogy milyen kísérletet mutat be az előadó?**

– Minden nap négy alkalommal, kétóránként van fizika-show az Öveges teremben. Jelenleg az előadóra van bízva, hogy éppen milyen kísérletet mutat be. Ennek előnye, hogy látja, milyen a korosztály, mennyire kell megmagyarázni a törvényszerűségeket. Hátránya viszont, hogy a bejelentkező csoportok nem tudják előre, milyen kísérletet látnak majd. Ezen szeretnénk változtatni. Bizonyos esetekben tervezhetővé tesszük a programokat, így a tanár beillesztheti a tanmenetbe az adott témakört. Szeretnénk a későbbiekben, ha beilleszthető lenne a fizika show tematikája az általános iskolák 7. és 8., valamint a szakközépiskolák 9–10. évfolyamának fizika tananyagába. Az intézményi igen kedvezményes bérletet az adott intézményből 100 fő veheti igénybe a tanítási napokon.

– **Mennyire jellemző a Csodák Palotájára a megújulás?**

– Most közel 1700 négyzetméteren működik a Csopa, mintegy 100 kipróbálható eszköz van kihelyezve. Voltak olyan eszközök, amelyeket nem tudtunk kiállítani a helyhiány, illetve a szűkösre szabott belmagasság miatt. A megújulás fontos, de úgy szabad

újdonságokat behozni, hogy közben figyelembe kell venni, hogy a vendégek ragaszkodnak bizonyos elemekhez. A „négyzetletes kerekű” autó például évek óta kedvenc. Ami például újdonság, hogy tágasabb lett az Öveges terem, ahol így még több látogató vehet részt a kísérleteken.

www.csopa.hu

Fizikusnapok – Debrecen

Több mint 30 éve, minden évben egy hét a látogatóké az Atomkiban. A Fizikusnapok során főleg középiskolások jönnek el rendhagyó fizikaórákat hallgatni, de az előadásokon, kiállításokon egyetemisták, és az érdeklődő debreceniek is részt vesznek. Alkalom ez arra is, hogy a város fizikatanárai találkozzanak egymással és egyetemi oktatókkal, atomkis kutatókkal. Az általános iskolások, pedig vetélkedőn, kísérleti bemutatón ismerkedhetnek meg a fizika érdekességeivel. A Fizikusnapok előadásai általában egy kiemelt téma köré csoportosulnak és az előadók nemzetközileg elismert, az adott témában az ország legkiemelkedőbb, legújabb tudósai. Látogatóink száma általában 1000 körül van. Az utóbbi években a tehetséggondozó programok elterjedése a középiskolákban lehetővé tette, hogy nemcsak Debrecenből, Hajdú-Bihar megyéből, hanem a régió középiskoláiból is jöhessenek hívásunkra diákok a Fizikusnapokra.

2013. november 18-23.

XXXIV. Fizikusnapok: A Higgs-bozon éve

<http://www.atomki.hu/fizmind/fizikusnapok.html>

Utazó planetárium

A digitális planetárium új lehetőséget teremt arra, hogy megismerjük a csillagos égbolt jelenségeit, megértsük az égi jelenségek hátterében húzódó természeti törvényeket, másrészt elősegíti a csillagok és a bolygók szabad szemmel vagy távcsővel történő megfigyelését is, hisz a planetáriumban megismert jelenségeket mindenki nyomon követheti maga is. A digitális technikának köszönhetően sokrétű lehetőség van az előadások összeállítására, látványos képeken, animációkon és filmekben elevenednek meg az égbolt csodái a „hagyományos” planetárium bemutatók mellett. Megjeleníthetjük az égboltot a Föld és a Naprendszer bármely pontjáról nézve, előre mehetünk az időben, megpillantva a csillagképeket évezredek múlva. Láthatjuk a Föld és a többi naprendszerbeli bolygó mozgását, újra átélhetjük az 1999-es teljes napfogyatkozást, vagy az eddig látott legnagyobb meteorhullást.

A földrajz és a fizika tantárgyak csillagászatot érintő fejezetei a modern digitális technika nyújtotta élmény által sokkal nagyobb határfokkal oktathatók egy planetáriumban, mint tantermi körülmények között. Az iskolák számára összeállított élőszavas előadásokat szakképzett csillagászok tartják, így előadás közben is bátran kérdezhet a hallgatóság.

<http://www.utazoplanetarium.hu/index.php>

Fizikai vonzalom

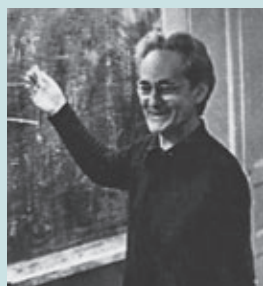
Kuslits Szonja

Bay Zoltán (1900–1992) fizikust a Hold-radar-kísérlet kapcsán ismerhetjük, de a fotoelektron-sokszorozó és a fénysebességre alapozott méterdefiníció is a nevéhez fűződik. Bay a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán diplomázott matematika-fizika szakon, majd 1926-ban a legmagasabb kitüntetéssel szerezte meg a doktori fokozatot. Dolgozott a berlini egyetem Fizikai-Kémiai Intézetében, 1937-től a BME Atomfizikai Tanszék vezetője. Kísérletsorozatainak eredményeképp kifejlesztette az ultrarövid hullámhosszú rádióadó- és vevőcsöveket, és az amerikaiakkal egy időben, de kisebb infrastruktúrával létrehozta az első radarkapcsolatot a Holddal – észlelte a visszavert radarjeleket, melyeket eredetileg ő bocsátott ki, ezzel új tudományág született: a radarszállászat. Szabadalmaztatott találmányai között szerepelnek a nagyfeszültségű gázcsövek, valamint fénycsövek, elektroncsövek is. 1948-ban emigrációba kényszerült, Amerikában együtt dolgozott Neumann Jánossal és Szent-Györgyi Alberttel is.

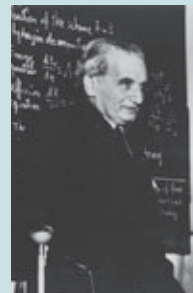

Eötvös Loránd (1848–1919) a kor legeredményesebb tudósa, aki a heidelbergi egyetemen tanult fizikát, matematikát és kémiát, majd 1870-ben summa cum laude minősítéssel szerzett doktori címet. Szerény, a háttérbe húzódó tudósak tartották, aki nem vágyott sem erkölcsi sem anyagi elismerésekre, ennek ellenére temérdek díjat és kitüntetést nyert el. Nevét viseli számos intézmény, és hozzá köthető a geofizika megszületése is. Húsz évig foglalkozott a kapillaritás jelenségével, új módszert dolgozott ki a felületi feszültség mérésére, melyet az Eötvös-féle törvényként ismerünk. Tizenhat éven át töltötte be az MTA elnöki tisztségét, leghíresebb találmánya a torziós inga (Eötvös-inga), mely alkalmas a mélyben rejtőző ásványi anyagok felkutatására.

Fényes Imre (1917–1977) elméleti fizikus és a fizika tudományok doktora, eredeti és mély gondolkodású magyar természettudós. Pályafutását a kolozsvári egyetemen kezdte, ahol huszonhét évesen az Elméleti Fizikai Intézetet vezette, vele egykorú diákjai rajongtak érte. 1950-től a debreceni egyetemen lett tanszékvezető, majd '53-tól az ELTE egyetemi tanáraként dolgozott egészen haláláig. Munkássága a kvantumelmélet, statisztikus fizika és az irreverzibilis termodinamika területét ölelte fel. Felfedezte az „oszillációs effektust”, a termodinamikai egyensúly stabilitásának valódi mechanizmusát. Szerkesztette és nagyrészt ő írta a Modern filozófiai kisenciklopédiát, s emellett több, a modern fizika eredményeit általánosító filozófiai munkát, didaktikai, valamint tudománypopularizáló tanulmányt, művelődéspolitikai eszme-futtatást is publikált.

Jedlik Ányos István (1800–1895) bencés szerzetes, az elektromosság korszakának briliáns elméje, termékeny feltaláló. Huszonkét évesen szerzett doktori címet Pesten, ekkor kezdődött tanári pályája. Győrben, Pannonhalmán és Pozsonyban is oktatott, majd 1840-ben őt választották a pesti egyetem fizika-mechanika tanszék vezetőjévé. 1945-től latin helyett magyarul szolt diákjaihoz, neki köszönhetjük a fizika magyar szóincsének jelentős részét. Nem tartotta elég felszereltnek az egyetemi szertárt, ezért az eszközök nagy részét maga készítette, saját fizetéséből vásárolt alkatrészekből. Nevéhez fűződik az elektromotor feltalálása, a villámdelejtés fogalma és a korszakalkotó dinamó-elv is, melynek lényege, hogy a generátorból elhagyható az állandó mágnes, mivel saját energiájával is képes gerjesztését létrehozni és fenntartani.

Kármán Tódor (1881–1963) az aerodinamika és a rakéatechnika úttörője, akiről – munkája iránti tiszteletből – a Marson és a Holdon is krátert neveztek el. A fizikai és az alkalmazott matematika is érdekelte, nevéhez fűződik többek között az örvényáram, a turbulenciaelmélet, a lökhajtás és az áramlástan is. Az első világháború kezdetekor részt vett az irányítható, függőlegesen fel-emelkedő repülő kifejlesztésében. A Tanácsköztársaság idején közoktatási népbiztos-helyettesként dolgozott az Oktatásügy Minisztériumban, de elégedetlen volt, a műszaki felsőoktatási reformmal kapcsolatos reményei szertefoszlottak. A húszas évek végétől Amerikában oktat, majd a repüléstudomány Mekkájának nevezett Guggenheim Aeronautikai Laboratórium igazgatója lesz. A hangsebességen felüli repülés atyjának tekintik, elméletei megoldották a szuperszonikus repülés számos kérdését. Amerikai és európai egyetemek fogadták díszdoktorrá, John F. Kennedy elnök neki adta át elsőként a legfontosabb amerikai tudományos elismerést, a Nemzeti Tudományos Érmét.

Szalay Sándor (1909–1987) fizikus, akadémikus, akit a magyarországi magfizikai kutatások atyjaként tartunk számon. 1933-ban felfedezi, hogy az ultrahang kémiai hatásokkal is rendelkezik, ezzel egyik úttörője lesz a szonokémia tudományának. Ösztöndíjként dolgozott Szent-Györgyi Alberttel Szegeden és Ernest Rutherforddal Cambridge-ben. Utóbbi nagy hatást gyakorolt rá, ekkor kötelezte el magát az atommagfizika mellett. Eredményeit 1952-ben Kosuth-díjjal ismerik el és az MTA levelező tagjává választják. Szalay 1954-ben Csikai Gyulával a debreceni MTA Atommagkutató Intézetben közvetett módon kimutatja a neutrínó létezését, ami azért is kiemelkedő jelentőségű, mert a neutrínó olyan, könnyű elemi részecske, mely rendkívül közömbös az anyaggal szemben, még egy fényév vastagságú ólomfalra is gond nélkül átcusszan.

Beszéljünk a csillagászatról is!

Gyakorta hangoztatott közhely, hogy a csillagászat, az asztronómia a legősibb, sőt a „legszebb” tudomány. Kétségkívül közhely, első állításával más szakterületek művelői (jogosan) vitába szállhatnak, a második kijelentést azonban nehéz lenne cáfolni. Klasszifikációját tekintve gyakran a fizikai tudományok közé sorolják, valójában több tudományág határterületén mozog. „Kinn is vagyok, benn is vagyok” – ahogy a népszerű LGT zenekar egykoron megénekelte. A természettudományok más ágaival, a matematikával, a kémiával, a földtudományokkal, sőt a biológiával is kapcsolatban áll, de ugyancsak érdemes megemlíteni a műszaki (műszerteknika, rakétatechnika) és társadalomtudományokkal (filozófia) fennálló köteléket.

Rezsabek Nándor

A régi korok asztronómusai fő feladatuknak az égitestek helyzetének és mozgásának meghatározását tekintették. A szorgalmasan gyűjtött adatok segítségével naptárat szerkesztettek, segítették térbeli és időbeli tájékozódásunkat, csillagkatalógusokat alkottak, valamint előrejelzéseket tettek a bolygók jövőbeni pozícióira. Ezek az előrejelzések nemcsak természettudományos jellegűek voltak: a „csillagok állásából” az ember és környezetének jövőbeni sorsát és eseményeit akarták kiolvasni. Az összefoglaló néven asztrológiaként aposztrofált diszciplínát azonban nem tekinthetjük valódi tudománynak, gyakorta érvként hangoztatott több ezer éves története ellenére (jogosan) az áltudományok közt tartjuk számon. Szerepe az újkor hajnalán ugyan elhalványulni látszott, de napjainkban másodvirágzását éli: ebben a közoktatás hiányosságainak és a tudományos ismeretterjesztés csökkenő hatékonyságának is megvan a maga szerepe.

A csillagászat nagyívű forradalma a 16-17. század fordulóján zajlott. Galilei elsőként dokumentált távcsöves felfedezései, Keplernek a Mars megfigyelésén nyugvó, bolygómozgásokra vonatkozó eredményei, majd egy generációval később Isaac Newton mozgástörvényei a fizika tudományterületének is alapkövei lettek. Az asztronómia a fizikával a modern tudomány 19. századi megszületésekor kelt véglegesen egybe. Sőt, ez egy tömeges esküvővé bővült, hiszen kiterjedt a kémiai tudományok integrációjára is. A szinképelemzés révén ekkor nyílt először lehető-

Lapunkban több mint fél évszázada (!), 1959-ben jelent meg első alkalommal csillagászati vonatkozású írás. Asztronómiai vonatkozású cikkeink szerzői közt megtaláljuk Kulin Györgyöt, az üstökösfelfedezőt, a hazai amatőrcsillagászatmozgalom megteremtőjét, a nagyhatású csillagászati ismeretterjesztőt; Hédervári Pétert, a múlt század talán legjobb tollú természettudományos szakíróját, a csillagászat fáradhatatlan népszerűsítőjét, a földtudományok, a vulkanológia területén nemzetközileg jegyzett szakembert.

A közoktatásban érintett diákok tananyagának elmaradhatatlan része a kiváló német csillagász–matematikus, Johannes Kepler bolygómozgásokra vonatkozó, fizikai és csillagászati szempontból egyaránt fontos törvényeinek tárgyalása. Sajnálatos módon az általános- és középiskolai tanulók, valamint a nem természettudományos szakos főiskolai–egyetemi hallgatók egyéb csillagászati vonatkozások tekintetében igencsak szűk ismeretanyagot kapnak tanulmányaik során.

ség arra, hogy az addig spekulatív elgondolások után a Kozmosz távoli vidékeinek tényleges viszonyait a Földről egzakt módon vizsgálják. Az asztrofizika bizonyította be az addig kizárólag filozófiai szinten tárgyalt, a világ anyagi egységére vonatkozó tételt, miszerint a fizikai és kémiai viszonyok szerte az Univerzumban egységesek. A csillagászati kutatások egyik legújabb ága, az asztrobiológia, az élet lehetséges helyszíneit és formáit kutatja, az egyetlen ismert, földi analógiákra alapozva – létével egy újabb természettudományos szakterületet integrálva.

Ahogy a fizika, úgy a csillagászat oktatásának és színvonalas népszerűsítésének is megvannak a maga hiányosságai. Ugyanakkor önkéntesen szerveződő, műkedvelő alapú művelése nemcsak nagy hagyományokra tekint vissza, hanem egy jelenleg is organikus szerveződő mozgalmat eredményez. Az amatőrcsillagászat két ága a „profi” tudósoknak, a nagybetűs tudománynak is aktív segítője. A majd’ minden derült éjszakán vizuálisan, automata kamerákkal, fotografikus és videós úton felvételeket készítő meteor-megfigyelők a meteorrajok fizikai viszonyainak jobb megismerését segítik elő. A fényüket szabálytalanul vagy meghatározott periódus szerint változtató, (nevük innen ered) változócsillagokat észlelő amatőrcsillagászok tömeges és (házánkban is) szervezett vizuális megfigyeléseikkel a csillagok belső működésének minél alaposabb megismeréséhez járulnak hozzá.

Pálinkás József

„Iskoláink olyanok lesznek,
amilyenné a tanárok és a diákok teszik!”

Az Akadémia elnökének irodájában Széchenyi István, Eötvös József és Eötvös Loránd figyelő tekintete adja a muníciót és az inspirációt napi munkájához. Ennek megalapozása a szülői házban és a Borsod megyei kicsi falu, Galvács osztatlan iskolájában Orosz Istvánné tanító néni, felső tagozaton pedig Orosz tanár úr munkája nyomán kezdődött, a kecskeméti Piarista Gimnáziumban folytatódott, majd a Szegedi Tudományegyetem fizika szakán teljesedett ki Pálinkás József életében.

Csűrös Csilla

– A mai körülmények, elvárások közepette legalábbis meglepőnek tűnhet sokak számára, milyen biztos alapokat, milyen egész életre szóló útravalót adhat egy összevont alsó és felső osztályokat működtető kis falusi iskola!

– Mi akkoriban ebben az iskolában minden szükséges tudást megkaptunk, ami az életben való boldoguláshoz kell!

Budapesti piarista diákokkal beszélgettem a minap – jó érzés volt abban az épületben lenni újra, melyet 2001-ben, miniszterségem idején én adhattam vissza a piarista rendnek –, s mintha csak régi önmagamot láttam volna, érdeklődők, nyitottak voltak ezek a fiatalok! Meséltem nekik arról, hogy milyen fontos volt az a szellemiség, amit ott megélhettem: az a viselkedésmód, az az erkölcsiség, a közösségi lét, a versengés társakkal, barátokkal. Létezhet akármilyen tanügyi igazgatás, az iskolákban mégis a tanárok szerepe, szaktudása, embersége a meghatározó, az, hogy ösztönzőek, inspirálóak legyenek, és szeressék a tanítványaikat, szeressenek tanítani. Felmérések sora bizonyítja, hogy ha valakinek sikerül felkelteni az érdeklődését valami iránt, akkor sokkal hatékonyabb a tanulás folyamata. De beszélgettünk arról is, hogy ugyanolyan fontos a diákok szerepe, az, hogy kíváncsiak, érdeklődők legyenek, hogy akarjanak tanulni, s akarják, hogy jó iskolájuk legyen. Végző soron az iskoláink olyanok lesznek, amilyenné a tanárok és amilyenné a diákok teszik, a kölcsönös bizalom elve alapján.

Fotók: Szabó Ivett

Még mindig zavaros, átmeneti időket élünk az iskolákat illetően, arra lenne szükség, hogy egy szakmailag szilárd, nyugodt, kiegyensúlyozott iskolarendszer működjön, és a változásokkal ne pusztán az inga ide-oda lengését idézzük elő.

– Nyilván nem mindegy, milyen módszerekkel, hogyan adják át a tudást az iskolában – kivált igaz lehet ez a természettudományos tárgyakra!

– Tudom, hogy nagyon nagy a különbség egy falusi és egy városi gyerek életkörülményei között. A mai generációk pedig általában is távolabbra kerültek a természet jelenségeitől, a többségük nagyvárosi, virtuális burokokban él. Mi annak idején benne éltünk a természetben, a növény-, a rovargyűjtés természetes feladat volt, a természetben zajló folyamatokat az életben tapasztaltuk meg. Mondjuk, például azt, hogy az üvegben felejtett víz a hidegben megfagy, és szétrepszti az üveget. Ma már nagyon sok természeti jelenséget az iskolában kell bemutatni kísérlet formájában, hiszen csak konkrét élmények kapcsán, az érdeklődést felkeltve lehet és érdemes elmagyarázni a különböző fizikai, kémiai jelenségek okát. Ahogyan szerintem az irodalom tanításában is a művek megismertetése a legfontosabb, s a történelmet sem az évszámok kedvéért tanítjuk, úgy a természettudományos tárgyak oktatásában is fölöslegesnek tartom a túlzott elméletieskedést. Álvitának tartom azon problémázni, hogy gondolkodni kell tanítani vagy pedig konkrét dolgokat, lexikális ismereteket közvetíteni, hiszen gondolkodni csak konkrét ismeretek – például a természeti jelenségek megismerése – alapján lehetséges! Éppilyen álvita, hogy mi a fontosabb, oktatni vagy nevelni az iskolában. Az a valódi kérdés, miképpen tud a jó pedagógus egyensúlyt teremteni az elemzéshez elengedhetetlenül szükséges tények ismertetése és a gondolkodásra, valódi megértésre ösztönző nevelés között. Nyilvánvaló, hogy a jó pedagógus oktatva nevel és nevelve oktat! A természettudományos tárgyak – a magyarhoz, a történelemhez hasonlóan – a közös értékrend közvetítésében is fontos szerepet játszanak az általános iskolában, például a környezetünkért való felelősségre nevelésben.

– Álkérdésnek tartja a természettudományos tárgyak integrációjának kérdését, összevont oktatását is?

– Nincs tudományos álláspont e kérdésben. Sokszor átgondolt véleményem szerint nem helyes, hogy a természettudományos tárgyakat egyetlen tárggyá integráljuk. Az érintett tudományterületek az elmúlt kétezer év folyamán nem véletlenül különültek el, specializálódtak egyre nagyobb mértékben. A fizika az egyszerűen megtapasztalható anyagi világot írja le, leegyszerűsíti a természet bonyolult jelenségeit, maga a szó – physos – is természetet jelent. Ehhez pedig olyan egyszerű fogalmakat vezet be, melyeket más tantárgyak nem tesznek meg, gondoljunk például a sebesség, a tömeg vagy a lendület fogalmára. Más, esetleg bonyolultabb fogalmakat a biológia vagy a kémia tud jobban vezetni. Márpedig gondolkodni valamiről csakis tiszta fogalmak segítségével tudunk. A fogalmi tisztaság miatt szükséges tehát különböző nézőpontból, a különböző gondolkodásmódokat bemutatva tanítani a gyerekeket. A minket körülvevő világnak éppen ezeket a különböző nézőpontjait jelentik a tantárgyak. Ezt a kérdést sokszor másfelől közelítik meg, hogy tudniillik a földrajz, a biológia, a kémia és a fizika ugyanazt a világot írja le. Ez utóbbit senki nem vitatja, de az egyes tantárgyak kérdésfeltevései során

éppen a különböző tantárgyi nézőpontok más fogalmakkal, más szempontrendszerben való tanítására törekszünk, a különböző nézőpontok megértésére nevelünk. Pedagógiailag az alsó tagozatban tartom célravezetőnek az egységes környezetismeret tantárgy oktatását.

– Ön az egyik legelkötelezettebb szószólója volt annak, hogy – a világban felértékelődő természettudományos tudásnak megfelelően – valamelyik természettudományos tantárgyból is kötelező legyen érettségizni ezentúl. Mégsem vezették be ezt az újítást...

– Egyedül maradtam ezzel a törekvéssel, de nem adom fel. Talán nem volt világos mindenki számára a javaslatom, hogy akik nem valamelyik természettudományos tárgyból akarják letenni az érettségi vizsgát, azok számára legyen kötelező legalább egyfajta természettudományos műveltségi vizsga, ami arra szolgál, hogy a nem természettudományos irányban továbbtanulók, a humán érdeklődésűek is rendelkezzenek alapvető természetismerettel. Mert nekik is fontos érteniük, miért esik az eső! Ez egy természetismereti műveltségi, a különböző természettudományos tárgyak alapkérdéseiből összeállított vizsga lett volna. Hiszen e tantárgyak pusztán a megközelítések különbözősége következtében váltak külön. Nem nyilvánvaló, hogy a Gellért-hegyet sem csupán az irodám ablakából nézhetem, hanem felülről, a levegőből, vagy épp a hegy lábától is? Ugyanazt látom, mégsem ugyanúgy!

A természettudományos műveltség véleményem szerint meglehetősen elhanyagolt állapotban van például a némileg túldimenzionált informatikaoktatáshoz képest. Az informatika végül is inkább alkalmazható eszközrendszer, mint tudomány, míg a természettudomány a természet törvényeinek lehető legpontosabb megismerésére törekszik. ▶

Az 1952-ben született Pálinkás József atomfizikus, egyetemi tanár, 2008 óta a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. 1991 és 1996 között az MTA Atommagkutató Intézete igazgatója, 2001 és 2002 között oktatási miniszter. Az atomi ütközések fizikájának neves kutatója. Jelentős eredményeket ért el a nemesgáz-ütközések, elsősorban a neon és proton-hélium ütközések egyidejű ionizációja és töltéscserével járó folyamata tekintetében. Dolgozott a proton-hélium ütközésben az elektron-elektron szóródás révén létrejövő elektronbefogási jelenségek kísérleti jellegű kutatásaiban is. 1983 és 1985 között a texasi A. & M. Egyetemen, 1988–1989-ben a stockholmi Manne Siegbahn Intézetben volt vendégkutató. 1989-ben védte meg akadémiai doktori értekezését. 1992-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma: Debreceni Egyetem) Fizikai Intézetének címzetes egyetemi tanára lett. 1994-ben az egyetem kísérleti fizika tanszékén kapott egyetemi tanári, később tanszékvezetői kinevezést. 1997 és 1998 között Széchenyi professzori ösztöndíjjal kutatott. A Debreceni Akadémiai Bizottságnak és az Atom- és Molekulafizikai Bizottságnak lett tagja. 1995-ben választották meg a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2004-ben rendes tagjává. 1994 és 2000 között az Országos, illetve a Magyar Akkreditációs Bizottság tagja volt. 2009-ben a londoni Európai Akadémia felvette tagjai sorába.

Címdalton

– A sok vita és félreértés egyik oka talán abban a bizalmi deficitben érhető tetten, amely az iskola – diák – család háromszögében, végső soron talán az egész társadalmat áthatón megnyilvánul!

– A gondolkodás szabadsága soha nem jelentheti a társadalmi együttélés szabályainak elvetését. A közösségnek ezt szankcionálni kell, hiszen e nélkül nem maradhat életképes. Ezek a szabályok az egymás iránti tisztelet, a bizalom, a türelem, a tisztesség, a felelősség, hogy néhányat említsek. Ezeket kell újjáépítenie-megalapoznia az iskolai közösségeknek. Tudom, hogy a fogyatkozó bizalom a városiasodás, a globalizáció velejárója is, a bizalomépítés ráadásul nagyon lassú folyamat, mégis múlhatatlanul nagy szükség van rá. Nagy szükségük van e bizalmi légkörre a pedagógusoknak is, akik számára éppoly fontos az értő szakmai visszajelzés, – és nem a direkt utasításos – kontroll, mint bármely más tevékenységet végzőknek. A szülőknek pedig meg kellene bízniuk a tanárban, egyfajta alázattal viseltetniük annak nevelőmunkája iránt. Sajnálom, hogy az oktatáspolitikai dokumentumokat néha olyanok írják, akik soha nem tanítottak, akiknek soha nem volt dolguk hús-vér gyerekekkel! Méginkább sajnálatos, hogy szinte teljességgel kettészakadt a társadalom, a legnehezebben kezelhető problémát ez jelenti az oktatásügy számára. A diákok egy része semmilyen viselkedésmintát nem hoz otthonról! A generációs konfliktusokat ugyancsak fel kelle-

ne oldani. Újra csak ide térek vissza: bizalom, hitelesség, egymás megbecsülése, kölcsönös elfogadás és megértés egymás iránt, erre lenne szükség, bármilyen időigényes, hosszú folyamat is ez. Racionális szakmai vitákra, párbeszédre van szükség – egymás megbecsülésével –, nem hamis ígéretekre és illúziókra. És, természetesen az ésszerű munkamegosztáshoz kapcsolódó ésszerű jövedelem-megosztás is szükséges. Egy tanár mégsem kereshet kevesebbet, mint egy banki takarítónő!

– A természettudományok terén tűnik legnyilvánvalóbbnak a tudományos és a gyakorlati élet kapcsolata, a valóságban, a közép- és felsőoktatásban mégsem mindig olyan egyértelmű ez...

– A középszintű oktatás három ága általános műveltséget kínáló gimnázium, az általános műveltséget és szakmai ismereteket adó szakközépiskola, valamint a szakismeretek mellett általános műveltséget is nyújtó szakiskola. De óvatosnak kell lennünk az úgynevezett duális képzéssel is! Előrelépés, ha jól csinálják, hiszen fontos, hogy a gyakorlati kérdésekkel is kellő időben foglalkozhassanak a gyerekek, de ügyelnünk kell arra is, nehogy a kétszáz évvel ezelőtti inasképzés térjen vissza! Vagyis nagyon fontos az alpműveltség elsajátítása is, mert az új munkafolyamatok megértésére, a későbbi továbbképzésre, vagy akár a szakmaváltás lehetőségére ez készít fel. Meg kell tehát találni a helyes egyensúlyt. Ahogyan a gimnázium esetében is világosan elkülönülő tanrenddel kellene rendelkezniük – még ha átfedésekkel is – a humán- és a reál-irányultságú iskoláknak.

– A legnagyobb forrongás és kiforratlanság egyszersem jelenleg a felsőoktatásban tapasztalható!

– A felsőoktatásban az állam egyrészt intézményfenntartó, másrészt mint megrendelő is jelen van. Azzal én egyetértek, hogy megrendelőként a saját érdekei, szempontjai szerint lép fel, más kérdés, hogy jó-e a megrendelés, elég okos-e az állam! Ez igazából csak hosszabb távon derül ki a maga jó vagy rossz következményeivel. És kérdés, hogy pusztán megrendelői pozícióból az állam el tudja-e érni céljait. A felsőoktatás átalakítása az állam, a felsőoktatási és a tudományos szféra felelős együttműködését igényli. Fontos lenne, hogy ésszerű munkamegosztás alakuljon ki végre a magyar felsőoktatás rendszerében. Nem jó, ha a magyar felsőoktatásban mindenki mindent akar csinálni, és mindenki mindenkivel versengeni akar. Szükség van különböző szintekre. A kisvárosi főiskola ne akarjon a tudományos kutatásokban az egyetemi rangsor élén szerepelni, mert más a feladata! A tudományegyetemeken pedig az oktatóknak jusson több idejük arra, hogy tutoriális rendszerben tudjanak foglalkozni a legtehetségesebb hallgatókkal! Ma a magyar felsőoktatásban sok hallgató van, ezért kevesebb a lehetőség arra a bensőséges tanár-diák viszonyra, amely megítélésem szerint a tehetséggondozás alfája és omegája. Úgy kell kialakítani a magyar felsőoktatást, hogy mindenkit céljainak, tehetségének legmegfelelőbben segítsen. Lássuk világosan: aki nem rendelkezik Bolyai János képességeivel, abból soha nem lesz egy Bolyai nagyságú tudós, csupán boldogtalan ember...

– Ez a példa már a tehetséggondozás területére vezet bennünket.

– Sokféle kezdeményezés létezik: tehetségpontok létrehozása, a fiatal kutatók felkarolása. De itt is figyelniük kell arra, hogy ez ne csak hangzatos kampány legyen. Meggyőződésem, hogy

az igazi tehetséggondozás az iskolákban zajlik, az mindenekelőtt a tanárok dolga és lehetősége. Szerintem ezt a feladatot nem is szabad kiszakítani az oktatás rendszeréből, a tehetséggondozásnak az oktatás szerves részévé kell válnia, s maradnia, ennek valódi motorja, igazi ösztönzője úgyis a tanár. Az is fontos, hogy a tanárképzés részévé tegyük a tehetséggondozást. A tehetségek nevelését ne szakítsuk el sem a középiskolától, sem pedig az egyetemektől, ahol a szakkollégiumok, a tudományos diákkörök, a speciális kollégiumok rendszere jól működik. A fiatal kutatók, illetve tehetségeink helyzete a nemzetközi tudományos élethez képest elfogadhatónak mondható.

– Az Akadémia élén végzett munkájának a kutatói intézményrendszer átalakítása mellett talán a Lendület program bevezetése és sikere a legmaradandóbb alkotása. Tart még a lendület?

– Az agyelszívással próbáltuk ily módon felvenni a harcot – azt hiszem sikerrel. Az fontos volt e téren, hogy ésszerű méretekben kellett elkezdni, az „aki sokat markol, keveset fog” népi bölcsességet megfogadva. Néhány kiválóság hazahozásával megmutattuk, hogy a pályázati modell működik, majd a már eredményes programhoz kértünk és kaptunk többletforrást. Másrészt megteremtettük annak a lehetőségét, hogy az így hazahozott vagy itthon tartott ígéretes fiatal kutatók maguk válasszák ki, esetleg hívják haza a többi fiatal tehetséget az itthoni műhelymunkához. Ez egy kiválósági program, és meg is akarjuk tartani annak. Építkezni csak szervesen és folyamatosan lehet. Hirtelen háromszor annyi pénzzel sem értünk volna el háromszor annyi eredményt. Nem melleleg Magyarországnak sincs 40 Szentgyörgyiye, 30 Kodályja...

Ma Magyarországon már 65 Lendület-kutatócsoport működik, most már az ő feladatuk hazahozni kutatócsoportjaikba a leg-

megfeleelőbbeket, folyamatosan keresni az utánpótlást. Mi pedig joggal legyünk büszkéek arra, hogy a népesség arányát tekintve hazánk élen jár a tudományos eredményekben! Magyarországot tudományos, kulturális és sporteredményei alapján ismerik és ismerik el a világban. A kiváló fiatalok hazahozatala és itthoni lehetőségekhez juttatása egyaránt fontos feladat. Ennek jegyében tesszük fenntarthatóvá a Lendület programot. Fontos és sürgős cél, hogy Magyarország teherbíró képessége szerint fizessük meg az egyetemi tanárokat. Tudatában kell lennünk annak is, hogy ma a természettudományos kutatások területén – Észak-Korea kivételével – bárhol el tud helyezkedni egy kiváló tudós, s hogy Kína mellett Ausztria, Csehország is elindította a maga Lendület programját. Lovász László professzornak az előző

lapszámában adott véleményével pedig teljességgel egyet értek: az igazi veszély az, hogyha valaki már az egyetemet is külföldön kezdi el. A külföldön maradás szempontjából még a külföldön megszerzett doktorátus is veszélyes. Az itthoni doktorátus esetén jóval nagyobb az esély arra, hogy ha valaki el is megy tapasztalatokat gyűjteni – és menjen is, hiszen a magyar tudományos életnek benne kell lennie, maradnia a nemzetközi vérkeringésben! –, ám azután hazajön, és itthon kamatoztatja a megszerzett tudást. Megjegyzem, az arányokat tekintve Németországból, Ausztriából többen tanulnak külföldön, mint Magyarországról. Ha időben – s az oktatás révén is – kialakul a kötődés a hazához, a nyitott szellemű felnevelő közösséghez, akkor a patriotizmus is segít hazahozni a külföldön tanulót, kutatót, dolgozót.

„Rajtatok múlik!” – ezt mondtam a piarista diákoknak is a találkozásunkkor. Ezt tudom mondani most is: rajtuk múlik, hogy teljesen kihál-e a közösségi összetartozás érzése, vagy újra megerősödik. Mert az egy szörnyű világ, ahol csak a pénz számít, sőt, az egy nagyon instabil világ lesz, amelynek egyetlen kötőelemét, cementjét a pénz jelenti. 2008-ban, a világválság kitörésekor ezt megtapasztaltuk némiképp, hiszen közel kerültünk egy nagyon súlyos összeomláshoz. Megérezhettük, mit jelent, ha az emberiség mindazokat az értékeket, amelyeket a kultúrában, tudományban felhalmozott, félretolja, és csak a pénzt tekinti jóléte, boldogsága egyetlen mércéjének. Hogy ez ne így legyen, az a családban és az iskolában dől el, alapvetően meghatározza tehát iskoláink szellemisége és az általuk adott, az onnan kapott útravaló!

Meggyőződésem, hogy csak akkor működik kiegyensúlyozottan a világ, ha mindenki annak a közösségnek is visszaad, amelyiktől maga is kapott. Ha valaki olyan eredményeket ér el, amelyre a világ felfigyel, akkor kötelessége, hogy ebből a dicsőségből, elismerésből részesítse azokat is, akik hozzájárultak a sikeréhez.

Figyelemfelkeltés felsőfokon – a sikeres pedagógus titkai

A pedagógusok legnagyobb kihívása: minden gyermeket egyedi, egyszeri és megismételhetetlen személyiségként látni – mondja **Köcséné dr. Szabó Ildikó**, egyetemi docens, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Pedagógiai és Pszichológiai Intézetének munkatársa. Kutatásában a tanárjelöltek és kezdő pedagógusok tanári pályáról alkotott nézeteit elemzi, interjúnkban a pályaszocializációról és a tudás frissen tartásáról is kérdezzük.

Kuslits Szonja

Érdeemes követni, hogy annak a tudományterületnek, amelyet képviselünk, a közéletben mi a szerepe, jelentősége, lehetőségei. Ismerni kell, hogy a mai generáció honnan és mi alapján informálódik – az internetről vagy a médiából –, és mik azok a téves, szaktudományhoz kapcsolódó információk, amiket ki kell igazítani egy objektív, hozzájuk közel álló ismeret segítségével.

– **A kutatásai alapján egy első éves hallgatónak, aki a katedrára készül, mi az elképzelése a tanári pályáról?**

– Nagyon jelentősen hat a fiatalokra a korábbi tanári minta, az, hogy őket hogyan tanították általános- és középiskolában. Ez reflexként jön elő a tanítási gyakorlat alatt. A fiatalok szerint lényeges a szaktudományos terület legnagyobb szintű tudása, illetve ennek eljuttatása a gyerekekhez. Általában az érdeklődés felkeltésével kapcsolatban merülnek fel problémák. A kutatásom és a tanítási gyakorlatok konklúziója is az, hogy kevésbé a szaktudományos ismeretekkel, inkább a tanítás-módszertannal, szervezéssel vannak problémák.

– **Az egyetemi képzés végére ezt igyekeznek egyensúlyba hozni?**

– Próbáljuk az oktatási módszertanunkat úgy felépíteni, hogy a hallgatóknak is legyen saját élményük arról, hogyan hat rájuk a tananyag. Így meg tudják tapasztalni azokat a módszereket, amelyeket később ők is hasznosíthatnak. A kezdő tanárok legfőbb problémája, hogy a tananyag alapján osztják be az időt. Az a rendező elv, ami feszes ütemet diktál. Így, ha közbejön egy probléma, ami lassítaná az órát, az nehézséget okoz. Ilyen például, ha egy tanuló nem érti az anyagot, míg a többiek igen. A fiatalok úgy érzik, nem lehet megállni, mert tartani kell az időbeosztást. További probléma, amellyel találkozunk, a motiváció hiánya – nem elég érdekes a tananyag a fiatalok számára –, illetve a fegyelmezetlenség. A képzés alatt igyekszünk megismertetni a motiváció és a figyelem fenntartására vonatkozó óraszervezési módokat és tanítási módszereket is, hogy gördülékenyebben menjen a problémamegoldás.

– **Ehhez persze arra is szükség van, hogy a tanár megtalálja a közös hangot a diákjaival. Ez egy kezdő tanárnak vagy egy rutinos, idősebb kollégának könnyebb feladat?**

– A tapasztalat olyan eszköz, amivel egy kezdő pedagógus még nem rendelkezik. Egy idősebb tanárnak, aki már évtizedek óta együtt dolgozik a gyerekekkel, olyan segítség ez, melyet jobban tud bizonyos helyzetekben alkalmazni. Ugyanakkor lehet hátrány is, ha megkövült rutinná válik, amitől érdemes óvakodni. Ezt elkerülendő időről időre érdemes követni, hogy annak a tudományterületnek, amelyet képviselünk, a közéletben mi a szerepe, jelentősége, lehetőségei. Továbbá ismerni kell, hogy a mai generáció honnan és mi alapján informálódik – az internetről vagy a médiából –, és mik azok a téves, szaktudományhoz kapcsolódó információk, amiket ki kell igazítani egy objektív, hozzájuk közel álló ismeret segítségével. Így a száraz tényanyag sokkal emészthetőbbé válik a diákok számára.

– **Mennyire reális az az igény, hogy a szaktanár a saját területén kívül is magasan képzett és tájékozott legyen, afféle polihistor?**

Mivel manapság nagyon rövid a szaktudományos ismeretek avulási ideje, nem elvárható, hogy egy pedagógus igazi polihistor legyen, viszont lényeges, hogy az adott szaktudománynak a helyét a tudományos életben és a közéletben is tudja értelmezni. Mikor például a tanítási gyakorlat során egy biológia szakos hallgató középiskolásoknak tanít

genetikát, ahhoz, hogy az információk a kevésbé érdeklődő tanulókhöz is eljussanak, új csatornákat kell találni, amelyek közelebb hozzák a száraz tudományt. Mindenkinek fontos lehet, hogy tudja, mit jelent a génkezelt gabona vagy a génmanipulált élelmiszer fogalma, sőt Angelina Jolie mellrák elleni, megelőző műtéte óta a géntérkép fogalma is része a közbeszédnek. Ez közel van a tanulók tapasztalati világához, így az összefüggéseket felhasználva könnyebb lehet megszólítani őket. Ehhez persze a pedagógusoknak folyamatosan aktualizálni kell az ismereteiket.

– **Ezek szerint a szakmai fejlődéséhez elengedhetetlen, hogy a pedagógus magánemberként is frissen tartsa a tudását, tájékozott legyen és aktívan használja a médiában megjelenő példákat?**

– Lényeges a tíz, húsz évvel ezelőtt megszerzett információk leporolása. A szaktudományos ismeretek folyamatosan bővülnek, ezért érdemes figyelemmel kísérni hol tartanak a kutatások és mik az aktuális eredmények. Másrészt a módszertani megújulás is előny, a pedagógiai, pszichológiai, gyakorlati ismeretek elsajátítása alátámasztja a tudást és felülvizsgálja a kialakult rutint.

Mivel a tanárt példaként is figyelik, nem csak egy szaktudományos terület információhordozójaként tekintenek rá. Ha széleskörűen műveltnek és tájékozottnak látják, akkor hitelesebb a mondanivalója. Az egyik legsikeresebb út a kiégés ellen is az ismeretek folyamatos bővítése. A hidat az elméleti és a gyakorlati tudás között a folyamatos önreflexió biztosíthatja, hogy a pedagógus képes legyen elemző módon látni magát, a vezetett óráját és a tanulókat. Ennek a legfőbb eszköze a kérdésseltevés önmagának és szerencsés esetben a kollégáknak is.

Ahhoz, hogy biológiaórán az információk a kevésbé érdeklődő tanulókhöz is eljussanak, új csatornákat kell találni, amelyek közelebb hozzák a száraz tudományt. Mindenkinek fontos lehet, hogy tudja, mit jelent a génkezelt gabona vagy a génmanipulált élelmiszer fogalma, sőt Angelina Jolie mellrák elleni, megelőző műtéte óta a géntérkép fogalma is része a közbeszédnek.

Mindenkinek megfelelni?

Pedagógusok az elvárások és a valóság kereszttüzében

*Minden pedagógus törekszik a harmonikus, mindenkivel kapcsolatot teremteni tudó személyiség kialakítására, miközben nemcsak az iskola és a szülő, de önmaga szakmai és emberi elvárásainak is próbál eleget tenni. **Ütőné dr. Visi Judit** főiskolai docens, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképző Központjának főigazgatója szerint az elvárásoknak való megfelelés nehéz feladat, de nem megoldhatatlan, hiszen a feladat felismerését követően, a megoldáshoz vezető út megtalálásával megteremthető a kiegyensúlyozott kapcsolat minden szereplővel.*

Németh Petra

– Milyen kihívásokkal kell szembenéznie ma egy pedagógusnak?

Az idő előrehaladtával a tanári szerep sok más feladatot is magában foglal az iskolai tanításon kívül. Egyre több elvárás fogalmazódik meg a fenntartó részéről, amelyek teljesítéséhez olykor hosszabb időre, új kompetenciákra van szükség. A tanárnak pontosan ismernie kell a körülményeket és a lehetőségeket. A szülői oldalról jövő elvárás is nagy feladatot ró a pedagógusra: a szakmaiságon kívül megfelelően tanítsuk sőt, neveljük gyermekeiket, akár helyettük is, mert erre otthon sokszor egyre kevesebb idő jut. Mindennek együttesen nagyon nehéz megfelelni.

– **Lát arra reális esélyt, hogy egy pedagógus a szakmai-módszertani és a humán kompetenciákat megfelelően össze tudja hangolni egy személyben?**

– Kell, hogy esély legyen rá, egy tanárral szemben alapvető elvárás, hogy felkészült legyen a hivatásának gyakorlására. Az más kérdés, hogy ennek milyen akadályai lehetnek, ▶

A pedagógusnak elsősorban önmagára kell koncentrálni, hogy mi az, amit ő meg tud tenni a minél eredményesebb nevelés érdekében, és soha nem szabad ez elé helyezni a külső lehetőségeket.

Ahhoz pedig, hogy sikeres tanárok legyünk, mindenképpen figyelniük kell a diákokra, hogy ők hogyan változnak, és igazodva hozzájuk nekünk mennyire kell változnunk, milyen módszereket kell alkalmaznunk, hogy továbbra is sikeresek legyünk.

mi az, amin ő tud változtatni, és mi az, amihez segítséget kell kérnie. Sok feltételnek kell teljesülnie, hogy ez maradéktalanul megvalósuljon. Ennek mindenképpen van helyi vonatkozása, az, hogy az adott iskolában, az adott közösségben mennyire tudja ezt megvalósítani. Ezt befolyásolja, hogy mennyire van meg az oktatáshoz szükséges megfelelő személyi környezet, mennyire kollegiális a viszony, mennyire értenek egyet a tantestületben bizonyos kérdésekben, mennyire vannak meg a tanításnak a technikai és az ehhez szükséges anyagi feltételei. A pedagógusnak elsősorban önmagára kell koncentrálni, hogy mi az, amit ő meg tud tenni a minél eredményesebb nevelés érdekében, és soha nem szabad ez elé helyezni a külső lehetőségeket, a környezetet, például az idő- és a forráshiányt, mert akkor egyre több akadályba ütközik, amit nem feltétlenül tud legyőzni.

– A kiégés veszélye napjainkban a pedagógusokat érinti leginkább. Milyen megoldást lát erre?

– A kiégés főleg a pályán lévő idősebb kollégáknál jelent veszélyt, de ez egyéniségfüggő. A kreativitást mindig meg kell őrizni, mert ellenkező esetben hamar eljutunk oda, hogy belefásulunk. Ha folyamatosan kudarcok érnek minket, akár az iskola vezetése, akár a szülők, illetve a gyerekek részéről, és nem jönnek a pozitív megerősítések, akkor a lelkesedésünk elvész. Ahhoz, hogy ne égünk ki, sikerélmények kelljenek, ahhoz pedig, hogy sikeres tanárok legyünk, mindenképpen figyelniük kell a diákokra, hogy ők hogyan változnak, és igazodva hozzájuk nekünk mennyire kell változnunk, milyen módszereket kell alkalmaznunk, hogy továbbra is sikeresek legyünk. Egy tanár számára az a legnagyobb motiváló erő, ha látja, hogy a tanítványai sikeresek, érdekli őket, amit tanulnak, aktívan részt vesznek az órán, új kihívást keresnek. Ezek mind olyan eredmények, vizsgálódások a pedagógus számára, amik megerősítik abban, hogy jó irányban halad.

– Mennyi ideje, energiája és pénze jut egy pedagógusnak saját magára, szórakozásra, kikapcsolódásra?

– Kevés. Arra, hogy egy ma pályán lévő, teljes óraszámú dolgozó tanár tovább tudja magát képezni, fel tudjon tölteni olvasással, múzeumlátogatással, nagyon kevés ideje marad. A nap végén sem tud igazán kilépni a tanári, iskolai szerepből: készülnie kell másnapra. Kikapcsolódásra igazából csak a hosszabb szünetek alkalmasak. Természetesen sok múlik a jó időbeosztáson és a saját elhatározáson is, de nem könnyű megvalósítani. Ami a szakmai továbbképzéseket illeti, sok lehetőség kínálkozik, és ezek jó része kötelező is a kollégák számára. Arra azonban már kevesebb a példa, hogy egy pedagógus pusztán érdeklődésből választ magának egy képzést, és arra megy el. Ezek a továbbképzések nagyon költségesek, így saját anyagi forrásból nem, vagy nehezen finanszírozhatóak.

– A naprakész tudás azonban elvárás...

– Igen, furcsa ez a kettősség. Van egy kötelező továbbképzési rendszer, amelynek az elvárásait teljesíteni kell, azonban vannak egyéni igények is, például más jellegű továbbképzések, amelyek ebbe a kötelező keretbe már nem férnek bele, és önerőből kellene finanszíroznia a kollégának. Ezekre, bár lehet, hogy saját tanári fejlődése szempontjából fontosak lennének, már nem feltétlenül tud elmenni. Ebből a szempontból nagyon eltérőek a kollégák lehetőségei. A kínálat óriási, de ez nem feltétlen találkozik a tanárok igényeivel és lehetőségeivel.

– Hogyan látja, a sokféle szerepnek való megfelelés mellett nem szorul-e háttérbe a pedagógus tényleges és legfontosabb feladata, a nevelés?

– Mindenki, aki a pályán van, az nemcsak tanít, oktat, hanem egyben nevel is, még akkor is, hogy ha nagyon komoly szakmai elvárásoknak kell megfelelnie. Nevel már azzal, ahogy az órán a diákoknak felteszi a kérdéseket és a válaszokat korrigálja, javítja, azzal, ahogy megtervezi az óra menetét, kiválasztja a fejlesztési feladatokat, a módszertani megoldásokat. Ahogyan tanít, értéket is közvetít egyben. Egy tanár a viselkedésével, reakcióival, megnyilvánulásával állandóan nevel, ami meghatározó lehet a gyerekek jövője szempontjából. Ezzel a tudattal kell mindig belépni az osztályba, és ez kell, hogy a tanári hivatás legfontosabb célja legyen.

Máshonnan máshogy látszik

Merőben új, szokatlan szempontokat adhat a nemzetközi terep

A pedagógusok szakmai fejlődéséről, külföldi útjairól és a Comenius program pályázati lehetőségeiről beszélgettünk Lampért-Kármán Tímeával, a Tempus Közalapítvány közoktatási csoportvezetőjével.

Balatoni Kinga

– Milyen pályázatokat tud ajánlani azoknak a tanároknak, akik külföldre szeretnének utazni tapasztalatcserére?

– Az Egész életen át tartó tanulás program keretein belül két pályázattípust emelnék ki: a *Comenius szakmai továbbképzés pedagógusoknak* program (továbbiakban: SZTP) 1-6 hetes továbbképzéseken való részvételre biztosít támogatást, a *Comenius iskolai együttműködések* program (továbbiakban: IE) pedig a köznevelési intézmények nemzetközi együttműködését támogatja.

Mindkét program töretlen népszerűségnek örvend. 2007–2012 között az SZTP keretében 1232, az IE keretében 1003 pályázatot tudunk támogatni. A két alprogramban tavaly több mint 2000 pedagógus vett részt.

Az Egész életen át tartó tanulás program **2014 januárjától új struktúrában, Erasmus+ néven** folytatódik tovább. Az új program az oktatást, az ifjúsági területet és a sportot is magában foglalja; illetve három tevékenység típus köré épül: egyéni mobilitások; intézményi együttműködések; szakpolitikai reformok támogatása. A korábban említett két tevékenységre továbbra is lehet majd pályázni az új program keretében.

– Milyen típusú képzéseken, foglalkozásokon vehetnek részt a pedagógusok?

– Az SZTP programon belül – közel 40 ország közül választva – tanár-továbbképző kurzusokon, hospitáláson, job-shadowingon, nyelvtanfolyamon, konferenciákon lehet részt venni. Az IE pedig olyan célok megvalósításához nyújt támogatást, amelyek a projekt időtartamán túlra mutatnak. Ilyen lehet például a nyelvi és kommunikációs képességek fejlesztése; az SNI-s tanulók integrációjának elősegítése; vagy az új IKT eszközök alkalmazása a tanításban.

– Mely országok a legnépszerűbbek, és kik utaznak?

– Az SZTP programban a támogatások élvezői túlnyomó többségben az általános iskolában dolgozó, aktív pedagógusok (35%), a középfokú oktatásban dolgozó pedagógusok (30%), és a szakképzés területéről pályázók (25%). A továbbképzések közel fele az Egyesült Királyságban került megrendezésre, de népszerű Málta (5%), Németország (5%) és Franciaország (5%) is. A résztvevők közel fele még mindig nyelvpedagógiai tartalmú továbbképzésen vesz részt. A második legkeresettebb továbbképzési típusú váltak az egyéb szaktárgyak, illetve az általános tematikájú továbbképzések. Az IE esetében főként általános és középiskolák vesznek részt a programban, de óvodák is bekapcsolódnak a nemzetközi együttműködésekbe.

– Mit jelölnek meg a pedagógusok legfőbb motivációként?

– Legtöbbször a szakmai fejlődés iránti igényt, de megjelenik az intézmény nemzetközi kapcsolatrendszerének fejlesztése, a tanulók hatékonyabb motiválása, az új kultúra megismerése, és a nyelvi fejlődés igénye is. És valóban, ezek a nemzetközi projektek megadják az eszmecsere, az egymástól való tanulás lehetőségét. A nemzetköziség miatt ráadásul sokszor merőben új, szokatlan szempontokkal találkoznak a pedagógusok, ami felpozíció előny – a szakmai megújulás eszköze, a kiegészítő ellenszere. A tapasztalatok szerint a programjainkban résztvevő tanárok nyitottabbak, elfogadóbbak lesznek. A szélesebb látókörnek, az új szempontoknak köszönhetően pedig a hazai nehézségekkel szemben is toleránsabbá válhatnak, vagy éppen a megoldások keresése, a hatékony problémamegoldás igénye erősödik fel bennük.

– A tanárok mennyiben tudják hasznosítani a kinti élményeiket? Egyáltalán milyen élményekről számolnak be?

– Most készül egy felmérés a hasznosulásáról, fenntarthatóságáról, de már látszik, hogy a megismert gyakorlatok színesítik a tanórát, motiválják a pedagógusokat, nyelvtudásuk fejlődik, és számos szakmai kapcsolat is születik. A tanárok pozitívumnak tartják a nemzetközi környezetben megélt tapasztalatok szemléletformáló hatását. Ötleteket kaphatnak, módszereket adaptálhatnak, és megerősítést is nyerhetnek arról, hogy az általuk használt gyakorlatok is jók és működőképesek lehetnek más országokban is. Mindez pedig az intézmény elismertségét, jó hírnevét is növelni tudja.

– Alakultak-e ki tartós jelleggel valós vagy virtuális közösségek?

– Számos iskolák közötti együttműködésnek volt az alapja egy-egy továbbképzésen való részvétel, hiszen itt nem csak módszertani megújulásra van lehetőség, hanem szakmai tapasztalatcserére, és személyes kapcsolatok kialakítására is. Nagyon sokszor hallunk arról, hogy barátságok születtek, ami szintén nagyon fontos hozadéka a továbbképzéseknek.

– A módszertani oldaluk mennyire fejlődik? Mennyire aktívak a tanárok saját anyagok feltöltésében?

– A jó gyakorlatok továbbadásának kiváló eszköze a honlapon működő Módszertani ötletgyűjtemény, mely jelenleg közel 600 ötletet, játékot tartalmaz az órák színesítésére, hatékonyabbá tételére. A gyűjtemény ötlettára túlnyomó részt a Comenius szakmai továbbképzés pedagógusoknak programban szerzett tapasztalatokból áll. Az ötlettár rendkívül népszerű a pedagógusok körében, amit az oldal látogatottsági statisztikái igazolnak.

Nyitottan a világra! Az egymástól tanulás lehetősége

Az iskolák nemzetközi együttműködése hatással van nemcsak a tanulók készségeinek fejlesztésére és a tanári kompetenciák fejlődésére, hanem az intézményen belüli és kívüli kapcsolatokra, a szervezeti együttműködésekre. Ráadásul az iskola szakmai hírnevét is öregbíti egy-egy projekt. Négy iskolát kerestünk meg.

Összeállította: Tóth András

Ady Endre Gimnázium, Budapest – Sallai Zoltán laboráns

Az intézmény történetében ez volt a legnagyobb volumenű nemzetközi projekt és a „legzöldebb” tanév.

– Mikor és hol járt a Comenius projekt keretében?

– A kétéves „Friendly People Friendly Energy – Barátságos emberek a környezetbarát energiáért” projekt keretében 2010 és 2012 között Lengyelországba, Bulgáriába, Törökországba, Belgiumba utazhattunk kollégáimmal és gimnáziumunk diákjaival.

– Mi volt a program lényege?

– A projektben hét európai ország működött együtt, témának a környezetbarát energiát, a fenntartható fejlődést választottuk. A célunk az volt, hogy a diákok természeti környezet iránti felelősségérzetét erősítsük, és arra ösztönözzük őket, hogy tudatosan foglalkozzanak az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezetükkel.

A projekt révén a szokásosnál sokkal több zöld programelem került be az iskola tanórai és a tanórán kívüli programjai közé. Az együttműködés része volt egyebek mellett az iskola energiafelhasználásának vizsgálata, CO₂-mérés, faültetés, a megújuló energiaforrások megismerése.

A találkozók során helyet kapott a programban a helyi szervezetekkel és hatóságokkal, a szülőkkel és helyi tanár kollégákkal való kapcsolatépítés, illetve az interkulturális tartalom.

– Miért volt hasznos a programban való részvétel?

– A környezetbarát energiával ilyen összetett módon, módszertani vonatkozásban soha nem lett volna lehetőségünk megismerkedni. A partnerországok tanárainak tudása összeadódott egy olyan témában, amire nincs tantárgy, de mint téma, napi aktualitásában szinte mindennél fontosabb kell, hogy legyen. A legértékesebb programelemek a találkozók szervezett szakmai műhelymunkák voltak. Iskolánknak a legnagyobb kihívás a budapesti találkozó volt 90 vendégtanár, vendégdiák és vendéglátó diák részvételével.

A kétéves munkafolyamat során megélt nyelvi különbségek, a választott téma iránti elköteleződés, a szakmai, tapasztalati és interkulturális különbségek a projektmunka alatt nagyon izgalmas kihívást jelentettek. Ezekkel a tényezőkkel kellett megtalálnunk a közös nevezőt, a közös célokat. Ehhez sok-sok türelemre, toleráns hozzáállásra volt szükség. Tanárok és diákok egyaránt sokat fejlődtek az idegen nyelv területén, emellett nagy hangsúly helyeződött a szociális készségek és az együttműködés fontosságára is.

Lágymányosi Bárdos Lajos Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Gimnázium – Trescsik Angéla technika és életvitel tanár, angol nyelvű tanító

Idén augusztusban, Skóciában vehetett részt egy kéthetes CLIL módszertani képzésen.

– Miért volt szüksége erre a továbbképzésre?

– Az intézményben három éve elindult az új képzési forma, melynek keretében az alsó és felső tagozaton több tantárgyat angol nyelven tanítunk. Mivel az én tantárgyam, a technika is ezek között szerepel, vállaltam, hogy mind nyelvi, mind módszertani területen továbbképezem magam.

Jelenleg az egri tanárképző főiskolára járok angoltanár szakra. Ez a nyelvi felkészülést jelenti, de a CLIL oktatásnak sajátos módszertana van. Jelenleg ilyen képzési formát Magyarországon nem ismerek, ezért elutazhattam a Tempus támogatásával Edinburghba egy módszertani kurzusra, ahol hasznos elméleti és gyakorlati tapasztalatokkal gazdagodtam. Amit tanultunk, ott rögtön a gyakorlatban is kipróbáltuk bemutató órák formájában.

– Kik vettek részt a programban?

– A csoport nagyon színes összetételű volt nemzetiségek és végzettség tekintetében is. Az angol- és különböző tantárgyi tanárok Európa nyolc különböző országából érkeztek más-más tapasztalattal és módszertani megközelítéssel. Nagyon sokat tanultunk egymástól is.

– Mit alkalmaz az óráin a kint tanultakból?

– Ez egy számomra egészen új formája a tanításnak. Egyszerre az angol nyelvet és a technika tantárgyat is tanítom. Ennek a lényege, hogy a nyelvet eszközként használjuk az órákon. A nyelvi ismeretek tevékenységekhez kapcsolódnak, gyakran ismétlődnek, így jobban rögzülnek.

– Mit adott önnek és iskolájának a továbbképzés?

– A személyes szakmai fejlődésem mellett nagyon fontos, hogy a diákok is sikeresebbek lesznek a nyelvtanulásban, ha egy korszerű és hatékony módszert alkalmazunk. Hazatérve, a tapasztalataimat megosztottam a két tanítási nyelvű osztályokban tanító kollégákkal. Emellett több kollégát sikerült fellelkesítenem, hogy ők is használják ki a hasonló pályázati lehetőségeket. Az sem utolsó szempont, hogy imádok utazni, új kultúrákat megismerni.

Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Általános Iskolája – Farkasné Pécsi Éva és dr. Vargáné Csatóry Tünde angoltanárok és mentorok

A nívódíjat nyert, 2010–2012 között megvalósuló Comenius-projektjük a harmadik ilyen pályázatunk volt.

– Mikor és hol jártak a Comenius-pályázat keretében?

– A hétéves együttműködés alatt 70 mobilitást teljesítettünk. Projekttalálkozókra 33 tanulót vittünk magunkkal, a 37 tanári mobilitásban pedig 13 kolléga vett részt. A projektek során eljutottunk például az Egyesült Francia Szigetekre (Reunion), Olaszországba, Skóciába, Lengyelországba, valamint Ciprusra, Németországba, Törökországba és Romániába.

– Milyen programokon vettek részt?

– A harmadik projektünk a hagyományos mesterségek megismerésére és megismertetésére koncentrált. Különböző prezentációkat készítettünk a hagyományos mezőgazdasági tevékenységek, jellegzetes ételek, a fazekasság, fa- és fémművesség, valamint népi viselet készítése témákban. A kézműves foglalkozások keretében hímeztünk népi motívumokat és applikáltuk őket a mai fiatalok viseletéhez, valamint megfőztük és megkóstoltuk egymás hagyományos ételeit. Riportokat készítettünk a mesterségek képviselőivel, divatbemutatót tartottunk a népi motívumokkal díszített modern ruhákból, színdarabot írtunk és adtunk elő a résztvevő országok tematikus meséiből.

– Mit adott önöknek ez a lehetőség?

– Betekinthettünk számos ország oktatási rendszerének felépítésébe, a tanulók és a családok mindennapi életébe. Érdekes volt látni, hogy bizonyos kérdésekben mennyire azonosan vagy különbözően gondolkodunk vagy viselkedünk. Példaértékű volt a tolerancia a társországokban. Sokat tanultunk abból, milyen kreatívan ellensúlyozzák a szűkös körülményeket, így a zsúfolt tantermek, szűk iskolaudvarok által adott lehetőségeket.

– Mit alkalmaznak itthon a kint tanultakból?

– Egy-egy jó ötletet, játékot vagy technikát ma is alkalmaznak kollégáink a különböző órákon. A fegyelmzési eszközök különbözősége is tanulságos volt. Bizonyos iskolákban a délutáni foglalkozásokon akár este 7-ig is bent kellett maradnia a „nem jól teljesítő” tanulónak, ugyanakkor nemcsak a büntetés, de a dicséret eszközével is próbáltak hatni rájuk. Ez a magyar gyerekeknél is nagy igény, amit igyekszünk a gyakorlatban is figyelembe venni.

– Lenne-e lehetőségük külföldi tanulmányútra, ha nem lennének ilyen pályázatok?

– Iskolánk több éve folytat cserekapcsolatokat finn, német és holland intézményekkel. Bár az iskolai alapítványok nyújtanak némi támogatást a programokhoz, a szociálisan hátrányos helyzetű tanulók kimaradnak. Ezért a Comenius-projektek kiemelkedő fontosságúak az esélyegyenlőség biztosítása szempontjából is.

Lilla Téri Általános Iskola, Debrecen – Czeller András igazgató

1998-ban kezdte el első Comenius iskolai együttműködését a debreceni oktatási intézmény, amely fontos küldetésének tartja a különböző kultúrák és nyelvek megismerését. A telefonos interjú idején éppen Milánóban tartózkodott Czeller András, aki egy új projekt („Háború és béke Európában”) találkozására utazott az olasz városba.

– Milyen programok valósultak meg eddig önöknek?

– Az első projekt keretében a finn Lahti, a német Lamspringe, az olasz Pordenone és az ausztriai Braunau városokban voltak partneriskoláink. Kiemelkedően fontos volt ez az időszak az iskola életében, mert ekkor tudatosult a nevelőtestületben, hogy mennyire fontos a nyelvtudás. Az azóta két tanítási nyelvű iskolává szerveződött intézmény programjaiba szervesen bekapcsolódtak a diákok is.

A második ciklusban szakmai, nyelvtanítási programot valósítottunk meg. Ezt követően a „Turistautak a gyerekek szemével” projektünkben többek között prágai, svéd, török és görög iskolákkal dolgoztunk együtt, minden résztvevő bemutatta saját környezetének nevezetességeit.

Legutóbb – idén májusi zárással – két párhuzamos projekten dolgoztunk, az egyikben koordinátorként vettünk részt „Víz az élet” címmel. Ebben többek között spanyol, lengyel, török és görög partnereink voltak. A másik, a „Naturopéa” a nemzeti parkokkal foglalkozott, román, lengyel, angol és cseh iskolákkal együttműködve.

A mobilitási projektek keretében is sok helyre eljutottam igazgatóként a Tempus Közalapítvány segítségével. Az Arion-program keretében Flandria vendége voltam, eljutottam az egzotikus Réunion-ba, valamint pedagógus továbbképzésre Barcelonába.

– Mit kamatoztat az iskola ezekből a programokból?

– Eleinte a Comenius-pályázatok voltak az egyedüli lehetőségek arra, hogy eljussunk a határon kívüli iskolákba, ahol megismerkedtünk a projektoktatás, a kompetencia alapú oktatás módszereivel. Ráadásul megtanultuk, hogyan lehet további pályázatok segítségével támogatásokhoz jutni.

Mindenütt olyan pedagógusokkal találkozhattam, akik bár más-más módszerekkel, de a gyerekek képzését, testi és lelki fejlődésüket tartották szem előtt, és gondolkodásukat, tetteiket is ezek vezérelték. Igen hamar barátságok alakultak ki a partnerek között.

Amennyiben a Tempus nem adna lehetőséget ezekre a programokra, más módon nem valósulnának meg, és nagy veszteség érné a gyerekek oktatását, nevelését. Abban bízom, hogy a továbbiakban is pályázhatunk jobbnál jobb projektekkel a közalapítványhoz.

Fotó: Nagy Gábor

Kattintásnyira?

Aczél Petra

Van-e olyan tudás, amelytől kevesebbek leszünk? Ismeret, amely nem erősít, hanem gyengít?

Tanártól ilyesmit kérdezni több mint provokáció. A leg-egyszerűbb tehát azt mondani: hiszen mindentől lehet tanulni.

De, amikor bölcsen rávágunk a kérdésre a legmegnyugtatóbb választ, érdemes mégis egy pillanatot engedni a kételynek.

Hiszen nem kétséges, az információ – bár egy egész kultúra ünneplé – sokakat vezet igen messze a tudatlanság útján. Talán nincs is olyan, aki mentes lenne a butító tanulás hatásától. Gondoljunk csak meg, hány és hány olyan ismeretdarab zsongja tele a fejünket, amely bizonyosan nem tesz „többé” minket! Itt van például a legfrissebb tehetségkutató legújabb üdvöskéjének legsötétebb titka. Vagy egy makacsul a fülünkbe ragadt reklámszlogen a hozzá tartozó, idegesítően emlékezetes dallammal. Egy elejtett megjegyzés, amelyet egy fontos politikus fontoskodva nem fejtett ki. Vagy egy név, amelyről biztosan tudjuk, hogy gyorsan „viseltessé” teszi majd a bulvársajtó. Egy szörnyű baleset, amelynek sem szereplőit, sem körülményeit nem ismerjük jól, de tényén elborzadva megijedünk a világtól, amelyben élünk. A médiakor megadta nekünk a gyors és hatékony tájékozottsághoz való hozzáférést. A médiakór pedig elvette a kedvet az elmélyült ismeretszerzéstől. A felszínen

minden színes. A mélyben pedig csak egyesek és nullák: belemerünk nézni?

A tudásunk (tanítványaink tudása), velünk együtt, válaszút előtt áll. Vagy tovább élvezi a felszínt, vagy fáradtsággal dolgozni kezd, hogy a mélybe merülhessen, a magasba is szökjön. Mert, különös módon az információs társadalom megnyitotta a lehetőséget a széles körű tájékozódásra, de elvette a kedvet a valóságismerettől. A tudástársadalom megnyitotta a lehetőséget a tanulásra, de csak azt fogadja el ismeretnek, ami azonnali gazdasági haszonra, pénzre vagy munkahelyre váltható. Talán nagy szavak, talán túl szigorúak is. Hiszen milyen praktikus és gyors valamit beütni az internet keresőjébe! Milyen könnyű és szabad szórakozás „fölsleges” dolgokkal múlatni az időt. Csakhogy a kérdés az: vajon létezik-e tudás küszködés, mélypontok, saját magunk és a világ nagy harca nélkül? Létezik-e tudás jó erkölcs és közösségi felelősség nélkül? Nem megtévesztő-e a milliárdnyi bit és a terra-memória? Sokan panaszoznak, hogy a média, az internet, a kéznél lévő informatív és interaktív „kütyük” kiszervezték az emlékezést és a tudást. Mai bölcsességünk már a keresés, a navigáció. Nem a kíváncsiság, hanem a kattintás visz előre, miközben nem gondolatokat, hanem gombokat használunk.

A kérdés tehát marad: van-e tudás, amellyel inkább elvesztegetjük emberségünk legcsodálatosabb képességeit? Van-e ismeret, ami kevesebbé tesz?

Úgy hiszem, a válasz csak akkor igazi, ha nehéz.

Alkossa meg a gyermek a tudást, ne készen kapja! A kész tudás szükségtelenné teszi, hogy végigjárja és megtanulja a tudás megszerzésének útját. Minél többféle utat járhat végig a gyermek, annál valószínűbb, hogy megtalálja, milyen területen, hogyan tud a leghatékonyabb lenni.

Gyarmathy Éva

Az emberi kultúra XX. századi hanyatlását eltakarta a technikai civilizáció szemfényvesztése.

Fazekas István

A Facebook elvileg közösségi oldal, ám úgy látom, a legtöbb ismerősöm, magamat is beleértve, túl sok időt tölt a saját profilja szerkesztgetésével meg a mások üzenőfalának összefirkálásával ahelyett, hogy inkább személyesen találkoznának.

Jodi Lynn Picoult

Fotó: Nagy Gábor

Tudvág

Balázs Géza

Elgondolkodtató, hogy szüntelenül sulykolják: tudás, tudástársadalom, tehetséggon-
dozás, sőt tehetségpontokkal
és tehetséghidakkal teli az or-
szág... A másik oldalon viszont
közömbösség, érdektelenség,
funkcionális analfabetizmus.

Van egy harmadik pólus is, a tudomány határainak erőteljes feszegetése. A „tudományőr-
zők” furcsán és félve tekintenek a multi- és interdiszcipliná-
ris területekre. Az új közlési technológiák segítségével erőre
kaptak az alternatív vagy áltudományok képviselői, és meg-
látásom szerint nagyobb táborot hódítottak meg maguknak,
mint a valódi, módszeres tudományok. Igaza lehet annak az
„internetfilozófusnak”, aki azt írja: az internet megváltoztatja
a tudomány kereteit, felszámolja a tudás fellegvárait. Gyorsít-
ja az információk terjesztését, egyúttal megingathat doktríná-
kat és dogmákat, s mindennek pedagógiai következményei is
vannak. Például abban: mit higgyünk el? Az internet világát el-
uralják az ellenőrizetlen, sokszor eszement és tudatosan téves
információk (internetes nyelvezettel hoaxok: megtévesztések,
beugratások, félrevezetések, magyarul: kacsák). Az információ-
özönben a művelt és komoly embereket is könnyen „átverik”
átlátszó („tudományos”) mesékkel.

Talán ezért is kellene nagyon komolyan venni a tudományos is-
meretterjesztést. A tudomány embereinek hozzáállása felemás.
Rendszerint gyanús számukra az, aki tudományukról népszerű-
en tud beszélni. De azt is érzik, hogy a tudományos ismeretek
nem jutnak el a „művelt” nagyközönséghez, növekszik az értők
és nem értők közötti távolság. Ma már harsányabban kell a tu-
dományt terjeszteni, mint a szép emléké TIT-előadások korszaka-
kában. Ezért van tudomány hónapja (november), sőt tudomány-
fesztivál (még ha nyelvileg paradoxon is). A tudomány mégsem
fesztivál, igaz a csizma sem, pedig már csizmafesztiválról is hal-
lottam. Annak sem örülök, amikor a bevásárlóközpontban ezt
hallom a hangszóróból: „Ismeretterjesztő műsorunk következik.
A zöldborsó ma 20%-kal olcsóbb”.

A nyelvtudomány tudományos ismeretterjesztését hagyomá-
nyosan a nyelv művelés vállalta. 1967-től április harmadik heté-
ben folyamatosan megrendezik a magyar nyelv hetét, 2011-től
november 13-a a magyar nyelv napja. S vannak pályázatok, ki-
adványok, honlapok – érthető, hiszen a nyelv iránt van (persze
nem mindig tudományos) érdeklődés.

A valódi tudományos ismeretterjesztéshez tudás és technika
(retorika) egyaránt kell. Érvényesek rá Ádám gondolatai a Tra-
gédiából: „Mi a tudvagyat szakhoz nem kötők, / Átpillantását
vágyjuk az egésznek”.

*Amikor a tévét bekapcsoltam, lekapcsoltam saját magamat,
s amikor a műsor befejeződött, én még nem lettem önmagam,
betolakodott álmomba is. A rádióm hallgatott félreeső
sarkában. A könyvek nyitlanul emelkedtek asztalomon.
Helyettük irodalmi másodlagosságok, nagyszerű
művek halszállkává kópasztva, megrágott és kiköpött
húsdarabokká. S ami jó volt, azt sem gondolhattam végig,
kijoltotta a következő műsor.*

Ágh István

*Csak mert valami nem azt
csinálja, amire tervezted, nem
azt jelenti, hogy haszontalan.*

Thomas Alva Edison

*Csábító örvény a virtuális kultúra,
melyben jelen kell lennünk, de nem
szabad elmerülnünk benne!*

Fazekas István

*Sokszor úgy érzem, hogy akik ma értelmes műveket,
olvasásából értelmes világlátást akarnak szerezni,
azoknak elég nagy küzdelmet kell folytatniuk.
Mert a média, amely körülvesz bennünket, eléggé
gyalázatos és olcsó világ. Arra ösztönöz, hogy azt
higgyük el, amit ott látunk.*

Jókai Anna

*Gondolkodás nélkül tanulni: kárba
veszett munka. De tanulás nélkül
gondolkodni veszélyes.*

Konfuciusz

Bemutatkozik a debreceni Vénkert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Cs. Horváth Judit

A művészeti iskolák léte megkérdőjelezhetetlen: a művészet személyiségfejlesztő hatása felbecsülhetetlen. A mai iskola-rendszerben a gyerekek alig találkoznak készségfejlesztő tantárgyakkal, pedig igazán csak ezek a tárgyak képesek a már megszerzett tudást szintetizálni, elmélyíteni, rendet tenni a fejekben és a lelkekben.

Debrecenben elsőként a Vénkert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskolában, az 1999/2000-es tanévben indult meg az alapfokú művészeti képzés. Három művészeti ágban kezdődött el a munka: Tánc; Szín és báb; Képző- és iparművészet. Az elmúlt tanévben 23 csoportban 353 növendéke volt a művészeti iskolának. A képzés 6-22 éves korig tarthat, ami előképzővel indul, alapfokkal folytatódik, és a továbbképző évfolyamokkal zárul. Az alap-, és a továbbképző végén vizsgával bizonyítják rátermettségüket a növendékek.

helyüket a felsőbb intézményekben, széleskörű műveltségre tennének szert, és művészszerető, művészetkedvelő felnőttekké válnának.

A nálunk folyó munkák színvonalát bizonyítják az országos és a nemzetközi elismerések, különdíjak. 2007-ben megkaptuk a „Kiválóra minősített Alapfokú Művészetoktatási Intézmény” címet. 2009 óta regisztrált tehetségpontként működünk.

Festészet tanszak

A művészeti iskola megalakulása óta vezetem a festészet-tanszakot. Kezdetben csak 1-2 csoporttal, mára már 6 csoportban 85 tanítványom van. A munkám egyfajta elismeréseként értékelem, hogy évről évre visszatérnek tanítványaim, ugyanis a művészeti iskola nem kötelező, a beiratkozást pedig évenként meg kell újítani.

A növendékek tanulmányaik során megismerkedhetnek az alapvető festészeti technikákkal, a színtan alapjaival, azok alkalmazási lehetőségeivel. Az órákon művészettörténeti alapismeretekre tehetnek szert. Segítem őket abban, hogy élményeiket, tapasztalataikat, a világról szerzett benyomásaikat kifejezhessék, megjeleníthessék. Alkotásaik egy évben kétszer is kiállításra kerülnek, az iskola falain belül, vagy azon kívül is (a Belvárosi Községi Házban, Méliusz Könyvtárban, a MODEM-ben), ilyenkor megmutathatják osztálytársaiknak, tanáraiknak, szüleiknek. Megmutatkozási, megmérettetési lehetőség még a városi, megyei, országos, nemzetközi pályázatokon való részvétel.

Miután befejezték alapfokú tanulmányaikat, ami általában épp 8. osztályos korukra jön el, többen felvételiznek a helyi Művészeti Középfiskolák valamelyikébe. A továbbképzőben azok a diákok folytatják tanulmányaikat, akik nem művészeti középiskolában tanulnak tovább, de fontosnak tartják, szükségét érzik életükben a művészetnek.

Iskolánk szerencsés helyzetben van, mert rendelkezik egy önálló galériával, ami kedves színtere, színhelye a művészeti képzésnek. A galéria végleges arculatát tavaly kapta meg, amikor egy pályázat során, egy művészeti kurzus keretében felújítottuk,

Célunk, hogy a növendékek képességeit fejlesztve, ismereteiket gyarapítva, az itt végzett tevékenységek közben személyiségük fejlődjön, ismerjék meg, éljék át az alkotó munka szépségeit. Szeretnénk, ha az intézményünkéből kikerülő diákok megállnák

színvonalasabbá tehetjük a gyerekekkel, akik nemcsak a tervezésben, a kivitelezésben segédkeztek, hanem a kurzus végére egy képanyag-összeállítással is felavatták. A falak mozaikdíszítését a festészet-tanszakos növendékek, a feliratot a tűzzománc tanszakosok készítették. A kiemelkedően tehetséges, vagy már Művészeti Egyetemen tanuló diákjainknak ebben az általuk felújított galériában szervezünk kiállításokat, jó példát mutatva a többi növendéknek.

Nagyon büszke vagyok azokra, akik ezen az úton maradtak, mint például *Sztancs Ágnes*, aki az Iparművészeti Egyetem textiltervező szakán hallgató. Ágit óvodás kora óta ismerem. Az ő régi és mai alkotásaiból nyílt egy izgalmas és tanulságos bemutatkozó kiállítás.

A pályakövetés a mai modern korban nem ütközik nehézségekbe, szinte napi szinten értesülhetünk munkáikról, előrehaladásukról. Nemcsak azoknak lehet azonban kiállításuk, akik már befejezték a tanulmányaikat, hanem azoknak is, akik kimagaslóan tehetségesek, szorgalmukkal, eredményeikkel példaként mutatkozhatnak be a többieknek. Legutóbb *Marincsak Vivien* kiállítása volt látható, „Mester és tanítványa” címmel, ahol az én képeimmel együtt állítottuk ki az ő alkotásait.

Nem győzöm hangsúlyozni a művészeti nevelés hatékonyságát, létjogosultságát, fejlesztő erejét. Több éves tapasztalatom alapján mondhatom, hogy több szinten is szükség van a művészeti nevelésre. Nemcsak a tehetségfejlesztés, de a világról való tudás összegzése, készségek kialakításának színtere is. Egy közösségi hely, egy védőburok, egy kuckó, ahová a gyerekek tartozhatnak, ahol alkothatnak, kifejezhetik álmaikat, újabb ismereteket, tapasztalatokat szerezhhetnek. Látom és érzem, milyen nagy szükségük van a személyes törődésre, beszélgetésekre, együttgondolkodásra, biztatásra. Mert ezeken az órákon ilyenekre is jut idő. Az is mérvadó, hogy olyanokkal lehetnek együtt, akik hasonló érdeklődésűek, így inspiratívan hatnak egymásra.

Fontosnak tartom tehát, hogy „egészben” nevelődjének a gyerekek. Teljes értékű felnőttekké a művészeti neveléssel válhatnak igazán. Mert nemcsak az értelmi, de az érzelmi intelligenciának is helye, szerepe van, a tudásszerzés folyamatában.

Az iskola festészet-tanszakának diákjai alkotásait lapunk belső borítóján mutatjuk be.

Cs. Horváth Judit

Vizuális nevelőtanár, művésztanár, a Vénkert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola festészet tanszakának vezetője. Vizuális nevelőtanári diplomáját a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán szerezte. Tagja a debreceni helyi alkotóközösségnek, de elsősorban egyéni kiállításai vannak. Festészetére nagy hatást gyakorolt Kállai Ernő bioromantika elmélete, a természet rejtett arcának felfedezése, a mikro-makrokozmosz számtalan formában rendeződő képleteinek vizuális megragadása. Képeivel szeretné megmutatni, milyen megdöbbentő, új értelmezést nyerhet a mikrovilág makro méretűre felnagyítva, és milyen döbbenetes a hasonlóság köztük.

SAPIENTIA

SZERZETESI
HITTUDOMÁNYI
FŐISKOLA

A MI KÜLDETÉSÜNK, HOGY FELKÉSZÍTSÜNK KÜLDETÉSEDRE.

TANÁROKNAK TOVÁBBKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK A SAPIENTIA FŐISKOLÁN

MESTERFOKOZATTAL ZÁRULÓ TANÁRKÉPZÉSEK

- ▶ **Etikatanár (erkölcsstanár)**
- ▶ **Hittanár-nevelő tanár**
- ▶ **Család- és gyermekvédő tanár**

Szakmai bemeneti feltételek megléte esetén pedagógusoknak 2-3 félév képzési idővel megszerezhető szakképzettségek.

SAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉS

- ▶ **Gyakorlatvezető mentortanár**
Mentori munka ellátására hittanári és etikatanári területen 2, illetve – az ELTE-vel együttműködésben – szakkvizgára felkészítő 4 féléves formában is.

PEDAGÓGUS-TOVÁBBKÉPZÉSI PROGRAMOK

- ▶ **Erkölcsstan oktatására felkészítő**
Tanároknak 60 órás, tanítóknak 30 órás képzés.
Erkölcsstan oktatására és az osztályfőnöki munka segítésére.
- ▶ **Bibliai kultúra**
Elsősorban magyartanároknak ajánljuk. A 40 órás képzés a kerettantervben szereplő bibliai ismeretek és szövegek tanításához nyújt segítséget.

KÉPZÉSEK HELYSZÍNE:
A belvárosban, a Piarista köz 1-ben.
RÉSZLETEK:
www.sapientia.hu

ÉRDEKLŐDNI LEHET:
tanulmanyi.osztaly@sapientia.hu;
tel: (+36-1) 486-4484
cím: 1052 Budapest, Piarista köz 1.

Egy évad a mélységben

Vigasztaló történetek egy tanár naplójából

Sózer-Pápai Zsuzsanna

Mottó

„A mélységből kiáltok fel Hozzád!
Hallgass meg, Uram!
Taníts meg, hogyan kell könnyezni a meg nem érdemelt
örömben, s hogyan kell örülni a megérdemelt könnyekben!
Adj erőt, hogy kevélységem csillogását elhomályosítsam, és
az alázatosság szüntelenségét okosan csillogtassam!
Taníts meg, hogyan kell a gyengékhez lehajolni, és hogyan
kell a féktelen erővel szemben egyenesen állni!
Adj erőt, hogy fölényesen legyőzzem a testet, és alázatosan
megadjam magam a léleknek!
Taníts szelíd szóra, ha bántások érnek, s hideg mosolyra, ha
jogtalan dicsérnek!
Adj erőt napközben, hogy el ne fáradjak, s fáradtságot este,
hogy rögtön elaludjak!
Taníts meg lendülni, hogyha Rád találtam, s hirtelen
megállni, ha utat hibáztam!
Ne add meg mindig, amit nagyon kérek, taníts bátor lenni,
amikor nagyon félek!
Engedd a világot megvetve szeretni, csak magadat ne
hagyd soha elfeledni!
Ez a kiáltásom, s ez maradjon végleg, s ha másképp szólnék,
nagyon szépen kérelek,
Ne neheztelj rám, míg elfordítod orcád, hiszen a mélységből
kiáltok fel Hozzád!”

(A budapesti Rókus kápolna bejáratánál olvasható imádság)

Bemutakozás helyett

Valami azt súgja, hogy érdemes megosztanom az elmúlt iskolai év történéseit és tapasztalatait pedagógus társaimmal, vagy bárkivel, akit őszintén érdekel az ifjúság nevelésének-okításának kérdése.

Gimnáziumi-szakközépiskolai tanárként töltöttem el az elmúlt huszonhárom évet. Ebben a közegben megtanultam, hogy mire számíthatok, mit várhatok el a diákjaimtól. Ám a sors különös grimasza következtében úgy alakult, hogy mezőgazdasági, illetve építészeti szakmacsoportot oktató szakiskolában kellett folytatnom az ifjúság pallérozását.

A hír hallatán azt éreztem, a föld megnyílik alattam, és feneketlen mélységbe zuhanok. Nos, erről a mélységről fogok írni. Arról, hogy mit éltem át odalenn, milyen a világ odalentről, hogyan lehet onnan meglátni a napfényt vagy a csillagos égboltot. Fontos, hogy pontosítsam: a szóban forgó tanintézmény Szabolcs-Szatmár-Bereg megye egyik picinyke településén működik. A tanulóközösség összetétele 95%-ban roma származású.

Reménység

„A reménység nem szégyenít meg...”
(Római levél 5,5)

Sikerült meggyőzni önmagam, hogy nekem itt küldetésem van. Az a dolgom, hogy itt álljak helyt, tegyem a kötelességem legjobb tudásom szerint. Intézményünk a már említett szakmák oktatását látja el, és emellett olyan tanulók gyűjtőhelye is, akiket gyenge tanulmányi eredményük vagy viselkedési zavarai miatt nem láttak szívesen a környék egyetlen más középfokú intézményében sem. Az egyszerűség kedvéért, a mi iskolánkat nevezzük el Tisza-parti Végvárnak.

Augusztus vége van, és mind lélekben, mind szakmailag felkészülök a „végvári vitézeimmel” való találkozásra. Lelkileg úgy készülök, hogy szakmai kihívásnak tekintem a küszöbön álló feladatot.

Szakmailag úgy készülök, hogy megírom a pedagógiai programmal és a helyi tantervvel összhangban álló tanmeneteket, ahogyan ez egy precíz és szabálykövető pedagógustól elvárható. Reménykedek, hogy ezeket majd többé-kevésbé követni tudom.

A végvári vitézek

„Vitézek, mi lehet ez széles föld felett
szebb dolog az végeknél?”
(Balassi Bálint: Egy katonaeének)

Szeptember első tanítási napja van. Kicsit tartok az első találkozástól, az egymásra gyakorolt első benyomástól. Bízom önmagamban, tudom, hogy el fogom tudni fogadtatni magam. De még nem tudom, hogyan.

Hét osztályban tanítok anyanyelvet, valamint angol nyelvet. Az ismerkedést azzal kezdtem, hogy a tanulók önismeretére pró-

báltam építeni. Arra kértem őket, hogy mondjanak magukról három pozitív dolgot. Olyasmire gondoltam (példákkal is szemléltettem), hogy valamilyen jellembeli ékességükről számolnak be, vagy arról, hogy valamilyen tevékenységben nagyon ügyesek.

Az egyik meglepetés akkor ért, amikor kiderült, hogy a gyerekek körülbelül 70%-ának hosszas fejtörés után sem jutott eszébe pozitív dolog önmagáról. Nemhogy három, de egy sem. Azt mondták, ők sohasem gondolkoztak azon, milyen jó tulajdonság rejlik bennük. Tőlük ezt még senki sem kérdezte.

A szüleik és a szűk környezetük leginkább azzal szokták szembesíteni őket, hogy milyen hibákat követnek el, mit csinálnak rosszul.

A másik meglepetést az a tény szolgáltatta, hogy a fennmaradó 30%-nak az általam felsorolt példák ellenére sem sikerült tökéletesen értelmezni az (szerintem) egyszerű kérdést: Milyen jó tulajdonságod van? Miben vagy jó? A félreértett kérdésre, a valamiféle választ nyújtó tanulók körülbelül 80%-a ilyen választ adott: „*Én nagyon szeretem a szexet, szeretek enni és sokat aludni.*”

Az első napok tanulsága, tapasztalata ez volt: vigyáznom kell, mert csak én gondolom, hogy egy nyelvet beszélünk. Ami számomra evidens és egyértelmű, azt sokan másképpen értik. Például a „*kérlek, légy szíves*” udvariassági formulával kezdődő felszólítások pusztába kiáltott szavak. Helyettük hatékonyabbak a direkt felszólítások: *Tedd ezt! Ne tedd azt!*

Abból, hogy a tanulók nagyon reprezentatív hányada mit szeret, kiderült, hogy a Maslow-féle motivációs piramis legalsó szintjének teljessége fontos számukra. Tehát az is feladatom lesz, hogy megmutassam nekik a piramis következő szintjét.

Azzal bocsátottam el a gyerekeket, hogy nem baj, ha most még nem tudnak magukról sok pozitív dolgot elmondani. Nekem jó szemem és érzékem van ahhoz, hogy megtaláljam mindenkiben a jót. És meg is fogom találni. Sőt: „...hamarosan ti is fel fogjátok fedezni önmagatokban a jót, szépet, nemeset.”

Miközben biztatón mosolyogtam rájuk, azon gondolkoztam, hogyan alakítsam ki bennük a piramis második szintjének igényét, amikor még a fiziológiai szükségleteik sem biztosítottak (pl. megfelelő étkezés). Tépeldéseimből az egyik vállalkozó szellemű végvári vitéz térített magamhoz. Arcátlan merészsége nagyobb volt, mint ő maga. Azt kérdezte, van-e férjem vagy barátom, mert ha nincs, akkor ő felajánlja szolgáltatásait...

Végvári pályafutásom első napjaiban így szembesültem egy másfajta életforma, egy másfajta világszemlélet mélységeivel.

Száguldás

Második hét. El kell érnem, hogy ne csak én akarjam tanítani őket, ők is akarják a munkát. Azt mondtam a vitézeimnek:

Képzeld el egy tűzpiros Ferrarit. Végsebessége 320 km/óra. Te vagy ez a Ferrari. Kár lenne érted, ha csak 30 km/órával araszolnál. Hiszen benned van a 320 km/órás sebesség lehetősége. Ha dolgozol az órán és tanulsz, akkor kihozod magadból a Ferrarit. De ha nem használod ki a szellemi és fizikai kapacitásodat, olyan leszel, mint a hússzal dőcögő nyugalmazott versenyautó.

Kérdeztem, hogy ki akar Ferrari lenni? Mindenki jelentkezett. Igyekeztem szaván fogni a társaságot, és még melegében belekezdtem a tananyagba. Lelkesedéssel, lendülettel próbáltam magammal ragadni őket. Hogy száguldjunk együtt. Kértem, hogy nyissák ki a könyveket és vegyék elő a füzetüket.

Kiderült, hogy könyvük az nincs. Bár az első héten megkapták a tankönyveket (a tanulók kb. 90%-a ingyenes juttatásként kapja), azokat nem szokták magukkal hozni. Nehéz a táska, ha könyvvel terhelik meg. Sebaj, mondtam, holnapra legyen mindenkinél könyv.

Aznap a műelemzés és értelmezés világába úgy vezettem be őket, hogy én voltam a hangoskönyvük. Aztán interaktív módon szedtük ízeire a tankönyv első versét, hogy végül új értelmet nyerve újra összerakjuk azt. Közben leküzdöttünk néhány nyelvi nehézséget, értelmezésbeli tévedést. Az együtt gondolkodás során az derült ki számomra, hogy a gyér szókincsüknél még elkésőbb az érzelmi sivárság, sekélyesség, amiben élnek. Számukra ez természetes állapot, amiben ők nagyon jól érzik magukat, nem is vágnak többre. Szóval, az érzelmi intelligencia fejlesztése is szép feladatnak mutatkozik.

Az irodalmi mű szóbeli értelmezésén túl

vagyunk. Mondom, vegyék elő a füzeteket. Itt jött a következő apró akadály. Kétféle helyzetet találok. A tanulók harmadának nem volt semmilyen füzet. Jó hír, hogy a többinek volt. Nem is akármilyen!

Fellapoztam, és teljesen elbűvölt a sokoldalúságával. „*Pólihisztor*” füzetnek neveztem el, mert minden tanult tárgyat magába olvasztott. Volt abban történelem, matematika, anyagiismeret, növénytermesztés, állattenyésztés, órarend, szakmai rajz. És még egyéb hasznos információ is volt benne. Például, hogy *Pisti+Marcsi=Szerelem*. Mielőtt bárkinek kételye támadna a hír valódiságát illetően, az egész oldalt betöltő szív, amibe beleírták, minden kétséget eloszlatott.

Kértem, hogy a következő órára legyen mindenkinek „külön bejáratú” magyar füzet. Megfordultam a tábla felé, hogy felírjam a vázlatot. Az eddig figyelő, feladatra koncentráló gyermekcsereg köréből előbb halkabb morajlás, majd egyre erősödő zaj hallatszott. Megfordultam, hogy kiderítsem a zajongás okát. Nos, a mozgolódásnak több oka volt: a vitézek egy része nem is gondolta, hogy amit én a táblára írok, azt neki a füzetbe írnia kell. A másik része pedig nem rendelkezett írószerrel, és a többitől próbálta azt beszerezni. A végvári vitézeim fegyver nélkül, munkaeszköz nélkül járnak iskolába.

Toll helyett mindenkinél volt okostelefon, amivel facebook-ozni lehet. Egészen hatalmába kerített a kisebbségi komplexus, mert mindig is tartottam az olyan szerkezetektől, amelyek okosabbak, mint az, aki kitalálta őket. Aztán volt még náluk sok elbűvölő dolog.

Valamennyi lány táskájában volt olyan sminkkészlet, amit bármelyik kozmetikus megirigyelhet. Egyiknél volt hajvasaló is, az iskolai túlélő készlet nélkülözhetetlen darabja. Egyik fiú mutatott nekem egy szép grafikát, amit majd rá fognak tetoválni a hátára. Egyelőre ennyit a száguldásról.

Segíts magadon és...

Második hónap. Valamit sürgősen ki kell találnom. Úgy érzem, az elmúlt időszakban semmit sem csináltam. A vitézek még mindig tankönyv nélkül járnak iskolába. Füzetük csak elvétve van. Tolluk sincs. Az ígéreteikkel telt el a szeptember. Nekem kell lépnem valamit. Irány a papír-írószer bolt. Vettem annyi füzetet, ahányan vannak. Vettem egy jókora doboznyi olcsó tollat. És lássatok csodát! Októberben megérkezett a végvári Mikulás. Mindenki kapott egy füzetet. És tollat is kapott az, akinél éppen nem volt. A füzetre ráírtuk a tanuló nevét, de nem vihette haza. Arra való, hogy az iskolában az órán legyen mibe dolgoznia. És nem lehet „polihisztor” füzet. Minden jog a magyar nyelvnek és irodalomnak van fenntartva benne. Óra végén összegyűjtöm és beteszem a szekrénybe. A tollat is vissza kell adnia óra végén, hogy másoknak is oda tudjam adni, amikor nincs sajátjuk. Ez a szabály. Azt kérdezték, miért vagyok velük ilyen nagylelkű? Miért nem mindegy nekem, hogy van-e felszerelésük vagy nincs? Mondtam, hogy szeretném elvégezni a munkámat, de együttműködésük nélkül nem lehetséges.

A tankönyv kérdését is megoldottam. Esélyem sem volt, hogy az év elején kiosztott könyvek előkerüljenek. Magam válogattam össze olyan irodalmi műveket, amelyeket nemcsak irodalomtanításra tartottam alkalmasnak, hanem érzelmi nevelés célját is szolgálhatták. Nem utolsósorban pedig témájánál fogva érdekelhetette délceg vitézeimet. A novellákat felolvastam nekik, aztán felírtam kérdéseket a táblára, a válaszokat le kellett írniuk a füzetbe.

Közben túljutottam egy másik sokkon. Még év elején felmértem az íráskészségüket, és megállapítottam, hogy a kötőszavakat többnyire helyesen tudják leírni. A többi szóval már nem dicsekedhetünk. Korábban megszoktam, hogy hibapontokat számolok össze, és ehhez mérten adom a minősítést. Ez most lehetetlenné vált. A lap piroslik az egy-két-három vonalas aláhúzásoktól. Egyet végigszámoltam, és megijedtem tőle. Nem akarom tudni a többi számot.

A lesújtó eredmény újabb elhatározásra ösztönöz. A feldolgozni kívánt verset előbb lemásoltatom a füzetbe. Ezt követően foglalkozunk majd csak vele, elemzés vagy szövegértést ellenőrző kérdések formájában. Arra is rájöttem, hogy az én vitézeim tulajdonképpen zsoldosok. Semmit sem hajlandóak csinálni „ingyen”, csak azért, mert én azt mondom. Csak akkor tesznek bármit is, ha abból valami közvetlen hasznuk van.

És én hogyan tudom kifizetni a zsoldjukat? Jó jeggyel. Tehát arra a kérdésre, hogy: Miért kell ezt nekünk leírni? Nem az a helyes válasz, ami kézenfekvő, hogy tudniillik azért, mert gyakorolnod kell a helyesírást. A zsoldosaim számára az elfogadható válasz: azért, mert jegyet kapsz a másolásra. Jegyet kapsz a szövegértésre stb.

Természetesen az én elvárásaim szorosan összefüggenek az ő elvárásaikkal. Én elvárom tőlük, hogy írjanak, írjanak és megint írjanak. Ők elvárják tőlem, hogy óráról órára, minden irományuk az utolsó betűig ki legyen javítva. És én kijavítom. Még azt is megtanultam, hogy nem elég a hibás részt aláhúzni, mert nem tudják, hogyan kell helyesbíteni. Oda kell írni a helyes formát.

Lámpások a mélyben

„Ahány szóra vágyó gyermek,
a jövőnek megannyi lámpása a meglódult időben.”

(Sütő András)

Még mindig októberben jártunk. És megláttam a fényt. Kétszer is. Azt a feladatot kaptam, hogy október 6-ra, az aradi vértanúk emlékére műsort állítsak össze. Már ismertem a seregem összetételét, tudtam, hogy ki az, akire számíthatok. De meglepetésemre, olyan gyerekek is jelentkeztek a feladatra, akiket korábban nem éreztem igazán együttműködőnek.

Féltettem a fenntartásaimat, és számukra is biztosítottam szereplési lehetőséget. Rövid időnk volt a felkészülésre, de ez jótékonyan hatott a közös munkánkra. A korábban zabolátlan társaság hirtelen megkomolyodott, mert érezte, hogy csak így tudja a leégés veszélye nélkül elvégezni a rábízott feladatot. Kénytelenek voltak fegyelmeztetnek lenni, egymásra odafigyelni, egymást segíteni. Jó volt látni őket. Jó volt velük lenni. Jó volt velük dolgozni.

Sok gyerekek kellett szerepet adnom, ezért több narrátorom volt a kelleténél, volt szavalóm, volt mécsesgyújtogatóm. És volt 13 vértanúm, akik a megemlékezés végére meghaltak becsülettel, ahogyan az vértanúhoz illik. Beleveszték az októberi délelőtti kódébe. De minden szereplővel kigyúlt egy kis lámpás. Lámpás abban a bizonyos mélységben.

Aztán megkaptuk a következő feladatot. Október 23-ra is műsort kellett készíteni. Egy kicsit több időnk volt a felkészülésre. Azt mondtuk, ennek még jobbnak kell lenni. Megkeresett néhány olyan gyerek, akiket nem tanítok, hogy ők is szeretnének részt venni a következő műsorban. Adnék-e nekik szerepet? Természetesen őket is bevettem a csapatba. Néhány kollégám megjegyezte, hogy csak azért van ez a lelkesedés, mert a közös próbák idején lóghatnak a vitézek az eredeti órájukról.

Én pedig azt gondolom, hogy talán könnyebb az órarend szerinti órát passzívan végigülni, mint szerepet, verset tanulni, és annak a felelősségét viselni, hogy rajta is múlik egy esemény, egy műsor sikere. Így aztán egy percig sem éreztem lelkifurdalást azért, hogy amikor

lyukas órák voltak, kikértem őket saját órájukról. Szépen haladtunk a felkészüléssel, és amikor eljött az ideje, megcsináltuk az október 23-i forradalmat is. Újdonsült forradalmárjaim ismét nagyon büszkék voltak magukra. Valóssággal sütkéreztek a dicséretben. Csillogó szemük újabb lámpásokat gyűjtött a mélységben.

Hirtelen ugrással a Maslow-piramis negyedik szintjén találta magát a gyermek. Elkezdett vágyani mások elismerésére, és ezért hajlandó volt valami plusz feladatot elvégezni.

Azt kérdezték, mikor fogunk újra szerepelni? Azt javasoltam, csináljunk egy szép karácsonyi műsort.

Elhaló láng

Nem szabad egy pillanatig sem elbízni magunkat. Még mindig van egy csomó probléma, amire nem tudok megoldást. Például az, hogy a gyerekek egymás között nagyon csúnyán beszélnek. Ha valami bajuk van egymással, akár az órán is, nyomdafestéket nem tűrő kifejezésekkel illetik egymást.

Amikor a tűrhetetlen hangnemre figyelmeztetem őket, csodálkozva rám néznek, és azt kérdezik, mit is mondtak, ami nekem nem tetszik? Már észre sem veszik az ocsmányságot. Kérdezem tőle: miért beszélsz így a társaddal? Haragszol rá? Azt mondja, nem. Csak úgy mondja. Kérdem tőle: mit fogsz neki mondani, amikor tényleg haragszol rá!? Azt mondja, a legjobb barátja az, akihez a reprodukcióra utaló felszólítást intézte. Erre mondtam én, hogy már ellenségre sincs szüksége annak, akinek ilyen barátja van.

A legkisebb nézeteltérést is verbális vagy fizikai erőszakkal tudják csak elintézni. Ez nagyon elszomorít. Ilyenkor kihal a mélységben a láng.

Játék a mélyben, avagy a látható költészet módszere

*„Jó szóval oktasd, játszani is engedj szép, komoly fiadat!”
(József Attila: Levegőt!)*

Naponta vérző szívvel tapasztalom a korjelenséget, hogy fiataljaink nem szeretnek olvasni, vagy ha mégis olvasásra vetemednének, nem értik, mit is olvasnak. Ezért azt gondoltam, egészen más irányból kell a dolgokat megközelítenem. Ha nem szeretik és nem értik a verset, akkor játsszunk a költészettel! A gyerekek olyan világba születtek, amelyben az információszerezés meghatározó tényezője a vizualitás. A vizualitás iránti igényüket kiaknázva, a költői nyelv képszerűségét próbáltam megfoghatóbbá, érzékletesebbé tenni.

Óra végi szórakozásnak szántam a következő feladatot:

A Himnusz szövegéhez, sorról sorra, néhol szavanként hozzárendeltem egy-egy képet. Addig kerestem a Google-ban, amíg olyan képet nem találtam, amely megközelítette azt a képet, amely az adott verssorról vagy sortöredékről saját képzeletemben megjelent.

A képeket – a vers szövege nélkül – szakaszonként elhelyeztem egy-egy borítékban. A borítékokat kiosztottam az egyes csoportoknak azzal az utasítással, hogy egy általuk jól ismert vers egy-egy szakasza elevenedik meg

képekben. Találják ki, melyik vers. Volt olyan csoport, amelyik 3 perc alatt felismerte a Himnusz adott szakaszát. Volt olyan, aki 8-10 perc múlva jutott a felismeréshez. De mindenki számára sikerélményt jelentett, amikor kitalálta. Tetszett a játék. Én is jól szórakoztam, míg az elképzelésemhez illő képeket megkerestem, a diákok jól szórakoztak, míg kitalálták.

A játékot követően született meg az ötlet, hogy jó lenne ezt a képi megjelenítést felhasználni az irodalomtanításban. Talán lesz olyan irodalmár, aki úgy érzi, hogy ezzel profanizálom a művet. Én pedig ezzel kapcsolatban Machiavelli elvét vallom, hogy a cél szentesíti az eszközt. Ha sikerül felkeltenünk az érdeklődést a vers iránt, megmutatnunk a versben rejlő gazdag képanyagot, akkor elértük azt a pedagógiai célt, amiről egy magyartanár álmodik.

Lelkesezésem első lendületében kidolgoztam körülbelül 30 verset, és készítettem belőle egy albumot. Odaadtam magyar szakos kollégáimnak, hogy használják fel szemléltető anyagként. Miután magam is sikerrel használtam a kész anyagot az órán, azt kértem a diákoktól, elevenítsék meg képekben a kedvenc versüket. A diákok nagyon kreatívan oldották meg a feladatot. Utólag arról számoltak be, hogy hosszasan foglalkoztak a vers kidolgozásával. Sokszor elolvasták a verset, elidőztek egy-egy sor értelmezésével, a megfelelő kép megtalálásával. Az elkészült vers megajándékozta őket a jól végzett munka örömeivel.

Az irodalmi mű értelmezése alkotói folyamatot igényel a befogadó részéről, amely során az olvasó saját elképzelése, ízlése szerint újraalkotja a művet.

Az általam vizuálisan megjelenített versek csupán az én értelmezésemet tükrözik. Nem az a célom, hogy kész sémát nyújtsak bárkinek, csupán azt az alkotói folyamatot kívánom elindítani, amely során ki-ki megalkothatja – akár gondolati síkon, akár hasonló képi megjelenítéssel – a saját olvasatát. Tudomásul kell vennünk, hogy nem minden vers tartozik a „látható” kategóriába. Vannak olyan művek, amelyek pusztán intellektuális-érzelmi síkon közelíthetőek meg, értelmezésükhöz másfajta kognitív folyamat szükséges.

A látható költészet módszere sikeresen alkalmazható azoknak a körében, akik már érzik a költészet ízét, de azok esetében is megér egy próbát, akiknek még nem sikerült lélekben közel kerülni a vershez.

A verset előbb megbeszéltük az órán, aztán a megfelelő utasításokkal ellátva, a gyerekek informatikaórán készítették el a prezentációt. Így az informatikai ismereteiket is mozgósíthatták. Informatikából is, magyarból is értékeltük a munkájukat.

Ami az irodalmi részét illeti, az elkészült prezentációkból kiderült, mennyire értette meg a diák a költői képeket, milyen az asszociációs képessége, mennyire kreatív, milyen az ízlésvilága. Számomra rengeteg hasznos információt nyújtott az ő megközelítésük. Megbeszéltük, hogy az értelmezési lehetőségek széles skálájában rejlik a költészet varázsa.

Készülődés a fény ünnepére

November. Az élet a végvári vitézekkel azonban továbbra sem csak játék és mese. A verbális és fizikai agresszió az egyetlen általános reakciójuk bármilyen őket ért valós vagy vélt sérelemre. A szünni nem akaró durva viselkedést, a csúnya beszédet a lelki sivárságuk számlájára írom. Ezért igyekeztem olyan története-

Napló

Juhász Gyula

*Milyen volt*Milyen volt szókesége,
nem tudom már,Ha dús kalással
jő a sárguló nyárMilyen volt szeme kékje,
nem tudom már,A szeptemberi bágyadt
búcsúzó nálMilyen volt hangja selyme,
sem tudom már,Úgy érzem,
Anna meleg szava szól átDe azt tudom,
hogy szőkék a mezők,S e szókeségben
újra érzem őt.De ha kinyílnak
ősszel az egek,Szeme színére
visszarévedek.De tavaszodván,
Ha sóhajt a rétEgy tavaszról, mely messze,
mint az ég.

ket vinni az irodalomórára, amelyek az érzelmi nevelést is szolgálják, ugyanakkor a művekben ábrázolt világ nem ismeretlen közeg a számukra.

A karácsonyra való ráhangolódást karácsonyi versekkel és karácsonyi témájú novellákkal oldottam meg.

A prózai művek a szegénységben is megőrzött emberi méltóságról, szeretetről, családi összetartásról szóltak. A novellák közül kettő nagyon megtetszett a gyerekeknek, ezért úgy döntöttünk, hogy a karácsonyi műsorban előadjuk Jókai Mór *Melyiket a kilenc közül?* és Sütő András *Egy csupor zsír* című írásait. Az összeállításunkban szerepelt versmondás, éneklés, meg a két jelenet. A jeleneteken sokat kellett dolgozni. Színészpalántáim között akadt tanulási nehézségekkel küzdő jelölt is. Az olvasópróbán tapasztaltam, hogy bár jól tud játszani, a szöveg folyamatos olvasása nehezebbre esik. Nem akartam tőle megválni. Így aztán hallás után tanítottam meg neki a szöveget. Én előbb felolvastam, ő addig ismételte, míg megtanulta. Később, amikor már ismerős volt számára a szöveg, elég volt egy röpke pillantás a papírra. A próbák során rájöttem arra, hogy sok (nem „diszes”!) diákom eredményesebben tanul hallás után, mint vizuálisan. Ha ő olvassa a szöveget, nem érti, mert az olvasás technikájával van elfoglalva. Az olvasás nincs készségi szinten. Ha én olvasom neki, akkor érti.

A november a lázas készülődés jegyében telt el. Ha beléptem az iskolába, rögtön azt kérdezték: Lesz ma próba? És volt próba, legalább kétnaponta.

És volt egy csomó intrika. Még hozzá naponta. Ezeket kezelni kellett, megtanulni felülemelkedni rajtuk. Újra meg újra megmagyaráztam, mennyire fontos az, hogy ki-ki a feladatára, a saját szerepére koncentráljon úgy, hogy próbáljon kizárni minden más zavaró körülményt. Ugyanakkor a játépartnerre is figyeljen, hogy szükség esetén segíteni tudja. Bár a szereplőim különböző osztályokból, évfolyamokról kerültek ki, november végére kezdtek csapatként megnyilvánulni.

(folytatás a következő számban)

NÉVJEGY

Sózer-Pápai Zsuzsánna

Erdélyben születtem, Marosvásárhelyen. A kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán szereztem diplomát. Huszonhárom éve érkeztem a családommal otthonról itthonra, az Anyaországba. Magyar-angol szakos tanár vagyok, pályám utóbbi 20 évét az ibrányi Móricz Zsigmond Gimnázium, Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégiumban töltöttem. Ez idő alatt gimnáziumi és szakközépiskolai nevelő-oktató munkát végeztem. 2006-tól 2012 szeptemberéig az intézmény általános igazgatóhelyettese voltam. Az elmúlt tanévben az intézmény szakiskolai telephelyén kellett folytatnom az ifjúság pallérozását – ennek az élménynek a tapasztalataiból született az írásom. 2013 áprilisától a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ Ibrányi Tankerületének oktatási referense vagyok.

Az önkéntesség egy életforma

„Világpolgárnak ma azt a személyt tekintjük, aki mentes mindenféle előítéllettől és intoleranciától. Ez a személy úgy tekint az eltérésekre, mint az élőlények hasznos és természetes tulajdonságaira. Fontos emlékezni arra, hogy az ember nem világpolgárnak születik, az emberből később lesz világpolgár.”

(dr. Oscar Roches Arias, Costa Rica-i Nobel-békedíjas)

Az AFS a világ egyik legnagyobb, legrégebbi, önkéntes alapon működő, kormányoktól és vallásoktól független diákcsereszervezete. Nemzetközi elismerés övezi, 1989-ben az Egyesült Nemzetek Szervezetétől elnyerte a Special Mention kitüntetést, a világ fiataljaiért végzett munka elismeréseképpen. Minden AFS tevékenység alapja az emberi méltóság, a különbözőségek tiszteletben tartása, harmóniára való törekvés másokkal, együttérzés és tolerancia. Az AFS tevékenységét az UNESCO is elismeri. **Bangáné Jarecsni Rita** az AFS Magyarország Nemzetközi Csereprogram Alapítvány nemzeti igazgatója.

Sallai Éva

– Mit jelent az AFS rövidítés? Hogyan kapcsolódott be hazánk a nemzetközi diákcsereszervezet munkájába?

– Az AFS rövidítés az Americal Field Service, vagyis Amerikai Harctéri Szolgálat elnevezéséből származik, ami a szervezet alapításának a körülményeire utal. Az AFS-t az első világháború idején, a francia frontokon önkéntes mentőautó-sofőrként segítő amerikai fiatalok alapították. A polgári önkéntesekből álló csapat a második világháború frontjain is aktív volt, majd a béke beköszöntével tagjai úgy döntöttek, megpróbálják közelebb hozni egymáshoz a különböző nemzetek fiataljait. Hittek abban, ha sokan megértik és elfogadják a világ kultúráinak sokszínűségét, talán a háborúkat is könnyebb lesz elkerülni. 1947-ben ötvenegy résztvevővel kezdték el a diákcserét, amellyel napjainkig több mint négyszázezer középiskolás és fiatal felnőtt számára teremtettek lehetőséget néhány hónapos vagy egyéves külföldi

tanulmányútra. Az önkéntes mozgalom nemzetközi szervezetté nőtte ki magát, ma már több mint 80 országban működik. Magyarországon 1990-ben alakult meg az AFS. Az alapítvány 23 éves fennállása alatt több mint 1500 magyar gyerek vett részt a csereprogramban külföldön, és hasonló számban érkeztek hazánkba külföldi cserediákok.

– Hány országgal áll kapcsolatban a magyar AFS?

– Évente 40 különböző országba vannak rendszeresen kiutazóink. Mivel az interkulturális tanulás részeként a program legnagyobb nyeresége a biztos nyelvtudás, ezért nem meglepő módon az angol és német nyelvtanulók a legnépszerűbbek. A kiutazók egynegyede az Amerikai Egyesült Államokban vagy Németországban tölti a csereprogramját. Egyre nagyobb az érdeklődés a skandináv (pl. Dánia, Finnország, Norvégia) és az ▶

KÜLFÖLDI DIÁK FOGADÁSA

Lehetőség van külföldi diák fogadására is, amit a fogadócsaládok anyagi ellenszolgáltatás nélkül vállalnak. Ez egy általános AFS alapelv, ami mögött az a megfontolás áll, hogy a program célját jobban szolgálja, ha a család nem az anyagiak miatt, hanem érdeklődésből és szeretetből fogadja be a diákot otthonába. Ebben rejlik az AFS és más diákcsereszervezetek közti legfőbb különbség. A fogadócsalád megjelölheti jelentkezéskor az általa várt diák országát is. Szerencsés, ha a családban hasonló korú gyerek, vagy gyerekek vannak. A külföldi diákok hazánkban is középiskolába járnak, a fogadócsaládok segítik ismerkedésüket lakóhelyükkel, a nyelvel, hazánk kultúrájával, szokásainkkal. Nagymértékben rajtuk múlik, hogy a más országokból érkező diákok jól érezzék magukat. A kiutazás és a fogadás nem feltétele egymásnak.

Önkéntesség

ÖNKÉNTESSÉG

Az önkéntesség egy életforma. Nyitottság más emberek és kultúrák iránt. Az AFS önkéntesei hisznek egy békésebb világ megteremtésében. Munkájuk során szoros barátságot kötnek külföldi és hazai diákokkal, önkéntesekkel, folyamatosan tanulnak magukról, másokról, más kultúrákról és a világról.

A szervezet változatos lehetőségeket kínál önkéntesei számára: az AFS-en belüli „klasszikus” feladatokon kívül lehetőség nyílik például önkéntes cserékre, saját szervezésű tréningeken való részvételre vagy azok megtartására.

ázsiai országok (Japán, Kína, Hong-Kong, Malajzia) iránt. Évente mintegy 80-90 gyerek vág neki a nagyvilágnak, hogy aztán sok élménnyel és hasznos tudással értékesebben térjen haza az egy tanév elteltével.

– Mi az egy tanéves középiskolás diákcserék célja?

– A program fő célja, hogy a diákok egy tanév alatt megismerjék a különböző nemzeteket, kultúrákat, és aktívan fejlesszék nyelvtudásukat. A résztvevő diákok fogadócsaládoknál laknak, és ugyanúgy középiskolába járnak, mint itthon. Be kell illeszkedniük fogadócsaládjukba, alkalmazkodniuk kell annak életviteléhez. Felelősséget kell vállalniuk magukért és tetteikért, ezért magabiztosabbá, önállóbbá válnak. Más kultúrák megismerése mellett önismeretük is nő. AFS-évük alatt sokat fejlődik kreativitásuk, kritikus gondolkodásuk. Tehát az AFS-év nem csak a diákok magas szintű, biztos nyelvtudását eredményezi, hanem a non-formális tanulás révén egy újfajta szemlélet kialakulását is.

NEMZETKÖZI ELISMERÉS

Első magyarként kapott rangos nemzetközi kitüntetést a székesfehérvári önkéntes, Rosta Károly

„Az AFS Magyarország egy fiatal szervezet, de az elmúlt években lenyűgöző mértékben fejlődött az eredmények, az önkéntesek és a csereprogramok számát tekintve. Az 1947-ben alapított AFS történetében először vehette át magyar önkéntes ezt a kimagasló erkölcsi megbecsülést jelentő díjat.” – hangsúlyozta dr. Vincenzo Morlini, az AFS International elnök-vezérigazgatója, amikor október 5-én, az AFS önkéntestálkozóján és nagygyűlésén átadta Rosta Károly székesfehérvári önkéntesnek a nemzetközi elismerést jelentő Galatti-díjat. (Steve Galatti az AFS történetének kezdetén a mentősofőrök egyike volt. Ma az AFS a Vöröskereszt után a második legnagyobb önkéntes szervezet a világon.)

A tanév sikere érdekében mind a kiutazó, mind a hozzánk érkező diákok részletes bemutatkozó anyagot állítanak össze magukról, hiszen jó elhelyezésükhöz ismerni kell szokásaikat, életmódjukat. Csak így lehetséges, hogy úgy gondoljanak vissza AFS-évükre: „Ez volt életem legszebb éve”!

– Mit értenek önkéntességen, kik és milyen tevékenységgel lehetnek önkéntesek a szervezetben?

– Az AFS nonprofit, önkéntes szervezet. Minden országban egy nemzeti iroda segítségével irányítja működését, de a munka nagy részét az önkéntesek végzik. Ők azok, akik kiválasztják, felkészítik a diákokat és a fogadócsaládokat, akik meglátogatják mind a kiutazó diákok, mind a fogadócsaládok otthonát, és akik az egy év alatt folyamatos kapcsolatot tartanak velük. A diákokat segítik az iskolai és a családi beilleszkedésben, az esetleges problémák megoldásában, a fogadócsaládokat pedig felmerülő kérdéseik megválaszolásában. A kiváló minőség megtartása érdekében a nemzeti irodák folyamatosan építik és fejlesztik saját országuk önkéntes hálózatát.

A csereprogramba bárki (tanár, diák, szülő, iskola) bekapcsolódhat az AFS irodán keresztül. Fiatal önkénteseink sokat tanulhatnak az EFIL (European Federation for Intercultural Learning/ Európai Föderáció az Interkulturális Tanulásért) által kínált továbbképzéseken is.

– Milyen az AFS Magyarország nemzetközi megítélése? Mennyire népszerű az országunk nemzetközi viszonylatban?

– A nemzetközi hálózatban jó megítélésnek örvendünk. Az AFS New York-i központja minden évben méri a partnerországok minőségét a csere diákok, a fogadó családok és az iskolák, valamint a küldő szülők körében végzett kérdőíves felméréssel. 2011-ben az AFS Magyarország a hálózat 80 országából a 2. legjobb minőségű partner volt, amire mindannyian nagyon büszkék vagyunk. Évente mintegy 100 diák választja Magyarországot csereprogramja helyszínéül. Főleg thai, török, japán, német és olasz diákok jönnek hozzánk tanulni.

Reformkenyér – a szántóföldtől a konyhaasztalig

Egy projekt élete

Vallom, hogy a tanulás izgalmas és komoly kaland. Ha a diákok elfogadják a pedagógus meghívását erre a kalandra, számítani lehet kezdeményezőkézségükre, kreativitásukra, motivációjuk ébren tartására, tudásuk és teljes személyiségük fejlődésére. A szakképző iskolákban tanuló diákok iskolai keretek között sajnos gyakran még a szakmai tudás megszerzésére is nehezen motiválhatók. Hátrányos helyzetű fiatalok szakmai felkészítő képzése során a tananyagot projektekbe rendszereztük. Ezek szemléltették az élelmiszerláncot a szántóföldtől az asztalig.

Tolnainé Szabó Beáta

Az „Érik a szőlő” a szőlőnövénymegismeréséről a borkészítésig adott lehetőséget aktív munkálkodásra; az „Almakompót” és a „Cseresznyebefőtt” projektek a gyümölcsökkel és a tartósítási módokkal ismertettek meg. A „Hosszúra nyúljon, mint e hurkaszál” és a „Mehemed” projektek az állattenyésztés alapjairól és az ételkészítésről szóltak. A „Búzacipő” a gabonatermesztéstől a kenyérből készítésig adott lehetőséget ismeretszerzésre.

Az „Értünk Kunság mezein ért kalászt lengettél” mintaprojekt az ősi és a mai gabonafélék sokféleségének megismerését, termesztését és élelmiszerré feldolgozásuk lehetőségeit kutatja. Átfog egy teljes élelmiszerláncot a szántóföldtől az asztalig. Helyszíne a VM Dunántúli Agrár-szakképző Központ, Csapó Dániel Középiskola, Mezőgazdasági Szakképző Iskola és Kollégium, Szekszárd tangazdasága, laboratóriuma és tankonyhája.

A projekt keretében gabona fajtabemutatót létesítettünk. Mezőgazdasági szakmát tanuló diákjaink készítették elő a magvetéshez a talajt. A talajerő pótlásához csak istállótrágyát használtunk. A mintaparcellákba különböző gabonafajtákat vetettünk: őszi vetéssel jó minőségű, sütőipari célra kiváló keményszemű őszi- és járóbúza fajtákat, rozsot, árpát, zabot, durumbúzát. A kíváncsiság vezetett, amikor elhatároztam, hogy alakort (min-

den búzák őseit), tönkét és tönkölyt (őseink által termesztett búzafajták) is vetünk. Nem voltak tapasztalataim ezek lisztjének süthetőségi tulajdonságairól, de sokat hallottam kedvező élet-tani hatásokról.

A hosszú, napos ősze szíven növesztette a vetést, a kedvező tél, a fagyok idején érkezett hótakaró, az elegendő csapadék segítette fejlődését. Ez idő alatt gyűjtöttük az ismereteket az élelmiszerré feldolgozáshoz. Őrlési módszerekkel, liszt-fajtákkal és liszt-tulajdonságok vizsgálatával ismerkedtek a pék és a pékcukrász tanulók. Amikor megismertük a liszt viselkedését, próbasütést végeztünk. Gyűjtöttünk a projektünkhöz kapcsolódó irodalmi műveket, festményeket, szobrokat is. Krónikáink folyamatosan rajzban örökítette meg a gabonák fejlődését.

A búzalisztek és a tönkölyliszt elérhető volt számunkra, zabot, árpát tudtunk őrölni – nem ismertük azonban az alakor és a tönke süthetőségi tulajdonságait. Az alakor-liszt megismerésében a kunszentmiklósi malom sietett segítségünkre.

Hagyományos, vadkovászos (élesztő nélkül készített kovász) technológiával ízletes kenyereket sütöttünk, melyeket diáktársaink és tanáraink mellett a KÚT-Kreatív Szakmai Nap közönsége is megkóstolhatott.

Szépén fejlődtek gabonáink

Vadkovással készült, kézi dagasztású pék termékek kóstoltatása

Projekt

A projektben résztvevők egy csoportja a Hagyományörző Pék Táborban

Az elnyert díj tett lehetővé számunkra egy háromnapos kirándulást, melyen ismereteinket tovább bővíthettük és részt vettünk a komáromi Monostori Erődben, a Hagyományörző Pék Tábor munkájában.

A nyár sem telt munkátlanul. A gabonánk szépen beértek, földre konyították fejüket. A megfelelő időben megkezdtük az aratást, majd a cséplést. Az újonnan beszerzett hagyományos köves malommal fogunk különböző kiörlésű liszteket készíteni, hogy ízlelhessük egy éves munkánk eredményét.

Tapasztalatom szerint a projekt lehetőséget ad a tanulók személyiségének sokoldalú fejlesztésére, megvalósítható az óvodától a középiskoláig, minden korosztály számára.

A megvalósítás során a gyermekek kisebb-nagyobb közösségekben dolgozhatnak. Egymást segítve újabb és újabb ötletekkel bővíthetik a programot, rendszerezhetik ismereteiket, fejlesztik önállóságukat, gondolkodásukat. Tapasztalatokat szereznek a

Kaszával arattunk, voltak marokszedők is

munka világából, mely fejleszti kötelességtudatukat, a munka megbecsülésére nevel és megkönnyíti a pályaválasztást is.

A gabonafogyasztás, gabonatermesztés és –feldolgozás hagyományainak kutatásával az egyetemes emberi civilizáció és a magyarság kiemelkedő eredményei ismerhetők meg.

Az önálló ismeretszerzés és a pontosan tervezett munkavégzés segíti az önismeretet is, képességeket tár fel. Fejleszti az önbizalmat, lehetőséget ad a gondolatok és érzelmek folyamatos kifejezésére.

A mindennapi kenyér készítésének megismerése tudatos és kiegyensúlyozott közösségi munkát kíván, mely erősíti az erkölcsi érzéket. Közösségben az egyén tevékenysége jól differenciálható.

Őrlés a hagyományos, kézi hajtású köves malommal

Az egészséges táplálkozás megismerésére is lehetőséget ad a program, az ökológiai gazdálkodás megismerésével pedig környezettudatosságra nevel. A megvalósítás során elkövetett hibák segítenek a döntések mérlegelésében, kockázatok és következmények végiggondolásában.

A tervezés és megvalósítás során lehetőség van folyamatos gazdasági számításokat végezni, ráfordításokat tervezni, előállítási költségeket számolni, mely ésszerű és takarékos gazdálkodásra nevel.

A program megvalósításához kutatómunkára is szükség van. Ennek során a résztvevők megismerik a könyvtárhasználatot, elcsendesedhetnek az olvasóteremben, tudatosan alkalmazzák a média által ontott információ-özünt.

A projekt javasolt tartalma:

- a tartalomlemek a helyi adottságokhoz, a résztvevők életkorához, érdeklődéséhez igazíthatók. Az ésszerűség határáig bizonyos elemek összevonhatók, vagy elhagyhatók.

A projekt lépései	Tevékenységek	Fejlesztendő kompetenciák	A projektlépést érintő műveltségi területek
<p>1. lépés Ismerkedés a gabonanövényekkel</p>	<p>A gabonafogyasztás történelmének megismerése (egyéni és csoportos anyaggyűjtés) Gabonanövények morfológiája, biológiája (csoportos anyaggyűjtés vagy tanári magyarázat) Gabonafajták (csoportos anyaggyűjtés)</p>	<p>Természettudományos és technikai kompetencia (A sejt és szövetek felépítésének vizsgálata) Az élővilág rendszere. Az élő szervezet energiaellátásának és életműködésének kapcsolata.) Hatékony, önálló tanulás Digitális kompetencia Anyanyelvi kommunikáció (saját vélemény megfogalmazása, véleményalkotás, hosszabb-rövidebb szövegalkotás, a hallgatósághoz alkalmazkodás, testbeszéd, írásbeli önkifejezés) Matematikai kompetencia (problémamegoldó képesség fejlesztése)</p>	<p>Ember és természet – Biológia és Kémia Informatika Ember a társadalomban (Nép- és honismeret) Magyar nyelv és irodalom Matematika</p>
<p>2. lépés Gabonatermesztés</p>	<p>A gabonafélék természetstéchnológiájának megismerése – gabonanövény termesztése és betakarítása: – megfelelően előkészített mintaparcellákban – az iskolaudvar kijelölt kertjében – cserépben (akár Luca napján, december 13-án vetve) – közeli gabonaterület megtekintése az egyedfejlődés több időszakában – médiában megtalálható felvételek megtekintése Ha gabonatermesztés nem folyik a projektben, a gabonamagvak beszerezhetők gazdától, malomból, vagy élelmiszerüzletben.</p>	<p>Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia (Alkotó- és újítókészség, a cél elérésére irányuló motiváció, elítéltség. Feladatvállalás, aktivitás, tudatos együttműködés, kompromisszumkészség, felelősség) Természettudományos és technikai kompetencia (A munka és az aktivitás iránti elkötelezettség. A produktumhoz tervrajz és folyamatterv készítése.) Szociális és állampolgári kompetencia (Produkció tevékenységek, anyagalakítás, növénygondozás, játékos kipróbálás, gyakorlás)</p>	<p>Ember és természet – Környezetismeret, Természettudomány, Biológia, Kémia, Földünk és környezetünk Informatika Életvitel és gyakorlat Ember a társadalomban Nép és honismeret (időjárás megfigyelése, időjárás-jósló napok, a gabonavetéshez, az aratáshoz fűződő népszokások) Magyar nyelv és irodalom</p>
<p>3. lépés Kenyerékészítés</p>	<p>A gabonafélék élelmiszerré feldolgozása – A gabona táplálkozási jelentősége – Történeti áttekintés: a gabonafogyasztás története, a gabonamagvak őrlésének története, a sütés története, a kenyér története, az élesztő története – Lisztkészítés (elektromos-, vagy kézi malommal, kávé- vagy egyéb darálógéppel), szitalás, vagy szitalás nélküli különböző kiőrlésű lisztek előállítása – A lisztek tulajdonságainak vizsgálata (érzékszervi vizsgálatok – pekározás, galuskapróba, próbapíró, szemcsenagyság vizsgálata szitaszorozattal, sikertulajdonosságok vizsgálata, savfok vizsgálata, a liszt technológiai tulajdonságainak vizsgálata) – Kenyér/peksütémény/finom pékáru készítése (a Magyar Élelmiszertörvényben, ágazati normákban, egyéb gyűjteményekben található receptúra alapján) – a gyártástechnológia megismerése, a technológia műveletei és folyamatai, technológiai paraméterek.</p>	<p>Anyanyelvi kommunikáció (Olvasmányokból a lényeg kiemelése, vázlat, jegyzet készítése. Saját vélemény megfogalmazása, prezentálása. Önálló kutatómunka. Érvéltés.) Matematikai kompetencia (a gyakorlati életben alkalmazott matematikai műveletek gyakorlása – százalékos- és térfogat számítás. Önálló eljárások keresése, táblázatok készítése, mértékegységek, mérés) Természettudományos és technikai kompetencia (Kémiai folyamatok, szerves vegyületek, az alkalmazott gépek, eszközök biztonságos üzemeltetése.) Digitális kompetencia Szociális és állampolgári kompetencia (történelmi ismeretek szerzése, történelem források, forráshasználat: Népszokások, néphagyományok megismerése. Társadalmi és gazdasági élet fejlődésének kutatása. Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia (szakmai munkavégzéshez szükséges tudás, felelősségvállalás, önálló kezdeményezések, alkotás) Esztétikai és művészeti tudatosságra nevelés (kreativitás) Hatékony és önálló tanulás</p>	<p>Ember és természet – Környezetismeret, Természettudomány, Biológia, Kémia, Földünk és környezetünk Magyar nyelv és irodalom Művészet Informatika Életvitel és gyakorlat Ember a társadalomban</p>
<p>4. lépés Disszeminálás, értékelés</p>	<p>A projekteredmények disszeminálása (projekteredmények nem csak az elkészült kenyér, vagy peksütémény, hanem a projektdíszak alatt készült fényképek, rajzok, kutatási eredmények, összegyűjtött irodalmi, képzőművészeti alkotások is) – prezentálás iskolában, osztályban – kiállítás szervezése – újságírók készítése – bemutatás a helyi TV műsorban Az elvégzett munka értékelése</p>	<p>Anyanyelvi kommunikáció Esztétikai és művészeti tudatosságra nevelés</p>	

Konferencia

A média és ami mögötte van

Értsd, ne csak nézd! – A média és ami mögötte van címmel rendezte meg a DUE kétnapos médiakonferenciáját tagjainak és a média iránt érdeklődő pedagógusoknak október 18–19-én. A rendezvény középpontjába a médiaértés és a tudatos médiahasználat került. A problémafelvetések a tudomány, a pedagógia, valamint az ifjúság és a média köré csoportosultak.

A több mint 150 főt vonzó eseményen **dr. Balázs Géza**, a DUE alelnöke, nyelvész, egyetemi tanár a néphagyományok, a média és a közösség kapcsolatáról tartott előadást. **Varga G. Gábor**, a Népszabadság szerkesztő-újságírója az online és a nyomtatott sajtó hasonlóságairól és különbségeiről beszélt. A kommunikáció közösségi médiában való megjelenéséről a Kodolányi János Főiskola tanárai szóltak: **Dr. Bódi Zoltán** a kommunikációs viselkedésformákról, míg **dr. Szűts Zoltán** a Facebookon jelenlévő én-nyilvánosságról tartott előadást. **Herczeg Zsoltot**, az InfoRádió riporterét a médiaelmélet alapjairól hallgatták meg a konferencia résztvevői.

A rendezvény második napját **Rábai Balázs** és **Kruzslicz Dávid** beszélgetése nyitotta a híradózásról. A RTL2 Híradó műsorvezetője és az RTL Klub szerkesztője interaktív formában tárgyalták meg a szakmai feladatokat, a híradós hivatás előnyeit, buktatóit és kihívásait. Majd **Nagy Dénes**, a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet szakértője tartott előadást a hétköznapok táji értékeinek és kulturális hagyományainak megőrzéséről.

A pedagógusok **dr. Sz. Tóth Gyula** oktatáskutatót az internet-világ pedagógiai következményeiről hallgatták. Őt **dr. Takács Edit**, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó főszerkesztőjének előadása követte a tankönyvek helyzetének alakulásáról és a tankönyvi szövegek nyelvi kihívásairól. Közben az ifjú diákmédiások részt vettek egy gyakorlati foglalkozáson, melyet **Kis Anett**, a Viasat3 egyik műsorának stílustanácsadója, valamint **Nagy Zsolt**, a DUE Tallózó újságírója tartottak. A másfél órás program a kulturális értékek iskolarádióban és iskolaújságban való megőrzésére fókuszált.

Délután **Jamriskó Tamás**, a Civil Rádió szerkesztő-műsorvezetője az interaktív kritikáról, **Pál Zsombor**, a Forbes Magyarország szerkesztő-újságírója a crossmédiáról, míg **Kiss Gábor**, az MR2 Petőfi Rádió promo producere a rádió hangzásvilágáról tartott előadást.

A kétnapos rendezvényt a IV. Címlap+Arc diáklap szépségverseny eredményhirdetése zárta. Ez idáig először fordult elő, hogy a szakmai zsűri megosztotta az összesen ötvenezer forintos fődíjat. Az ország legjobb címlapjáért járó elismerést a pápai LapTop és a Műegyetem KÁTÉ-ja nyerte el.

„A média hatása a gyermekekre és fiatalokra”

VII. Nemzetközi Médiakonferencia Balatonalmádiban

A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat (NGYSZ) a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) támogatásával szeptember 25–27. között rendezte meg a VII. Nemzetközi Médiakonferenciát Balatonalmádiban. A konferencián négy ország 80 elméleti és gyakorlati szakembere tartott előadást kutatási és gyakorlati tapasztalatairól plenáris üléseken, illetve három szekcióban. A szakmai rendezvény lehetőséget adott annak megvitatására, hogyan befolyásolják a gyermekek és a fiatalok fejlődését az elektronikus és nyomtatott médiumok, számítógépes játékok, valamint a mobiltelefonok.

Az NGYSZ kutatócsoportja ismertette az általános és középiskolások körében végzett, 2000 fős mintán alapuló alap kutatás eredményeit, mely szerint a gyermekek és fiatalok egyre kisebb korban kezdik használni a digitális eszközöket. Ezzel párhuzamosan azonban a szülők változatlanul csak kevésbé vesznek részt a gyermekeik médiahasználatában. Az aktív és érdemi szülői jelenlét (megbeszélés, kritikai érvelés, javaslat stb.) e tekintetben továbbra is hiányzik, vagy leginkább csak a televízió és az internet előtt töltött idő korlátozásában merül ki. A kortárs kapcsolatok jelentősége viszont egyre nő. A fiatalok az online világban is döntően a saját, illetve az ismerőseik tapasztalatain keresztül szerzik tapasztalataikat.

Az iskolai oktatásban az előző felmérésekhez képest megnőtt a médiával foglalkozó ismeretek súlya, ezek azonban döntően csak az internetbiztonsággal kapcsolatos tudnivalókra korlátozódnak. Hiányzik például az oktatott ismeretek köréből a közösségi oldalakkal, az online térben való viselkedéskultúrával kapcsolatos kézzelfogható, gyakorlati tudás és készségek.

A fiatalok többsége a szabadidejét továbbra is a televízió és az internet között osztja meg. Ezek sorrendjében és fontosságában azonban jelentős különbségek vannak a különböző csoportok között. Minden negyedik fiatal nagyon intenzív internethasználó (hétköznap napi minimum 120 perc). Ugyanekora arányban találjuk azokat is, akiknél viszont továbbra is a televízió a legfontosabb médium, van 10%, aki szinte csak tévét néz. Megjelent a fiatalok körében egy olyan csoport (6%), amelyik kívül áll a média világán – vagy tudatos döntés, vagy anyagi lehetőségek hiányában.

Az előadások videoanyaga és prezentációja megtalálható a www.gyermekmento.hu és a www.saferinternet.hu honlapokon.

A Magyar Tudomány Ünnepe

2013. november 3–30., Budapest

Az idei előadások és programok középpontjában azok a kutatások állnak, amelyek célzottan kínálnak megoldást, fejlesztést társadalmi-gazdasági szükségleteinkre. November 18. és 22. között a Kutatóhelyek tárt kapukkal rendezvénysorozat keretében az MTA kutatóhelyei ismét megnyílnak az érdeklődők előtt. A népszerű programokon a látogatók betekinhetnek a kutatóközpontok és kutatóintézetek munkájába, és laborlátogatások, előadások, színes programok révén ismerkedhetnek meg a tudomány világának érdekességeivel.

http://mta.hu/magyar_tudomany_unnepe_2013/tudomanyunnepe__26416

Gyerekvilág Kiállítás

2013. november 18–20., 10–18 óra, Papp László Sportaréna

A gyerekeket élményekkel és kalandokkal, a szülőket ötletekkel és megoldásokkal várja az őszi legnagyobb családi rendezvénye. Kalandpark, beltéri sípálya, konzolos játékok és számtalan foglalkozás, játszóház, színpadi program, valamint 200 kiállító gondoskodik a hasznos és felhőtlen szórakozásról. A belépőjegy teljes egészében levásárolható több kiállítónál!

www.gyerekvilagkiallitas.hu

„Médiatudatosság az oktatásban” – OFI konferencia

2013. november 12–13., Budapest

A napokban kerül megrendezésre az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet éves konferenciája, melynek témája a médiatudatosság. A konferenciáról később részletesen beszámolunk.

<http://www.ofi.hu/rendezvenyek/mediatudatossag>

9. Országos Középiskolai Filmszemle

2013. november 15–17.,
Budapest, Káldor Miklós Kollégium

A fesztiválon fiatal, kezdő filmesek alkotásait láthatjuk több kategóriában. Az idei szlogen: Mind a vízig szárazon. A filmes pályázatokat a Jancsó Miklós vezette zsűri (Balog Judit, Boldizsár András, Kende János, Salamon András, Sas István) értékeli. A fesztivál alatt workshopokat, beszélgetéseket is tartanak a résztvevők számára.

okfilmszemle.hu

Programajánló

Összeállította: Gyimesné Szekeres Ágnes

7. Gyermek- és Ifjúsági Színházi Szemle

2013. november 18–24.,
Marczibányi Téri Művelődési Központ

A fesztiválon – korosztályi és műfaji kötöttségek nélkül – igényes, formanyelvi gazdagságot tükröző, utaztatható, kis technikai igényű, kamarakörülmények között is játszható produkciókat mutatnak be. A SzemleTanács tagjai az elmúlt 3 hónapban 60 előadást tekintettek meg, ez alapján tették javaslatot a szemle programjára, illetve választották ki az oktatási és közművelődési intézményeknek meghívásra ajánlott további produkciókat.

www.gyermekszinhaziszemle.hu

Egyszervolt KLUB

Az Egyszervolt.hu az értékhordozó magyar gyermekkultúra legnagyobb online gyűjteménye. Tartalmi (mesék, dalok, versek, játékok, animációk, kézműves foglalkozások) szabadon elérhetők mindenki számára. A támogatók egy-egy kedvelt játék, vers, mese, dal, vagy animáció örökbefogadásával tovább élíthetik a honlapot, s elősegítik, hogy újabb, eddig még nem látott kulturális tartalmak kerülhessenek a rovatokba.

egyszervolt.hu/klub

Fedezd fel a tudományt a hétköznapiakban! – a Magyar Tudomány Ünnepe a múzeumban

2013. november 19–20. 11–16 óráig,
Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest

Tudja, hogy milyen ásványokat tartalmaz a kavics, amit legutóbb hazavitt? Mit tenne, ha lisztbogarat találna a konyhájában? A muzeológusok bizony mikroszkópot vennének elő, és így tanulmányoznák a hivatlan vendégeket, a használati tárgyakat. Most itt az alkalom, hogy ezt Ön is megtegye. Nézze hétköznapijait a tudomány szemszögéből! Interaktív helyszíneken a következő témák várják: Változatos mohavilág – avagy hogyan alkalmazkodunk az eltérő vízmennyiséghez?; Amiről a kavicsok mesélnek – avagy sokat látott ásványok a Duna-partról; A Bakony páncélosai – avagy kalapáccsal az őshüllők nyomában; Hivatlan vendégek és váratlan események a lakásban; Neked is lehet magyar dinó – kézműves foglalkozás. A program kiállítási belépőjegyvel látogatható.

<http://www.mttm.hu/hu/aktualitasok/tudomanyunnepe>

Alapítványi és magániskolák bemutatkozója

2013. november 22–23.,
Folyondár Sport- és Táncközpont

A rendezvény az Alapítványi és Magániskolák Egyesülete, a Jövő Iskolája és a KINCS Magazin közös programja. A rendezvénnyel lehetőséget teremtenek az érdeklődőknek arra, hogy egy helyen, egy időben találkozzanak számos iskolával. A programon egyúttal az alapítványi és magániskolák konferenciájára is sor kerül.

<http://www.jovoiskolaja.hu>

Embertől emberig: ifjúsági darabok a Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színházban

*A kamaszproblémákat feldolgozó darabok igazi mércéje a hitelesség. Az életből vett téma, a korban és léleken hozzájuk közelálló színészek, a lehetőleg egy főkonfliktust alaposan körbejáró darab, az ifjúsági nyelv, a korosztály által kedvelt rétegzene mind-mind a jó ifjúsági előadások ismérvei. **Novák János**, a Kolibri igazgatója, és **Végyvári Viktória** színházpedagógus világítja meg, hogy mit jelent a gyermek- és ifjúsági színház.*

Stöckert-Kozák Annamária

Novák János: – Amikor 1992-ben az újonnan megalakult Kolibri vezetője lettem, egyet tudtam: másfajta gyerekszínházat akarok csinálni, mint amit addig annak neveztek. Nálunk volt először olyan, Európában már elfogadott gyerekszínházi forma, ahol a saját életükhöz kapcsolódó történeteket mesélnek a gyerekeknek. Először kezdtünk el komolyan beszélni darabjainkban olyan témákról is, mint például a halál, ami korábban nem volt megszokott. Nagy fordulat volt a színház életében, hogy 2003-tól elkezdtük tágítani a klasszikus gyerekszínházi korosztályt. Így lettek ifjúsági és csecsemőknek szóló darabjaink.

– Mi jellemzi a kamaszoknak szóló darabokat? Milyen témákat dolgoznak fel?

N. J.: – Nézőinket, egészen kamaszkorukig nem zavarja, ha a gyerekszerepeket felnőttek alakítják. Ellenkezőleg, ha a jelzésrendszer tiszta, rögtön elfogadják a felnőtt korú színészt, mert játékukból megérik, hogy komolyan vesszük őket és a gondolataikat. A kamaszok gyanakvóbbak. A színészek kora éppen olyan fontos záloga az ifjúsági előadások hitelességének, mint a nyelv, a zene, a szociológiailag pontos valóságábrázolás. A választott téma csak akkor lehet számukra igazán hatásos,

Nem oldjuk meg a fiatalok helyett a konfliktusokat, nem kínálunk kész válaszokat, hanem a saját megoldás útját kívánjuk megmutatni.

ha a megjelenítést is a sajátjuknak érzik. Társulatunk művészeinek meg kellett újítani színészi eszköztárukat, hogy az elvont eszközöket, szimbólumokat használó gyerekelőadások mellett képesek legyenek megfelelni a fiatalok felfokozott realitásigényének. Az előadásainkban feldolgozott témák sok-

félék. Olyan konfliktusokat ábrázoló darabokat keressünk, melyekben saját gondolataikra ismerhetnek a fiatalok. Ezen belül is fontosak a férfi-női minták, de témánk lehet az anorexia, az ifjúkori bűnözés, a felelősségvállalás, vagy épp a másság elfogadása is. Az ifjúsági dráma repertoárunk ma 8-10 előadásból áll.

– Mi a szerepe a színházpedagógiának a darabok feldolgozásában?

N. J.: – A fiatalok után a pedagógusok is megszerették a darabjainkat, mert megérették előadásaink pedagógiai erejét. De ehhez idő kellett, eleinte félték a konfliktusok őszinte kimondásától, bizonytalanok voltak abban, hogyan kell feldolgozni ezeket a húsba vágó történeteket. Például a Médea gyermekei darabunkkal a kamaszoknál rögtön célba találtunk. Viszont a pedagógusok fogvacogva kérdezték: mit mondjunk, ha az előadás után a gyerek megkérdezi, hogyan legyünk öngyilkosok. Aztán elmúlt ez a félelmük, mert a saját tapasztalatukon keresztül győződhetek meg arról, hogy a gyerekek nem tesznek fel az előadás után ilyen kérdéseket, hiszen már az előadás közben túljutnak az ábrázolt konfliktuson. A svéd minta azt üzentte, akkor viselkedünk felelősségteljesen a ránk bízott fiatalokkal, ha nem söpörjük a szőnyeg alá a félelmeiket, szorongásaikat, komolyan vesszük őket, de még az előadás alatt feloldjuk azokat, segítünk nekik a megoldásban. Ebben a darabban az

volt a fantasztikus, hogy ha valaki sötét gondolatokkal is ült be megnézni, az előadás során kinevette az öngyilkossági terveket, túljutott azokon, a szereplőkkel együtt.

A színházpedagógia módszerei és Végvári Viktória szakértelmének felhasználása óriási előrelépés volt a darabok által felvetett témák feldolgozásában, ugyanis kidolgozott pedagógiai programokat kezdtünk készíteni a darabokhoz. Ma már 11 előadáshoz van anyagunk. A darabok feldolgozását szakemberek vezetésével, kisebb csoportokban végezzük. Itt védett helyzetben van módunk kibeszélni sok olyan problémát, ami tényleg foglalkoztatja azt a közösséget, aki előadásunkra jött. Ez az óriási ereje ennek a módszernek. A foglalkozásokat nagyon komolyan vesszük, a Kolibriben volt először önálló színházpedagógus Végvári Viktória személyében, és ma már akkreditált felnőttképzésünk is van.

– A színházpedagógus miben látja a foglalkozások lényegét?

Végvári Viktória: – Sokat gondolkoztunk azon, hogy a színházpedagógia miért lett mostanra olyan jelentős. Egy nemrégiben ismertetett ifjúságkutatás a mostani tizenéveseket csendes generációnak nevezte. Ez válasz lehet arra, hogy miért fontos a színház- és a művészetpedagógia. A mai fiataloknál nem nagyon léteznek működő kisközösségek, ahol a saját kortársaikkal ki- és megbeszélnek az őket foglalkoztató témákat, problémákat.

N. J.: – Fontos, hogy az ifjúsági darabok többnyire egy ügyre koncentrálnak, és annak elmélyítésében, felismerésében és belső feldolgozásában segítik a fiatalokat. Nagyon fontos, hogy partnernek tekintjük őket. Egy kritikus írta a Klamm háborúja című darab kapcsán: ez olyan jó, hogy kár, hogy fiatalok is nézik. Felfoghatatlan számomra, hogy lehetett ezt leírni. Miért lenne ez túl jó a fiataloknak? Éppen erre van szükségük! Úgy látom, hogy a kiscsoport aurája lehetővé teszi, hogy emberi hangon beszéljünk a gyerekekkel, aminek az eredményeként ők is elfogadják minket.

– Felnőttek írják, rendezik, játsszák a darabokat. Honnét tudjuk, hogy mi foglalkoztatja a fiatalokat?

N. J.: – Részt vettünk a PLATFORM 11+ európai projektben. Ennek keretében az írók, szinte etnográfusként, felkeresték az iskolákat, megfigyelték a fiatalok viselkedését, beszélgettek velük, hogy mi foglalkoztatja őket. Érdekes volt, hogy valószínűtlenül

nagyon hasonlítanak egymáshoz például a finn, a norvég, a német és a magyar fiatalok. Mikor a kamaszokhoz akarunk szólni, oda kell mennünk hozzájuk, feljűk kell fordulnunk. Nem lehet őket becsapni. Ha megpróbáljuk, akkor eredménytelen lesz a próbálkozásunk, a legszebb pedagógiai üzenet is a visszájára fordulhat. Nem elég a jót akarni, meg szép dolgokat mondani, azokat olyan hangon kell tolmácsolni, hogy célba érjenek. Az igényes megvalósítás, az őszinteség csodákra képes, ha magas művészi színvonallal párosul.

– A gyerekek értik a pedagógiai üzeneteket?

V. V.: – Nem szeretnénk tanulságokat levonni a gyerekekkel. Az előadás utáni 50-90 perces foglalkozásokon a látottakat a lehető legtöbb szempontból közösen ábeszéljük. A célunk az, hogy a kamaszok gondolkodásmódjában érzünk el valamiféle változást. Azt próbáljuk megmutatni, hogy bármilyen konfliktus jöhet az életben, a megoldásban az segít, ha átgondoljuk, ábeszéljük a problémát. Nem oldjuk meg a fiatalok helyett a konfliktusokat, nem kínálunk kész válaszokat, hanem a saját megoldás útját kívánjuk megmutatni.

N. J.: – Mi abban hiszünk, hogy a darabnak művészileg értékesnek kell lennie. Ha egy előadás jó, akkor a művészi érték, a katarzis és a pedagógiai üzenet egymást erősítik. Az előadás utáni foglalkozások, a kapcsolódó pedagógiai program a hatások elmélyítését, a megértést segítik. Nagyon fontos, hogy a darabokban olyan mintákat ragadjunk meg, amiket keresnek, amikben meg tudnak kapaszkodni a kamaszok, amik építik őket.

– Ezeken a mintákon keresztül nevelni is lehet.

N. J.: – A nevelés célja az előadásokon keresztül: megtalálni a követendő mintát, az elvetendő viselkedési formát, rámutatni a személyes döntések fontosságára, az egyén és a közösség felelősségére. Az ifjúsági darabok alkotóinak nemcsak művészi, hanem emberi, pedagógiai felelősséget is vállalniuk kell alkotásaiért. Mindig szem előtt kell tartani, hogy milyen hatással vagyunk a fiatalokra.

V. V.: – Az ifjúsági előadásokkal és a színházpedagógiával egy mélyebb befogadásra való képességet tudunk kifejleszteni nézőinkben. Munkánkkal, programunk segítségével abban szeretnénk segíteni őket, hogy teljesebb emberré váljanak.

A nevelés célja az előadásokon keresztül: megtalálni a követendő mintát, az elvetendő viselkedési formát, rámutatni a személyes döntések fontosságára, az egyén és a közösség felelősségére.

November

November

Összeállította: Indri Gyula

ZENEAKADEÉMIA

November 14.

A XX. századi Magyarországon, amikor már rendszeresen tartottak operaelőadásokat és hangversenyeket, egyre sürgetőbbé vált egy muzikusokat képző intézet létrehozása. Az énekesek és a hangszeres zenészek eleinte külföldön, magántanároknál vagy városi hangszegyletekben tanultak, a 40-es évektől pedig már a Nemzeti Színház és a Nemzeti Zenede is képzett énekművészeket, de ezek meg sem közelítették a nagyhírű európai iskolák színvonalát. 1869-ben Csengery Antal, a Nagyváradon született neves politikus vetette fel először egy konzervatórium megszerzésének gondolatát.

Az ötletet az Országos Daláregyesület fejlesztette tovább, amely költségvetést és tantervet is benyújtott a minisztériumhoz, és egyben felkérte Erkel és Lisztet az intézmény vezetésére.

A szervezők azonban hiába nyerték meg a legjobb zenészeket, sőt Deák Ferencet és Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi minisztert, Ferenc József és az országgyűlés egyre csak akadékoskodott. Trefort elkeseredésében úgy lefaragta a költségvetést, hogy a tanároknak már csak egy fogalmazó fizetésének felét ígérhette, az elnöknek hazahívott Liszt Ferenc pedig csak ingyen ellátást kaphatott volna.

Hosszú huzavona után 1875 elején végre megérkezett a hivatalos engedély, és november 14-én megnyílhatott a Zeneakadémia. Az intézménynek még aligha nevezhető iskola három szobát kapott a mai Irányi utcában, a Hal tér 4. szám alatti bérlakás II. emeletén, az I. szintre pedig Liszt Ferenc költözhetett be. Az ünnepélyes megnyitón Erkel a következő szavakkal fordult az első évfolyam 38 növendékéhez: „Sajátítsák el mind ama szép és nemes tulajdonokat, melyek az embert valódi emberré teszik, mert csak mint ilyenek kezébe lesz aztán letéve hazánk művészetének virágzó sorsa is. Az általános művészeti szép mellett legyenek hű ápolói és lelkes képviselői a hazai művészetnek is, mert egy nemzet elévülhetetlen hatalmát és fölényét csakis annak tudományos, irodalmi és művészeti magaslata képezi.”

Az első időkben még csak zongora, zeneszerzés, valamint elméleti tárgyak szerepeltek a tantervben. Amikor az intézet átköltözhetett a Sugár úti – a mai Andrássy út és Vörösmarty utca sarkán álló – épületbe, évről évre tovább bővült az oktatás köre. Igazán teljessé azonban csak 1907-re vált, amikor megnyílt végleges otthona a Liszt Ferenc téren, amely épület mára kívül-belül megújulva, briliáns akusztikával várja a zenekedvelőket.

FONOGRÁF

November 7.

1878. november 7-én különleges esemény részese volt az a körülbelül félszáz kíváncsiskodó, aki ellátogatott a Pesti Vigadóba. Dr. Császár Károly főreál iskolai tanár először mutatta be a világszerte csak Varázslónak nevezett Edison legújabb találmányát, a fonográfot. Ki tudja miért, a készülék akkor még nem keltett különösebb feltűnést. A Természettudományi Közlöny is csak jóval később számolt be az eseményről, a következőképpen: „Néhány hónapja itt Budapesten is bemutattak egy nagyobbfajta Edison-féle beszélő fonográfot. Minden kísérlet jól sikerült. A készülék beszélt magyar, török és svéd nyelven, s eldalolt néhány magyar dalt. Minden szót tisztán megértettünk, sőt egyes kísérletezők hangjára is tökéletesen rá lehetett ismerni.”

OMNIBUSZ

November 5.

Furcsa látvány fogadta a budapesti járókeleket 1929. november 5-én. A megszokott utcaképből eltűnt egy jellegzetes közlekedési eszköz: az omnibusz. Az utolsó járat a Villányi úton haladt végig, aztán örökre átadta helyét az újabb és korszerűbb járműveknek.

A ló vontatású társas kocsni ötlete 1819-ben Franciaországban született meg, hozzánk azonban csak 13 évvel később jutott el. Az első járat a Lánchíd pesti hídfője és a Városliget között közlekedett, de hamarosan újabb útvonalakat is kijelöltek Pesten és Budán egyaránt.

Bár a századfordulóra már komoly versenytársra akadt a lóvasút és a földalatti megjelenésével, az omnibusz még sokáig megtartotta vezető szerepét a közlekedésben. A legnagyobb forgalmat például 1913-ban bonyolította le, amikor közel 14 millió utast szállított. Az autóbusszal viszont már nem tudta felvenni a versenyt, úgyhogy három évvel a 100. születésnapja előtt megszüntették az omnibuszt.

Minőségi
tankönyvekkel
a magyar oktatásért!

AK
APÁCZAI KIADÓ

MAGYAR TERMÉK NAGYDÍJ®

HAT TERMÉKCSOPORTBAN:

- *„A minket körülvevő világ”*
1. évfolyamos tankönyvek

- *„Anyanyelvünk, történelmünk, életünk”*
5. évfolyamos humán tankönyvcsalád

- *„...benned a létra...”*
9. évfolyamos tankönyvek

- *„Művészetek”*
1. évfolyamos tankönyvek
a műveltségterületen

- *„Rácsodálkozni, megismerni, megszeretni”*
1. évfolyamos természettudományos
tankönyvek

- *„Számok, nyelvek és a világ,
amelyben élünk”* 5. évfolya-
mos reál tankönyvcsalád

